

Marko Marulić:

Judita

SADRŽAJ

ISTORIJA SVA NA KRATKO KA SE UZDARŽI U OVIH KNJIGAH	6
ČA SE U KOM LIBRU UZDARŽI.....	7
LIBRO PARVO	9
LIBRO DRUGO	16
LIBRO TRETO	24
LIBRO ČETVARTO	33
LIBRO PETO.....	41
LIBRO ŠESTO.....	50
OBJAŠNJENJA	61
RJEČNIK JUDITE	95

LIBAR

MARKA MARULA SPLIĆANINA

U KOM SE UZDARŽI ISTORIJA SVETE UDOVICE
JUDIT

U VERSIH HARVACKI SLOŽENA
KAKO ONA UBI VOJVODU OLOFERNA
PO SRIDU VOJSKE NJEGOVE
I OSLOBODI PUK ISRAELSKI
OD VELIKE POGIBILI

PRODAJU SE U BNECIH U MARKARI(J)I
U STACU(N) KI DARŽI LIBAR ZA SINJAO

POČTOVANOMU
U ISUKARSTU POPU I PARMANCIRU SPLICKOMU
GOSPODINU DO(M) DUJMU BALISTRILIĆU
KUMU SVOMU
MARKO MARULIĆ
HUMILJENO PRIPORUČE(N)'JE
Z DVORNIM POKLONOM
MILO POSKITA

Sih dan svetih korizmenih, počtovani u Isukarstu gospodine i kume moj dragi dom Dujme, privraćajući ja pisma staroga Testame(n)ta namirih se na histor(i)ju one počtene i svete udovice Judite i preohologa Oloferna, koga ona ubivši, oslobodi svu zemlju israelsku jur od nadvele pogibili.

Tuj historiju čtući, ulize mi u pamet da ju stumači(m) naši(m) jaziko(m), neka ju budu razumiti i oni ki nisu naučni knjige latinske aliti djačke. Da od te stvari hoteći tvomu otačastvu, obojega jazika dobro umiću, dar prikazati, odlučih naslidovati hitrost ditce one ki o mlado(m) litu starijih svojih darijući, nara(n)če nad(i)ju mirisnimi zel'ji, mažurano(m), rusmarinom, rutom; umitelno naprave dar svoj, da zloćudo loveći povekše uzdarje. Ja put zloćudi njih ne perim, da samo onogaj hitra kiće(n)'ja, jer inoga uzdarja od vas ne išćem nego ko sam vele od pri našao: ljubav pravu i svaršenu u Isukarstu ku mi stanovito nosite veće ner sam dostoja(n), da koliko se pristoji pitomščini vašoj ka svakomu prikloniti i pri(j)aznivi. Tu poni hitrost, kako dim, naslidujući, usilovah se rečenu histor(i)ju tako napraviti kako bude nikimi izvanjskimi urehami i uglajen'je(m) i uliza(n)'jem i razlicih masti čirsan'je(m) obnajena; a to da ne rečete da vam poklanja(m) onuže žita rukovet koju u vaših knjigah bolju nahodite. Zaisto je onaje rukovet, da mnogim cvitje(m) obkićena. Kada ju dobro razgledate, reći ćete:

Prominila (j)e lice kakono voći(n)a stabla premaliti kada najveće veselo cvasti budu. Evo bo histor(i)ju tuj svedoh u versih po običaju naših začinjavac i jošće po zakonu onih starih poet, kim ni zadovoljno počitati kako je dilo prošlo, da mnoge načine obkladaju, neka je vični(j)e onim ki budu čtiti, naslidujući umitelnu sredbu raskošna kuhača ki na gospockoj tarpezi ne klade listo varene ali pečene jistvine, da k tomu pridaje saprana i paprana i inih tacih stvari da slaje bude onim ki su prišli blagovati. Ništar manje, da prem dar moj ni tolika dostoja(n)stva, uzdan sam u vašu dobrotu da ćete ga ljubeznivo pri(j)ati cića priproste pito(m)ščine i sartčene pri(j)azni ka je od davna meju nami. Eto k vam gre Judita gospoja ma visoko počtovana, more biti ne s manjom urehom nego kada se ukaza Olofernu, ne da vas kako i njega tim prihini, da pr(i)ja pokripi u uzdaržan'ju svete čistoće, prid oči vaše ponesshi i postavivši sve lipote, krasosti, kriposti, dike i slave svoje, kimi se je urešila vele plemeniti(j)e i gizdavi(j)e nego keno se reše svilo(m), zlato(m) i bisero(m); a znajući da će moći tako počteno pribivati pod striho(m) vašo(m) kako je nigda pribivala u Betuliji pod svojom. Kada se budete s njom pitomo razgovarati, daržu da ju ćete pohvaliti ne manje ner veli pop Eliaki(m) ki od Jerosoli(m)e dojde sa svimi leviti u Betul(i)ju vidit (j)u, čuvši sarca sminost, dila hrabrost i čudnovatu svetinju života nje. S toga joj da hvale izvarsne, časti dostojne, uzviše(n)je visoko i poljubljen'je čisto, duhovno, pobožno, nijedno(m) troho(m) nedostojna poželin'ja ockvarnjeno, kako se sveti(m) pristoji i sluga(m) božji(m) podoba. I vi poni dvorno ju primite, dobrovoljno nastanite, i ku vazda hvalite dilo(m), tu pohvalite i ustmi jer je naučna hvaljena biti, navlastito od svetoga reda vašega popovskoga. Nju primite, a meni zapovite: zapovide(m) vašim služba ma vazda je pripravna da izvarši ča budete veliti, koliko joj bude uzmožno. Mir i milost gospodina našega Isukarsta budi vazda s vami. Amen.

Od rođenja Isukarstova u puti godišće parvo nako(n) tisuća i pet sat, na dvadeset i dva dni miseca aprila. U Splitu gradu.

ISTORIJA SVA NA KRATKO KA SE UZDARŽI U OVIH KNJIGAH

Nabukodonosor, kralj od Babiloni(j)e i od Asiri(j)e, daržeći tad grad Ninive, pobi Arfaksata, kralja od Medi, ko(n) rike Eufrata. Posla k mejašniko(m) svo(j)im da se podlože njemu. Podložit se ne htiše. Odpravi s vojskom svoga vojvodu Oloferna ki, kuda projde, sve obuja. Pride napoko(n) u zemlju israelsku. Bi velik strah po svoj zemlji. U Jerosolim činiše mnoga ponižen'ja i posvetilišća, Bogu se priporučujući.

On podstupi Betul(i)ju, odvrati vodu ka u grad teciše, zdence pridgradske čini čuvati. Akiora, vojvodu svoga od Amoniti, jer reče da neće moći Židove svojevati ako ne budu zgrišili Bogu svomu, vezana čini popeljati i pridati Betuli(j)ano(m), obitući se zajedno s njimi ga zgubiti. Nesta vode u gradu, htihu se pridati. Ozi(j)a, knez od grada, moli jih da bi još čekali pet dan pomoći Božje. Judita, udovica sveta i plemenita, kara jih da bihu Bogu roke postavili. Sama onuj noć moli se Bogu, ureši se, pojde s rabo(m) svojo(m) Abro(m) ka Olofernu i nakon četvartoga dne, kad on pi(j)an zaspao, odkla mu glavu nožem njegovim, stavi ju na grad, vojske se pristrašiše, grajane ih tiraše, biše, odriše, bogati se vratiše. To videći Akior, pri(j)a viru njih i pribiva s njimi u Betuli(j)u. Od Jerosolime dojde veli pop Eliakim sa svimi popi Juditu viditi: Boga slaviše, nju hvališe.

Ona svo(j)imi pojde u Jerosolim. Pokloniše se u tempal, dare prikazaše, i tuj se tri misece veselivši, domom se varnuše. Judita posli parvoga muža Manasesa drugoga ne poja. Živi sto i pet lit. Leže u grob muža svoga. Sedam dan ju puk sitova. Za nje života ne oćutiše nevolje rati nika. I dan dobitja nje svako godišće bi baržen i čtova(n) od svega puka israelskoga, dokla tarpíše u sta(n)'ju svomu. Na sve(m) vazda Bogu hvala. Ame(n).

ČA SE U KOM LIBRU UZDARŽI

Parvo libro. Nabukodonosor dobivši Arfaksata, posla Oloferna s vojsko(m) primati daržave, hoteći da gospoduje svim svitom.

Drugo libro. Kuda Olofernes projde s vojsko(m); kih pada se podbi; pride u Gabu; bi strah u Jerosoli(m); pozlobiše Akiora veziri jer istinu govori od naroda (j)erosolinskoga.

Treto libro. Olof(erne) Akiora vezana zagna u Betuli(j)u hoteći ga zajedno z grajani pogubiti kad jih prime. Ozi(j)a zva Akiora i popove na večeru. Olofer(ne) podsede Betuli(j)u. Bi u grad žaja, do pet dan se hotihu pridati. Judita jih kara.

Četvarto libro. Judita s Abro(m) pojde van grada; Bog joj prida liposti, budi da vele lipa biše. Olofe(rne), vidiv ju, za njo(m) se zamami.

Peto libro. Olofer(ne) dvor svoj i Juditu zva na večeru. Pjan zaspā. Koliko je zlo žartje i opitje. Judita Olofernu odkla glavu i na grad postavi. Akior se obrati na viru i prebiva u Betuliju.

Šesto libro. Betuli(j)ani izidoše s oružje(m). Vojske, vidiv Oloferna ubi(j)ena, jaše bižati; oni jih tiraše i z dobitje(m) se varnuše. Eliaki(m), pop veli, s popi pride vidit Juditu. Ona svo(j)imi pojde u Jerosolim; u te(m)pal se poklonivši, s vesel'je(m) se varnu. Živi lit sto i pet.

Puk ju seda(m) dan plaka. Dan dobitja čtovaše. Amen.

KNJIGE

MARKA MARULIĆA SPLIĆANINA

U KIH SE UZDARŽI

ISTORIJA OD SVETE JUDITE

U ŠEST LIBRI RAZDILJENA

NA SLAVU BOŽJU POČINJU

LIBRO PARVO

Dike ter hvaljen'ja presvetoj Juditi,
smina nje stvore(n)'ja hoću govoriti;
zato ću moliti, Bože, tvoju svitlost,
ne hti(j) mi kratiti u tom punu milost.
5 Ti s' on ki da kripost svakomu dilu nje
i nje kipu lipost s počten'jem čistinja
ti poni sad mene tako jur napravi,
jazik da pomene ča misal pripravi.
Udahni duh pravi u mni ljubav tvoja,
10 da sobo(m) ne travi veće pamet moja,
bludeći ozoja z družbo(m) starih poet,
boge čtova koja, kimi svit biše spet.
Da ti s' nadasve svet, istinni Bože moj,
ti daješ slatko pet, vernim si ti pokoj,
15 a ne skup trikrat troj[†] divička okola,
pridavši još u broj s kitarom Apola.
Uzdvigni odzdola glas moj k nebu gori
gdi tvoga pristola čtuju svetih zbori,
da der u tvem dvori bude ti uslišan,
20 dokol izgovori od Judite pisan.
Grad veli Egbatan sazida i sredi
kralj hvale pohvata(n), Arfaksat od Medi;
pokol jur pogledi, da vlada narodom,
preza svoje zledi kih podbi pod sobom.
25 Mnjaše da ni robom, ni moćju od ljudi,
ni plemenitim rodo(m) na svit mu para ni;
da pozna po sebi, jer slava človika[‡]
najveća, ka se di, ne tarpi dovika.
Da kakono rika barzo mimohodi,
30 tako svaka dika s vrimeno(m) odhodi.
I ki se uzvodi u višu oholast,
teže mu se zgodi kad pade u propast.
Ki poni toku vlast i silu imiše,
zgubi svoj glas i čast kada ga razbiše.
35 I ki ga dobiše, jure potomtoga,
jer se oholiše, izgubiše mnoga.
Pored da je boga, Nabukodonor
mnjaše se dilj toga - nimaše bo razbor.

Marulićeve bilješke:

[†] 11 Poet. Poete se zovu ki pišu verse.

[‡] 15 Trikrat troj. Devet biše božic i meju njimi Apolo s kitaro(m), kih poeti prizivahu na pomoć gata(n)ja ali kantan'ja njih veras.

[§] 27 Slava segasvitnja.

- 40 Jer skupiv mnogi zbor i polag Eufrata
razvivši svoj šator, pobi Arfaksata.
S vesel'jem u vrata ninivska ulize
goneći na jata sužnje u želize.
Malo jih ubiže, mnogo jih zagubi,
napuni sve hiže blaga ko urubi.
- 45 Viteze poljubi, svakoga darova,
od koga nahoj bi, hrabro da se arva.
Paka barune zva, ter sede meu njimi,
otvoriv usta sva, govori prid svimi:
"Ja vami hrabrimi sve sebi podložih
50 ča godir očimi mo(j)ima obazrih.
Slavan se učinih ter čtovan visoko,
i glas dili mo(j)ih prostri se široko.
Sada jure, poko nitkore ne sto(j)i
u zemaljski oko ki me se ne bo(j)i.
- 55 Poslat ću da ko(j)i s nami mejaš ima,
zapovidi moji podložan prijima."
Ugodno bi svima, svi ga pohvališe,
razum, moć s ričima do neba uzniše;
posle odpraviše ki naglo hodeći
60 mejaše objizdiše, gradove proseći.
Zapovid noseći Nabukdonosora,
gospotstvo hoteći vekšega prostora.
Ni gradi, ni hora, ne pokloniše se,
i s tim, kad bi zora, k kralju vratiše se.
- 65 On tomu čude se, pomuča nikoko,
a paka sarde se, ja pririt žestoko.
Govoreći tako: da će svih zgubiti
ki ne htiše, kako on reče, učiniti.
I priča vapiti: "Poznati ćeš ča sam -
70 toj će harlo biti - Karmele i Libam,
Cedar, pridavši k vam Damask s Cilici(j)om,
i svu riku Jordari sa svom Galilejom.
Jošće s Samari(j)om jerosolimski stan
i s Etiopi(j)om dobro će biti znan.
- 75 Ča more doma i van oblast i jakost ma,
i koli sam silan s mojom daržavom ja."
Zatim nimalo sta, priseže pristol'jem
ko se sve zlatom sja ter dragim kamen'jem
i svakim zlamen'jem kraljevske razblude,
80 da to s ispunjen'jem skoro, skoro bude.
O koliko blude ki kažu došasna,
brez razbora sude kakono iza sna;
čovik bo to ne zna ako ne očituje
njemu ki svaka zna i svud gospoduje.
- 85 Kralj tako jiduže - sunce svitla lica,

· 48 Govori Nabukodonosor barunom svojim.

- na zapad minuje, za more skri nica;
noć jure podtica da narod, živine,
čovik, zvir i ptica, pustiv teg, počine.
- 90 Sam ov do istine, pripun rogo bore,
ležeć na perine, usnuti ne more.
Ojme, moj nebore! Gospodstvo ča t' prudi?
Ne bdi sad nitkore; tebe misal trudi.
- 95 Kakono kad bludi sobom simo-tamo,
bisan pas meu ljudi, pojti ne umi kamo[†],
ner se varti samo ter ujisti preži,
onamo, ovamo, ciri se i reži.
- 100 Tako t' ov, ki leži, misleći, sasvima
ništare ne teži, a pokoja nima;
glavom svuda kima i sobom privraća,
posožmi očima, da san se odvraća.
- Jere se navraća pečal ka ga karti,
ter skupost pribaća sve hteći odarti[‡]:
sve joj daj požarti ča želi od svita,
li neće do smarti nigdare bit sita.
- 105 Još iz dna izvita ne biše sva zora[§],
ni rosa sa cvita opala, da gora
biljaše jur zgora visoko varhama,
a struja od mora mišaše iskrama.
- 110 Jure noć s tminami doli pošla biše,
da još dan s zrakama užišal ne biše,
kada se skupiše vićnici u komori,
jer jih kralj zoviše, kim tako govori[¶]:
- 115 "U svem mo(j)em dvori sluge najverniji,
i va svakom zbori u svem razumniji,
i meni miliji! Znajte da misal ma
vele me grize i ji dokla ne vidim ja
da svaka mista, ka na svit gospoduju,
podložna budu i da svi mene ušćtaju.
Zato odlučuju sa svimi imit rat
- 120 ki se ne obituju poda mnom da će stat.
A parvo ću obujat daržave od onih
ki se ne htiše dat kakono ja hotih,
nere rugo i smih u takovoj stvari
činiše od mojih oni poklisari."
- 125 Slišavši to stari vitezi uistinu,
kako kim se mari vuhlit gospodinu,
svaki svu kapinu sa glave snimiše
ter pad na kolinu, dvorno zahvališe:

[†] 86 Učini se noć.

[‡] 94 Prilika.

[§] 102 Skupost nigdar sita.

[§] 105 Ja zabiljivati zora.

[¶] 112 Kralj skupiv više govori.

- 130 "Hvala tebi", riše, "kraljeva svitlosti,
da smo od najviše pri tebi milosti:
a tvojoj jakosti jur se pristoji svom
prez svake pakosti obladati zemljom.
Jer ki toko sobom grad more tward biti,
ki ti s tvojom vojskom nećeš razoriti?
- 135 Tko li će se mniti silan zadovolje,
ki će s tobom smiti arvat se na polje?
Sada tvoje volje stvoriti odluku,
kako ti znaš bolje, u tvoju je ruku;
drago će bit puku, vesel će bit rusag,
- 140 kad tebe uzvuku na svega svita sag.
Zatim će te tvoj trag vazda blagoslovit.
da rodivši se nag, tobom oblada svit.
A glas će tvoj živit, svuda slavan hode,
dokol budu svitit zvizde, teći vode.
- 145 Tom hvalom uzhode, kralj veće uzbuja,
kako kad se svode vali gdi (j)e struja.
Ter hlepeč na tuja lovišća vrić mriže,
kako ljuta guja gori glavu dviže.
"Ki sto(j)ite niže, moga slugu verna",
sad reče, "najbarže zovite Oloferna!"
- 150 Kad dojde: "Biserna krana mi s'", reče†, "bil,
strila zlatoperna, kud si godi hodil.
Hrabro si se nosil u sve boje tvoje,
tiral si, jal, ubil protivnike moje.
- 155 A sada ovo je stvar ku ti ja velim:
skup ljudi, tokoje sve ča je tribi njim.
Obrativ putem tim, ka zapadu poji,
grade ter župe prim i čin da su moji.
Da me se svak boji, svaki da me čtuje,
kako se dostoji, gdi godi me čuje."
- 160 On o tom duguje po kraljevskoj župi,
hoteć da vojskuje, junake sakupi.
Kad zbroji zastupi, piših jih biše tad,
s kimi se uputi, sto dvadeset hil'jad‡.
- 165 Mladi bihu, prez brad, jakosti najbolje,
arvati svaki grad pripravnj dovolje,
ali se na polje biti, protežući
lukove bivolje, mačima sikući.
Još kino sidući na konjih vojuju,
dvanadest tisući biše jih po broju;
- 170 ustežući voju, jedino jižjahu,
prip(r)avni ka boju; konji jim aržahu.
Bistro se metahu, igraje nogami,
nozdarvi harkahu, mašući glavami.

† 129 Odgovor vičnikov.

† 151 Kralj govori Olofernu.

‡ 164 Hil'jad je tisuća. Biše piših sto i dvadeset tisuć, konjikov dvanadeste tisuć.

- 175 A oni strilami bihu opasani
 ter britci sabljami po sviti pisani.
Gredihu šarani, kako premaliti
 široke taržani gdi su svaki cviti.
180 Na glavi priviti plavi tere beli
 i perja naditi stojahu faćeli.
Šćitke obeseli, kopja uzvartahu;
 svi bihu veseli, talambas tućahu;
 niki privartahu garlom zaćinjući,
 niki popi(j)ahu kundir naginjući.
185 Prid njimi jizdući vojvode s tumbatom,
 na njih se obzirući uzmitahu batom.
 Oružjem ter zlatom svaki se svitljaše,
 pera jim za vratom vitar zavi(j)aše.
190 Prid svakim jahaše oprovda u krunicu,
 pod krunom imaše na uho barnjicu;
 zlat šćit i sulicu njegovu noseći,
 na njoj korugvicu, bedeva vodeći.
Tako ti hodeći varvljahu šerezi,
 okolo jizdeći asirski hercezi,
195 bani tere knezi visoka plemena,
 sluge ter vitezi počtena imena.
Svega naparćena tuj kola škripahu,
 tuj noseć brimena kamil'je stupahu.
 Tuj voli kasahu, tuj bravi potiću,
200 pastiri zvizdahu za njimi i viću.
Ni šibi, ni biću ne daju pokoja,
 goneći optiću, biše t' jim do znoja;
 mnoga bo ozoja ondi bihu tada,
 kim ne biše broja, kola tere stada.
205 Za svom vojskom zada grediše Oloferne',
 ki svimi oblada s junake nesmerne.
Svi sluge preverne okol njega bihu,
 luk, strile operne u ruci jimihu.
A družu gredi(h)u mašuć praćami,
210 kamen'je berihu u krilo rukami;
 družu šćipaćami bihu se zavargli,
 a družu sabljami ke bihu potargli.
Suknje bihu svargli, župe pripasali;
 rukavce uzvargli, bićve podpasali;
215 barže t' bi ticali skaćuć dubravom,
 ner kad bi bigali jelini prid lavom.
Njih ti z bedar stranom kolesa šćićahu,
 ka grede ravninom konji potezahu;
 sprid i zad jahahu vitezi železni,
220 kopja jim se sjahu i meći bodežni.
Jaki da utežni pod njimi pastusi,
 pojt u boj užežni veće ner u gusi.

· 205 Zastava Oloferna s svojim taborom.

- 225 Uza nje konjusi sve piši potiču,
ter od cvitja busi za klobuk zatiču.
Nici prid potiču, a nici skut prime
uz konj se pomiču, daržec se za strime.
A tuj ti meu svime, po sridi okola,
ki biše nad svime, sijaše na kola,
230 Ka zgora i zdola sva bihu gvozdena,
a s varha do pola po gvozdu zlačena.
Kon njega usajena horugva ćuhtaše
bila ter čerljena, zdaleč se vijaše.
A on ti si(j)aše oholo, visoko,
235 a sam pogledaše po vojsku široko;
karvavo mu oko, čarljen biše obraz,
brada jur nikoko prosida, debel haz.
Poćaše se i u mraz, toko biše prtil,
vas obal kako praz ki još ni strižen bil.
240 A biše se povil svionim skenderom
i gojtane pustil, kićene biserom.
Šapka staše s perom na glavi, doli pak
na bedrih sa srebrom sablja tere bićak.
Gledaše ti ga svak; lipo ga odivaše
245 dolama, ke utak zlatom prosivaše.
Oko njega staše dvakrat treti vezir[†],
meu njimi subaše, na svakomu pancir.
Stahu kakono mir ki šćiti kastila,
da u nj ne skoči zvir, ni protivna sila.
250 Toj kolo prtila živina vuciše,
uz ku druga čila naizmin grediše.
Taj ti črida biše od jakih bivoli,
vranih konji liše ter čarljenih voli.
Zaduka za koli gredihu farizi[‡],
255 a na njih do toli pokrovci grimizi.
Uzde zlati frizi, zlačena žvaoca,
pisana po brizi zlatom sedaoca.
Od zlata staoca sa strimi zlačeni,
od hitra tkaoca popruzi šareni.
260 A konji mašćeni po rep i po grivi,
samo tud čarljeni, inuda svi sivi.
Ne bihu predljivi, da bistra pogleda,
ne bihu sklitivi, da glumna ujeta.
Motahu t' (se) vreda skakćuci nogami,
265 plešuci poreda, zavarg se glavami.
Plaho ti bedrami pojdihu svartaje,
razmašuc parsami, stegna podžimaje.
Svim se pojimaje, rekal bi lećahu,
tla ne doticaje, tako se dvizahu.

[†] 235 Kakov biše Oloferne.

[‡] 245 Šest veziri i tokoj subaše staše oko njega na kolo.

[‡] 253 Olofernji povodnici.

- 270 A na njih si(j)ahu lovci ter ptičari,
na ruci jim stahu sokoli mitari.
Harti ter ogari za njimi tičući,
kakono vahtari laptahu sačući.
Prid kolom bi(j)ući bubnjahu nakari,
trumbite trubljući svirahu pifari.
- 275 A niki u citari zvoneći pojaše,
kralji ter cesari hrabrost počitaše.
Tuj se razligaše sve polje z gorami,
rekal bi se oraše nebo sa zvizdami.
S tacimi bukami levite dojdoše[†],
kadno miri sami hjerički padoše.
- 280 Tacih uzpregnuše kon Sinajske gore[‡],
kojino pojdoše Boga čut govore.
Kad nitkor ne more prez straha čekati,
grom s trubljom sa gore kad priča praskati.
- 285 Da tko spovidati sva more čudesa?
Od konjske bahati zemlja se potresa.
Ništar ne pores(t)a, ni trava ni žito,
kuda vojska plesa, po sve ono lito.
- 290 Tad lačan korito prasac ostavljaše,
zvire strahlivito bigat ne umi(j)aše.
Na zemlji padaše ptica sa visine[§],
kad zavapi(j)aše vojska iz dubine.
Od praha magline dvizahu se gori,
kakono oblačine kad marče po gori.
- 295 Seli tere dvori, poljem kada gode,
u dne al u zori, paljihu se hode.
Nestaniše t' vode gdino postojahu,
zato vred na brode prid se popeljahu.
- 300 A kad se brojahu, sklopiv moste nike,
deset dan zbrojahu brodeć se prik rike.
Tej sile tolike puni bihu luzi,
kakono njive ke pokriliše pruzi[¶].
- 305 Kad egipski muži s kraljem ki biše kriv,
ostaše u tuzi, osmi bič oćutiv.
Tko je toliko smiv ki bi jih dočekal?
Al nadaleč vidiv da se ne bi pripal?
Mnju, ti bi uzdarhtal despot, car i sultan,
tere bi pleća dal, meč ne podarvši van.
Nit bi se oziral bižeći noć i dan.

[†] 279 Prilika. Josue s vapjem i s trumbitami leviti obajde grad Hjeriko i miri od grada sami padoše.

[‡] 281 Prilika. Mojses govoreći na gori s Bogom, puk se pristraši i odstupi od gore čuvši trublje i glas straša(n) Božji.

[§] 291 Gdi je velika množ, kad zavapi(j)e, ptice, ke nad njimi uzlete, padu jer se rastupi ajer ter se ne moć budu uzdaržati.

[¶] 302 Prilika. Pruzi su kobilice ke pokriše polje od Egipta, ne hteći Farau(n) pustiti puk božji. I toj bi osmi bič, jer parvo toga dao im biše Bog inih nevolj kih bi u vseje deset.

LIBRO DRUGO

- 310 S tom vojsko(m) prejako(m) Oloferne greduc,
Asiri(j)om jur svom prošal biše hituć.
I sve svaršiti vruć, da mu ne bude ukor,
ča veli kralj moguć Nabukodonosor.
- 315 Nigdir nimav opor, dojde na livi kraj
Cilici(j)e, do gor angiskih, ter ondaj
obhode kako zmaj, popali posade
i sva mista onaj zauja i grade.
- 320 Da jer se ne dade poglavit grad Melot,
odarvat se nade, zaskoči mu oplot;
tudje u jedan bot vaze ga, potuče
svih u njem, kako skot, a njega rastuče.
- 325 Ča zasta, razvuče i pošadši varsi,
poplini i svučē ki bihu u Tarsi.
Još da se ne omarsi, kon zemlje Celine
potar pak i smarsi ismaelske sine.
- 330 Prik Eufrata mine, vodeć Asiri(j)u,
posede konfine, Mesopotami(j)u.
Kastile, parčiju vaze, polja, gore
i ki su u Siri(j)u grade ter njih hore,
- 335 Ke zahitit more, od Mambre potoka
dokla plače more sa strane istoka.
Pak počan od boka Cilici(j)e, dokom
Jafeta široka mejaš takneš nogom.
- 340 Madi(j)ane sobom povede zarobiv,
njih blago s živinom prez izma porubiv,
A svih onih pobiv ki s meči i z bati
jaše mu stat protiv, ne hteć se pridati.
- 345 Damasku prid vrati prišad, malo potarp,
poče žita žgati ka jur prošahu sarp.
Začarni kako čarp polje, kad požar sta,
ne bi utlin ni karp, da golo sve osta.
- 350 Jer hip još ne posta, posiče i drivje,
ni loza ne osta, u zemlji ni žil'je.
Umri svako smin'je, svak sebi strah ima
videć da saspin'je nad glavom je svima.
- 355 Kako kad tmastima kreljutmi oblak gust
prikriv nebo dima, miga, gromi u hust.
Mornar jidra popust, upi(j)e ter hiti
da k kraju svarnuv šust u porat uhati.
- 360 Težak darće liti, boji se, govori:
"Grad mi će pobiti vinograd i bori,
i žita ka gori jur podivaju klas.

· 346 Prilika. Kad je zal oblak i fortuna, mornar se boji na moru, a težak na polju, svaki se zlu nadi(j)ući. Tako se svi jaše bojati videći fortunuu sile Olofernje.

Ojme, zgubih skori mu hranu, moj trud vas!"
 Tako t' ognjenu vlas Oloferna slišav,
 355 trepi svak ter za glas pita(j)u sva kušav.
 Posle poslaše, i stav oni tiho prida nj,
 ništare ne postav, pridaše se poda nj.
 Jer bit ne moguć sa nj, pridat se voliše,
 i spustivši se na nj, komu tako riše:
 360 "Ne hti(j) od nas više, molimo, sila tva,
 ner ka naša biše, tva da je zemlja sva.
 Bolje je da se da u službu svaki živ,
 ner da svak biži t(j)a al umre duh pustiv.
 Odvrati poni gnjiv, tebi će čast biti,
 365 milost nam tuj stvoriv, kralj će t' zahvaliti.
 Jerbo će voliti mista da mu služe
 puna po sve liti, ner pusta da tuže.
 Dostojni su uze i smarti bud takoj,
 kino se oglušē dat se sili jakoj.
 370 Da evo sve ovoj, ča je u našoj nadi,
 u ruci je tvojoj, župe, sela, gradi,
 polja ter livadi i stada živine:
 budi ta sva sadi kraljeve svitline.
 Blago svake cine i sva obitil s njim,
 375 i sve stvari ine, i mi sami zatim
 služit ćemo sasvim kraljevu velikost,
 listo nas ti sad prim u miru na milost."
 Bi miran i usilost ne da jim za sada,
 ner da ne bude prost nitkore od tada
 380 zakona ki kralj da. I kad godi čuje
 ime kralja, tada poniknuv da čtuje.
 Oholosti luje vidi li ovoga,
 ki se ne sviduje, mneć se vekši Boga?
 Malo potomtoga umrit će, smardit pak,
 385 ter ostaviv mnoga, s najmanjšim bit jednak.
 Koga sad trepi svak, nitkor ga hajat neć,
 kad u grob nauznak prostre se jur ležeć.
 I ki (j)e sad hoteć da vlada zemljom svom,
 malo, malo posteć, pića će bit čarvom.
 390 Ki sada svakim zlom pritiska narod ov,
 pritisnut će potom njega kamen zakrov.
 To t' će biti njegov konac ki sad sto(j)i
 ter mni da je takov da ga se i smart bo(j)i.
 Da ovi li koji daje se oholosti,
 395 ka se ne pristo(j)i, još nima milosti.
 Uze blaga dosti, u talik zauja,
 ni još jim ne prosti, vojnikov priuja.
 Svak skuta poduja, čtujući človika,
 tolik strah obuja mista svakolika.

· 359 Tako govore jer se bojahu da jih ne pobi(j)e pridavši se.

† 382 Hotiše da adoravaju Nabukodonzora kako boga. Protiv toj oholiji ovdj pisac govori.

- 400 Gospoda velika od gradov pram njemu
 gredihu, razlika vesel'ja čine mu.
Svitilnike žge mu, krune donošahu,
 pojahu jošće mu ter tance vojahu.
 Tuj ti mu zvonjahu gusle s leutaši,
405 dipli privartahu, s njimi nakaraši.
Ni tim ne zaparši on twardosti svoje,
mnozim grad potarši, posiče i hvoje⁴⁰⁷
 gdi bozi njih stoje. "Bog", reče, "ni nitkor
 ner koga se boje, Nabukodonosor."
410 Dili se od tih gor, sobalsku Siriju
 projde shodeć niz gor i još Apami(j)u.
 Mesopotami(j)u projde tokoj, ter tu
 dopri Idumi(j)u gdino palme restu.
415 Gabalsko jest u tu daržavu vladan'je,
 grade pri(j)a sve tu i sve njih iman'je.
 Tuj sidi, sabran'je sve vojske čineći,
 i tuj u to stan'je trideset dan steći.
Dokla dohodeći svi se dosabraše,
 mísec jur sviteći drugoč se kazaše⁴¹⁹.
420 Tankorog hojaše, kakovno biše bil,
 kada tuj pristaše parva čela svih sil.
Ne bi tko bi se ril; ki su to slišali,
 strah jih je svih ubil, svi su se pripali.
 Jesu se bojali Židove da i njim⁴²⁴
425 rasap ter pečali ne budu kako inim,
Da grad Jerosolim, Oloferne došad,
 nastupom oholim ne stare. Zato tad
 slašje ljudi ki šad Samari(j)om uzgor
 der gdi je Hjerik grad, sedošje na varh gor.
430 Još da niki opor bude, opletoše
 sela tere njih dvor, i koko mogoše,
 u gradu snesoše žita za potribu
 u toj vrime loše čekaje pogibu.
Upisavši knjigu pop veli Eliakim,
435 jer imišje brigu, posla tad k onim svim,
 ki su u Dotaim i kon Esdroloma,
 i nakon njih inim: da ne side doma,
Ner da bljudu droma i klance zaskoče⁴²⁴,
 i gdi je proloma, da zavale ploče.
440 Jeda s' ne proskoče protivnici naprid
 hteći da rastoče jerosolimski zid.
Ne bi t' j(i)h strah ni stid, sve toj učiniše,
 ča jim pop svet i sid pišući velišje.

⁴⁰⁷ Pod hvojami koga godi stabla velika boge svoje čtovahu.

⁴¹⁹ Mísec dan sta totu, dokla se zbere vojska.

⁴²⁴ Jaše se bojati Židove.

⁴³⁸ Drom ali dru(m) zove se put općeni.

445 U gradu vapiše s moljenjem prihilim[†]
ter se poniziše svi postom nejlilim.
Popove još zatim pleća sva odiše
vričišćem tim ostrim ter suze roniše[‡].
Ditćicu prostriše prama templu božjem,
a oltar pokriše zgora cilici(j)em.
450 Tad svi jednim vapjem moljahu govore[§];
"Bože, koga u svem kripost svaka more,
pozri nas odzgore i glase naše čuj,
ter, ki nas sad more, strahov nas obaruj.
Ti ne daj da ovuj pogibil prime puk,
455 puk ovi tvoj, kojuj dat misli ljuti vuk.
Jakost od tvojih ruk oblomi ovoga
oružje, strile, luk, ki ne čtuje Boga.
A ne daj da tvoga grada stan primisti,
i templa ovoga oltar onečisti!
460 Svagdan se na nj misti za slavu tvoju tov
žartja, kono čisti grišnike od grihov[¶].
Vidiš li kako ov po svitu tekući,
lovi karvavi lov, derući, koljući
i grade orući? Ti Jerosolime
465 ubran čuvajući, da ju ne obime,
Ni mista nje prime, ni blaga njeje, ko
ne dvi, ni tri zime kupismo, da lit sto
i još desetkrat to, od ko ti tuj stavi
puk ovi, ni tad go kad Egipt ostavi^{**}.
470 Ne daj da se izbavi milih sinak mati,
ter se ne zadavi, ne moguć gledati
gdino ih vezati svih budu žestoko,
i bi(j)uć peljati u robstvo daleko.
Nemilostiv toko on jest da grad vazam,
475 svih ključi nizoko, ne prašća ni ženam,
da svakim vašćinam za rugo prida jih,
gdino gleda sajam, gdi vide muži njih.
Ti stegni moć ovih ki svojom žestinom
nadhode lavov svih sve sile jaćinom.
480 Ako im ti tvojom vlastju neć zabranit,
tko je ta ki sobom more se obranit?
Ti nas poni shranit dostojaj se, Bože,
njih tuj ne ustanit. Kripost tva sve može.
Tebi se podlože molimo u suzah,
485 ne daj da nas slože u tolicih tughah.

[†] 444 Bogu se jaše priporučati.

[‡] 447 Cilici(j) harvacki se zove vričišće.

[§] 450 Molitva puka jerosolimskoga.

[¶] 461 Žartja: sacrificia.

^{**} 469 Jer zaja(m)ši u susid sude i pratež diliše se od Egipta po riči Božjoj. Ki (j)e voljan jednomu vazeti, a drugomu dati. Kakono koga je sve ča je gdi.

Od meči, od uzah, kad si godi hotil,
i od jacih rukah ti nas si slobodil.
Ti nas jesi vodil prik mora po prahu,
onih si potopil kino nas tirahu.
490 Po tvom jošće strahu, kako obita sam,
kino ovde stahu, ustupiše se nam.
Pogledaj poni k nam, Gospodine, sada,
milost tvu pošlji nam, kakono i tada.
495 Ufan'je i nada naša sam jesi ti,
ti ne daj da vlada nami ki s tobom ni.
Grišni smo, Bože, mi, da milost tva gdi (j)e?
Puk tvoj ni p'je, ni ji. Pomiluj, upi(j)e.
Pomiluj, tebi je dostojno stvoriti
milost onim ki (j)e budu ti prositi.
500 Mi ćemo t' služiti i dušom i udi,
zakon obslužiti, pomoć naša budi."
Tako t' ovi ljudi vikahu plačući,
u takovom trudi li Boga zovući.
Eliakim tišući njih, reče: "Dim vam ja
505 da Bog, vas slišuć, i imit će smiljen'ja.
Poste ter moljen'ja listo ne pustite,
dilo ponižen'ja svagdan prikažite.
Nu se spomenite od Mojsesa, vam dim,
tere dobro vi(j)te koga dobi i čim.
510 Pride u Rafadim Amalek kralj, hotuć
da z božjim pukom svim boj bije, uzdajuć
da je vele moguć oružjem i mnoštvom
ter da će svih potuć došad na mistu tom.
Ne mečem ni ščitom Mojses dobi njega,
515 da molitve hitom, i pobi ga svega.
Tako će i sega zločinca pobiti
Bog vaš, ako njega budete moliti."
Pričaše postiti, te riči sliševići,
i žartja činiti, udilje moleći.
520 Vričišća noseći, po glavi luženi,
da budu proseći Bogom pohojeni.
Kada ču ognjeni Oloferne taj glas,
da su zasedeni puti od gorskih staz,
i da židovska vlas prip(r)avno čeka boj,
525 čudi se i starši vas i gnjivan bi zatoj.
I sazavav u dvor svoj amonske vojvode:
"Tko su", reče, "ovoj ki po varsih hode
bljudući prohode? Ki gradi? Ka hitrost?
Mnogi li se plode, mnoga li njih jakost?
530 Da im(i)ju sminost stati protiv naju?

* 510 Ovo je bilo kad gredihu od Egipta. Josue se s Amalekom bi(j)aše. Mojses na goru moleći staše. Kada dvigniše ruke, dobivaše puk njegov, kad jih spušćaaše, dobivahu nepri(j)ateljji. Jaše mu podaržati ruke ki s njim bihu i tim dobiše Amaleka.

† 525 Oloferne se razsardi čuvši ali vidivši da se neće pridati strane israelske.

Ali našu hrabrost ni sile ne znaju?
 Sami nas ne haju, toliko su smini,
 ter nas ne sritaju s častju kako ini."
 535 To rekši, zapini usta, zube sharsti,
 a njim ti namini zala svake varsti.
 Splete parste s parsti, a glavom pokima
 i od toke garsti zavrati očima.
 Svaki jih strah ima gledat ga u lica,
 540 gdi marmnje meu njima, ter obrazom nica
 stahu, kako ditca kad skulan di: "Quitto!"
 Ter pojamši biča zakrikne sardito.
 Parva stanovito glava od Amoniti,
 Akior, uhilito poča govoriti:
 545 "Hti(j) se dostojiti slišat, gospodine,
 jer ću ti praviti od togaj istine.
 Ni bo tribi hine da k tebi donesu,
 ni stvari ke ine, nego keno jesu.
 Puka strane te su, ki s zemlje kaldejske
 550 k zemljam pride ke su mesopotamejske.
 Jer slave nebeske Boga sebi obraše,
 ostaviv boge ke otci njih čtovaše.
 U Karah počaše tada pribivati,
 jednoga kad jaše Boga virovati.
 555 I pokol stiskati glad mnogi ja vas svit,
 taj puk pojde stati, dviški se, u Egipt.
 Gdi sta četarsta lit i bi toko množan,
 da nitkore sbro(j)it njega ne bi možan.
 Egipski premožan kralj nima jur mira,
 560 da taj puk pobožan toko se razšira.
 Ter ga tako stira rabotom parteći,
 da on jur ponira od truda hodeći.
 Zato se moleći vapiti k Bogu ja,
 Bog njega mileći, Egiptu rane da.
 565 Kada, da idu tja, Egipt jim dopusti,
 tad saržba Božja sta, nevolja popusti.
 Da jer se uzgrusti kralju od Egipta,
 na njih ti pripusti, li da jih pohita,
 pohitav uplita, koko bude moći,
 570 trudom brez izvita, u dne ter u noći.
 Tad Bog svoje moći skazav, ki bižahu,
 posla jim pomoći, jere se bojahu.
 Nakraj mora stahu, more se rastupi,
 puk po suhu prahu naprida postupi.
 575 Za njimi pristupi kralj svimi silami,
 more ga obstupi i pokri vodami.
 Zamisi s kolami ljudi, konje, meče,
 kopja s korugvami, nitkor ne uteče.

· 540 Prilika.

† 543 Govoren'je Akiora u ko(m) skazuje Holofernu stvari puka israelskoga.

580 A kad puk proteče kroz Čarljeno more,
k pustinjam priteče od Sinajske gore:
voda ku ne more od gorčine piti,
slatka bi i more svak je se napiti.
Četardeset liti s nebes jim dažji man,
kruh, kim se nasiti, beruč ga svaki dan.
585 Na koju godi stran sobom obratiše,
sela, grade i stan prez boja dobiše.
Jere se arviše za nje vazdi Bog njih,
nigdar ne izgubiše, ner kad grih sape jih.
Kad bo bogov tujih pri(j)aše ostaviv
590 Boga svoga, Bog svih podloži pod svoj gnjiv.
Niki mart, niki živ u hlapstvo idiše,
niki sve izgubiv plačan ostaníše.
Opet jih varniše Bog u parvo stan'je,
kada jih vidiše čineći kajan'je.
595 Po njega smiljen'je kralju Kanane(j)u
daše rasčinjen'je i još Jebuse(j)u,
i s njim Fereze(j)u, i Eteju toje,
Eve(j)u i Amore(j)u kraljem još tokoje.
Sva mista njih koje godir gdi imihu
600 učinivši svoje, u miru živihu.
Dobrosrićni bihu vazda der do vika,
dokol ne padihu u prezpravdja nika.
Ni jošće velika svitlost, obhode svit
vrimena selika, svaršila vele lit,
605 da je zaveden bit puk ovi i živil
u strane tujih mist, jer biše sagrišil.
Pak se je obratil k Bogu svom, i Bog njih
jest jih oslobodil od uze protivnih.
I u mistih ovih, povarnuv se, leže,
610 ter u rukah svojih Jerosolim darže.
Sada, ki teg teže, mili gospodine,
jeda j(i)h grih steže, izuvij istine.
Jer ako krivine ke jesu dilja kih
Bog se ne pomene da jur pomože njih,
615 Pojdimmo najti jih, komu su zgrišili,
Bog će pridati jih tudje tvojoj sili.
Ako l' prevridili nisu svomu Bogu,
moć sa hitri dili njih ti ne premogu."
Tako po razlogu besidi Akior,
620 da razlog pod nogu postavi nerazbor.
Jer vidit bi ukor ovo vezirom svim,
čude se da opor može tko biti njim.
I razsarjeni tim jaše mislit on čas,
da ga obvargu zlim, da ga zgube danas.

· 602 Veliku svitlost zove sunce.

625 "Tko je", riše, "ov pas ki vo mni da neće
puk oni, zgledav nas, obratiti pleće?
I na gori steće da će osiditi,
da će ne bižeće protivit nam smiti?
Ki ni piš hoditi, ni na konju sidit,
ni se zna šćititi, ni meč u boj nosit.
630 Pojmo jih zatirit ali jih poklati,
ako se budu rit. Tada će poznati
ča se je rugati, hinbeni Akior,
kad i njim metati budemo s ovih gor.
I vas ž(i)dovski dvor vidit će da je bog
635 Nabukodonosor, ki (j)e toliko mog,
a ne Gog ni Magog."[†] Tako se sarjahu,
tako žegući rog na njega marmnjahu.
Piše ti na prahu i po salbun si(j)e[‡],
ki se oholu bahu svit dat usiluje.
640 Jer on ne slišuje nauk od istine,
ki se uzvišuje u slavi taščine,
Pravdu pogarjuje, ljubi vuhavščine.

[†] 624 Pozlobiše Akiora ki pravo govoraše. Da Bog ga ne ostavi, budi da i on biše poganin, tada vojvoda od Amoniti.

[‡] 636 Gog. Magog. Toj su imena židovska. Tako govore rugajući se.

[‡] 638 Na prahu ča se upiše, smarsi se; a ča se po salbu(n)u si(j)e, ne nikne. Tako je zamani dobar svit ki se daje oholim ki neće slišati, kako ovi ne slišaše Akiora.

LIBRO TRETO

645 Da vazda pravednih Bog jest obaroval,
i još po smarti njih vični njim život dal,
tako ti ni pušćal Akior da zgine,
u nevoljah upal zacića istine.

650 Veziri toj čine, Oloferna gnjivu
pridaše vrućine, kako konju živu
kad teče po njivu, kad mu dadu ostrog,
popostrese grivu tere poljuti nog.

655 Priskoči plot i stog i potok prikine,
koliko je uzmog, teče, vrata rine.
Tako sobom hizne ovoga gardoba,
kad ju pouzdvigne vezirska hudoba.

660 Poni u toj doba Oloferne sardit,
jer vlada njim zloba, tako ja govorit:
"Ki si prorok da rit umiš, Akiore,
da narod taj odrit nam se sada more?

665 Uzdaje se u gore al u bogu nikom
da njima pomore? Hiniš nami u tom.
A sad da ti sobom iskusiš, jer nitkor
zvat se more bogom, ner Nadukdonosor.

670 Kada mi vas njih zbor obratimo pod mač,
zadit će naš kosor i tebe u rubo tač.
Ča blidiš, ali plač ča t' lica zaliva,
ako tvoja pritač znaš da ni laživa?

675 Živit ćeš gdi živa ostane njih dobar:
gdi li ona saspiva, saspit ćeš i ti zgar.
A da t' bude ta stvar, vedte ga da side
u taj grad pod ki bar ma hoću da ide.

680 U ki kad unide tere zaskoči rov,
činte da ne izide nitkore živ, ni ov."
Grad biše ovi nov, na gori si(j)aše,
oko njega obrov, Betuli(j)a se zvaše.

685 Grad taj uzdaržaše narod Simeona,
i njemu služaše polja strana ona.
Tamo moć siona pogna Akiorom,
da smarti zakona tarpi s gradskim zborom.

690 Dojdoše pod varho(m) i tuj ga vezaše
nazad ruku s rukom k stablu ko tuj staše.
Jere im ne daše pojti priko meje,
ki s gore metaše iz praće kamen'je.
Oni ga ondeje vezana pustiše,

* 649 Prilika.

† 656 Govori Oloferne Akioru.

‡ 673 Betuli(j)a, grad ki najpri podstupi došad u zemlju židovsku. Simon je bio jedan od sinov Jakoba koga kolino daržaše Betuli(j)u.

- 685 ovi zgor tudeje sašad, odrišiše
i k gradu odniše. Pitaše grajani,
Zač mu učiniše toj Asiri(j)ani?
Od Betul(i)jani dva poglaviti(j)a
bihu tada zvani Karme ter Ozi(j)a.
Prid njimi izvi(j)a sve ča mu se steče,
690 Akior, da pri(j)a proplaka, pak reče:
"Ovo se zareče Oloferne sardit,
da će sva na meče mesa vaša razdit.
I mene s vami ubit, na to me je zagnal.
Bog daj da bi ta prit njemu na glavu pal.
695 Toj se je prisegal stvoriti vam sa mnom,
jerbo sam ja rekal: Bog vlada zemljorn tom,
i Bog vaš sam sobom da ima moć i vlas,
u vrimenu ovom obarovati vas."
Kad sliša puk taj glas, Bogu se pokloni,
700 smakši beritu s vlas i suzami roni.
Moleći da ukloni njih od pogibili,
kom karvavec oni mnozih jur uhili.
"Ti se", riše, "smili, o Bože gospodstva,
poziv naši dili ki su humiljenstva.
705 I onih oholstva, ki prite, pogledaj.
Rasap ter ubojstva odvrati i ne daj.
Ukaži da si haj ufajućih u te,
ukaži da s' nehaj ufajućih u se.
Smiri, molimo, nje ki se uznašaju
710 silom svojom, a tve jakosti ne znaju.
Čuvaj, brani naju, jerebo si ti sam,
ki s' u gornjem raju slava ter dika nam."
To rekši i suzam ustaviv izvora,
pričaše obistram tišit Akiora[†]
715 Govore: "On zgora ki gleda, stvoritelj
od svakoga stvora bit će t' obaritelj
i svih nas spasitelj tako da još onih
hoće bit raspitelj ki hlepe razsut svih.
I kada nas od njih Gospodin slobodi,
720 dozov k tebi tvo(j)ih, ter stoj s nami ovdi.
Toj ti budi godi, da ki (j)e s nami Bog,
i tebe pohodi, jer znaš da je svemog."
Tuj Akior nebog zlovoljan stojaše,
kakono niz oblog u zemlju gledaše.
725 Ter riči slišaše, jur tvarje daržeće
da u kom ufaše, ostavit ga neće.
Jur sunce nićeće, nagnul biše kola^{††}

[†] 685 Dovedoše Akiora u Betuli(j)u.

[†] 690 Govoren'je Akiora Betuli(j)anom.

[‡] 703 Molitva Betuli(j)ani Bogu.

[§] 714 Tiše Akiora.

^{††} 727 Jur bi večer. I tad Ozi(j)a zva Akiora i pope na večeru.

- svitli obraz hteće zamaknuti dola.
Istočnoga okola jur šćićaše stranu
730 noć, dvižuć odzdola čarnokosu glavu.
Kadano poznanu Akiora cilost
na svom zazva stanu Ozi(j)eva milost,
jer znaše da blagost velika jest tomu,
s ljubavju prijat gost u koga je domu.
735 Sazva još k ovomu i pope za bratstvo,
da žežinu svomu pokripe mlohavstvo.
Večeru i jistvo obilo napravi
za stolom toj ljudstvo više sebe stavi.
740 Ništar ne ostavi ča se čtu pristoja,
da veće ljubavi skazati nastoja.
Toj i ovoj poja, ne sebi hoteći,
jer se ne dostoja, da družih nudeći.
Svi Boga hvaleći, Akiora nukaje,
745 Akiora tišeći, Akiora gledaje.
Li njega svidaje da se ne zlovolji
u Bogu uzdaje, Bogu da se moli.
Sedeći za stoli, oni se čtovahu,
obhode okoli sluge jim landahu.
A družu služahu vino iz bokare,
750 čarljeno livahu u zlate pehare.
Ča peku, ča vare, družu ti nošahu
na čiste lopare: jedno donošahu,
drugo odnošahu, svartaje nogami,
dvorno pristupahu, segaje rukami.
755 Visoko s svićami stahu kandaliri,
mnogimi zrakami odsivahu miri.
Ne biše tko sviri, ni z bukom govori,
ni smi(j)ec se ciri, ni šale ki tvori.
Svaki tiho z(b)ori: ča oni pomina,
760 ča ov odgovori, ča li sam namina.
Ona smart(n)a tmina, ku na vratoh vide,
od karvi, od plina, da k njim ne unide.
Toj ovoj obide razlika besida,
li na tom izide da grada i zida.[‡]
765 Ako Bog ne svida, na branicih vahtar
zaman bdi i sida, a na vratih vratar.
Zatoj imiše mar, ustav se na nogu[§],
da skupe puka bar u svu sinagogu.
Ter se mole Bogu. Moliše ga svu noć,
770 u potribu mnogu da jim pošlje pomoć.
Jer je zdravje i moć i utočišće njih,
upalih u nemoć dilj straha p(r)otivnih.

· 737 Uči se ovdí kako imaš gosta počtovati.

† 758 Ne biše bo vrime toga.

‡ 764 Ps(alam). Nisi dominus custodierit civitate(m), frustra vigila(n)t, qui costudiunt eam.

§ 767 Imiše mar: imiše pomnju.

- 775 Od postilj istočnih dviže glavu Titan,
osini tmin noćnih da zarene hitan.
Jur svital biše dan i vidiše sa gor,
kimno tuj biše stan, vojske greduć uzgor.
Kako prisičen bor na zemlju padoše,
na голу glavu zgor pepeo vargoše.
- 780 Moleći rekoše: "Bože, pomiluj nas,
jer evo dojdoste poterti nas danas.
Kako ti viš i znaš, skaži tvoje čudje,
da puka tvoga vlas ne pogine tudje."
Vazeše orudje i stine u skutu.
Stupiše osudje gdi su tisknji puti,
785 gdi su klanci kruti meu klesurami,
da, stavši na ljuti, meću se praćami.
A vojske stranami varvljahu ka gradu,
blizu pod stinami okolom da padu.
Potok niz livadu marmnjući teciše,
790 pod borjem u hladu, bistar i čist biše.
Grana ga grediše vojena po brigu,
ter vode nesiše tad gradu po sridu.
Ovu da pristrigu, Oloferne reče†,
tako da napridu ka gradu ne teče.
- 795 Da još nedaleče od grada stojahu
poduboke bleče gdi vodu čripahu
grajani ter pjahu, skrovito pohvate,
jere se bojahu da jih ne uhvate.
Uz toj se navrate Amon i Madi(j)an
800 šatoru prid vrate Olofernu izvan.
"Znaj", riše, "da on stan ne uzda u ljude,
da u tuj gorsku stran na koj stražu bljude.
Da ti poni bude taj prez arvanje grad,
i grajan zloćude ne budu vridne sad,
805 stav stražu, kano pad kon zdenac, ne dade
vazimat vodu kad ki od njih napade.
Tim ti se pridade vas puk on od volje,
ali se raspade od toke nevolje.
Od tada jih kolje žaja kad ti veli
810 odvratit u polje njih potok on veli."
Slišav on ča želi, naredi vojvode
kim moćno zapeli da čuvaju vode.
I sunce odhode dvadesetkrat pride‡,
li oni obhode i na zdencih side.
- 815 Od tada unide u gradu sušina,
z gusteran izide jure i vlažina.
Od nikih dubina još vode imaše

· 773 Isteče sunce. Titan to je ime sunca ko je mnogimi imeni zvano od starih poet.

† 776 Ki na gori stražu činjahu, vidiše gredući vojske i jaše Boga moliti.

‡ 793 Oloferne odvratit vodu Betuli(j)anom. Studence, ki bihu pod grado(m), čini čuvati.

§ 813 Odkol izvan nimaše vode do dvadeset da(n), jaše zlo stati žajom.

820 ka žmulom cidina mirom se diljaše.
Ništar manje znaše svak da sva ne bi svim
žeju, ka jih žgaše, ugasila tad njim.
Stopit ust ne bi čim, prisihat ja jazik,
usne pucat, zatim bliditi vas človik.
825 Skupiv se puk velik, muži, žene, ditca,
tko star, tko mladolik, k Oziji se stica.
Svaki smina lica (sminost nevolja dav)
njemu oporica i tuži, prida nj stav.
"Bog", riše, "sud postav meu tobom i nami,
u kolik trud pridav varže nas u plami.
830 Ne hti(j) podvit rami da mirno govoriš
pri ner nas žajami nevoljno umoriš.
Sad oto sam vidiš, veće ne moremo
ov grad u ki sidiš i ki u nj živemo.
Sami sebe ćemo dat Asiri(j)anom
pri nere budemo martvi sa svim stanom.
835 Evo smo pod članom jur toga vrimenta,
da želimo slanom polahčat brimena.
Plače brižna žena i jure rada je,
da je povedena z ditcom mruč od žaje.
840 I svim nam laglja je od meča smart vidit,
ner se mučit zjaje, a nimat ča popit.
Tad i uzu tarpit vele manji jest trud,
a Boga u svem hvalit i pravde njegov sud.
I ti poni odsud dati grad i nas svih,
(pristani na taj blud) u ruke od sil tih.
845 Stavmo se u volju njih, ali će skratiti
nagla smart tug ovih, al uza smaliti."
Toj rekši, cviliti u carkvu stojući
i parste lomiti jaše jadajući,
850 k Bogu vapijući: "Bože, sagrišismo,
na zlo pristajući, nepravdu činismo!
Krivinu tvorismo i s otci našimi
zakon ne spunismo. Da ti, ki s' nad svimi,
milostiv ti primi na milost svih naju,
od ruk nas odnimi ki tebe ne znaju.
855 Ki, priteć, ne daju da te čtuje tvoj stvor:
Bog je sam, pravljaju, Nabukodonor.
Ne daj nas pod njih hor, jer će reć narod zal,
gdi (j)e njih nebotvor, ča jih ni pomogal?"
860 U veliku pečal, s plačnima očima
Ozi(j)a ustarhal staše meu njima,
kako ki strašnima vitri zagonjen brod
meu vali mnogima vodi prik slanih vod.
Svarta korablji hod ne kuda bi hotil,

· 826 Tuže na Ozi(j)u da se ne hti do parve dati.

† 849 Bogu se mole grih svoj spovidajući.

‡ 860 Ozi(j)a bi pečala(n) čuvši da će se pridati. Da li još imaše ufan'je u Bogu.

865 da dajuć jidrom god kud jih je duh zavil.
Li još se je usilil kokogod se oprit,
dokla je tamun cil, ne hteć o skolj udit.
Simo-tamo pozrit ne staje jer vidi
da mu se je borit s vitrom, s morem, s diždi.
870 Garbin hlopom hlidi a zvižju konopi,
val rovući slidi, ter busa u popi.
Sve nebo poklopi oblak s tmasta lica,
iz njega dižd kropi, mun'ja ga prosica.
Grom s triskom potica, strahotno tartnjući,
875 preda, pada nica mornar li jidrući.
Tako t' se obziruci, Ozi(j)a predaše
pogibil viduci, da li još uzdaše.
Zato govoraše, roneći suzami,
tere jih toljaše simi besidami:
880 "Ne sobom, da vami, bratjo, pečalan bih,
zato vazda s nami Bog hoće biti, rih.
I sada ja vas svih, ja životom mojim,
iskupil bih od tih nevolj i blagom svim.
To bit ne more, vim. Da on ki stvori svit,
to vazda reći smim, pomoć nam more bit.
885 Zato nitkor zgubit ne hti(j) čeljad i stan,
i sam sebe ubit. Počkajmo još pet dan.
Jeda s' odrene van Bog saržbu tu od nas
ter svoj podstavi dlan uzdaržec ov puk vas.
Ako ne dojde spas ki mnju da će biti,
890 ča ste rekli danas, hoćemo stvoriti."
Hotiše starpiti svit ovi Ozi(j)e
i jaše moliti da jim Bog barži(j)e
pomoć svu podi(j)e i milo pohaja,
da jih ne ubi(j)e nepri(j)atelj ni žaja.
895 Tada se nahaja Judit u gradu tom†,
kano svih nadhaja lipostju, dobrotom.
Ka živit životom odluči prečisto,
poče imit od kom udovičtva misto.
Mnozi (j)u zaisto vlastele prosiše,
900 ona Bogu listo služiti želiše.
Skrovišće imiše gori pod slimena,
gdi Boga zoviše s rabom zatvorena.
Hotin'ja putena usteza posteći,
strunami pletena vričišća noseći.
905 Tege li težeći da ni telu pokoj,
almuštva čineći skupščini uboškoj.
Živine velik broj muž bo nje ostavi
i blago mnogo njoj kad se s njom rastavi.
Da ona ne stavi u tom sartce svoje,

† 878 Prilika. Odgovor Ozij(e) grajanom ki se hotihu pridati.

† 890 Do pet da(n) staviše rok. Ako jim dotla Bog ne pošlje pomoć, da se pridadu.

† 895 Judith.

- 910 ner ko ljube pravi, vikomnje kono je.
Sva moć riči moje izreći ne umi t'
 pobožje koko je, cić koga gardi svit.
 Prem ako mladih lit biše i lipa stvora,
 da od kriposti cvit - hći biše Merara,
- 915 Ki zide od stara roda Simeona,
 brata Isakara tere Zabulona.
 Muža imi ona ki se zva Manases,
 obslužec zakona ki jim da Mojses.
Ovogaj na poses, gdi se žetva tvori,
- 920 kad Sirij tere Pes najvećma uzgori,
 moć toplin umori plamena vrućijih.
 Martva ga zatvori grob njega starijih.
 Misec šesti lit trih jur biše nastupil,
 da biše on živih priminuvši pustil,
- 925 kada Judit sih dil potribu videći,
 ča je Ozi(j)a ril, kara uzročeci,
 Popom govoreći Kabru i Karmu dvim':
 "Ku rič izusteći Ozi(j)a reče svim,
 da grad da protivnim peti dan i petu noć,
- 930 ako nam protiv njim ne pošlje Bog pomoć?
Tko ste, da ćete moć Božju iskusiti,
 ter svim vekšu nemoć, vekši gnjiv naditi?
 Jer se razsarditi hoće tom ričju Bog,
 pri ner se smiliti, ni dati nam odlog.
- 935 Vele dvigoste rog, roke take upram
 k Bogu, ki je svemog, da milost svu da nam,
 ter da tad pride sam pomoć puku semu,
 kada je drago vam, ne kad je god njemu!
Milostan je u svemu, prošćen'je prosimo
- 940 od togaj tere mu duše ponizimo.
 S skrušen'jem molimo da po njega volju
 lahkost oćutimo, odbivši nevolju.
Da kako sad kolju oni nas ohol'jem,
 tako padu u polju našim humiljen'jem.
- 945 Jer izneviren'jem ne ockvarnismo se.
 Otac pr(i)stupljen'jem tuje boge prose,
 Koji grih podnose oni tad u to dob^s
 tarpiše angose, glad, meče i porobⁿ.
 Da nam je nepodob primat ner onoga,
- 950 Abram, Isak, Jakob koga čtova Boga.
 Utišen'je toga čekajmo tarpljivo,
 zla će nas ovoga zbavit milostivo.

¹ 920 Sirij i Pas zovu se zvizde nike ke' ističu kad su najveći krizi.

² 923 Jur bihu tri lita i šest miseci da biše obudovila Judita.

³ 927 Judita kara ih cić roka toga od pet dan.

⁴ 947 Jer zavedeni biše u Babiloniju.

⁵ 948 Angose: nevolje.

- 955 Tere će rugljivo zbiti pod moć nižu
svih, nepri(j)aznivo ki se na nas dvižu.
A sad Božju hižu kino uzdaržite,
k kim duše pribižu da jih očistite.
Pristoji se, vite, popovstvu vašemu,
da sartca kripite vi puku našemu.
960 Pomenak čine mu od naših starijih;
jer Bog u ničemu zato nevolji jih.
Da tim iskusi jih je li njih život prav
i je li vera u njih i s ufan'jem ljubav.
Abram u trudih stav i u skarbost mnogu',
kripak bi kako lav u služen'je Bogu.
965 Pečali nalogu Isak, Jakob nosit
skazaše da mogu, a Bogu ne zgrišit.
Mojses tokoj čini t', i svaki ushaja,
ki hti zlo pritarpit, da Bogu ugaja.
A puk, ki ne haja, ner Boga da skusi,
970 saržba ga pohaja i smart ga pokusi.
Zato da ne strusi nami pomarmnjan'je,
činte, ner da skljusi nisko ponižan'je.
Govore: Karan'je Božje to jest manje,
ner naše zgrišan'je i naše poganje.
975 Bog nas bi(j)e hlanje nere dosto(j)imo.
Sarčno na nas zvanje da ga se bo(j)imo,
da grih ostavimo, da bolji bivamo,
a ne da zgubimo ča na svit imamo."
Pošadši k njoj tamo i Ozi(j)a sliša
980 tuj rič, ka ne samo da veće njim miša.
Ništar manje niša visoko hvalu nje,
ka ničće ne sgriša ča biše istine se.
Zajedno s popi ste, riše: "Sve su prave,
Judita, riči te ke s' rekla sad. Zdrave
985 da budu daržave i mi, moli za nas:
svetošći tve slave znane su po svit vas."
Ona reče: "Danas ča sam rekla godi,
kako zna svaki nas od Boga da shodi.
Tako po sej škodi hoćete vidit stvar,
990 ku misal ma svodi, da ni ner Božji dar.
Sada imite var višnjega moliti[†]
da ruku mu prostar, rači to stvoriti.
Ostavte hotiti znati misal moju,
na vratoh sidity hoćete noć ovu.
995 A kada ja pojdu vanka s Abrom mojom,
dokla opet dojdu, svi vi z družbom svojom
molte svetom molbom za nas otca Boga
s umiljenom pojom i s skrušen'ja mnoga."

[†] 963 Popo(m) govori: Abram, Isak, Jakob.

[†] 983 Ozi(j)a s popi pohvališe karan'je Juditino.

[†] 991 Judita da jim red da za nju mole i su noć propuste vanka grada.

- 1000 "Poj i Bog zla toga po te oslobodi
jur puka ovoga!" Ozi(j)a tako di:
"Z bogom poj i hodi i kuda godir greš,
vazdi te pohodi, vazdi slavom ureš.
I pri nere umreš, on čin da dila, ko
godir stvorit napreš, glas dvignut visoko
1005 i prostart široko po svitu da bude znan."
Govoriv to toko, s popovi pojde van,
Misleći duboko, ostaviv nju na stan.

· 1000 Blagosloviv (j)u, od nje se diliše.

LIBRO ČETVARTO

- 1010 Oni odašadši, Judit u komori
svojoj tad pošadši, dviže ruke gori.
Ter tako govori lugom potrusivši
svu glavu odzgori, kip vrićom odivši:
"Bože, ki stvorivši svaka, obladaš svim,
i sve naredivši, zakon si dal tvojim.
Dal si ocem mo(j)im meč kim odvrtiše
1015 rugo i silu onim ki silu činiše.
Ki ovaščiniše[†] sestru njih, u zlo ih
tišće, i vidiše žen i hćeri svojih
od sebe razsto(j)ih, blago razdiljeno
u ruke slug tvo(j)ih, tobom dopušćeno.
1020 Tebe humiljeno, Gospodine, molju,
pogledaj smiljeno na našu nevolju.
Odpusti zlu volju i rabi Juditi
pomozi, ka volju tvu želim spuniti.
Rači se smiliti, milostiv bo jesi,
1025 sve mož učiniti, zla od nas odnesi.
Desnom tvojom stresi asirske sile sad,
u zgibil zanesi, kako egipske tad
Tirahu puk tvoj kad s oružjem tekući
i svaki, karvi rad, naglo napirući.
1030 Ter se uzdajući u kola, u konje,
u silu, li mnjući, tudje potarti nje.
Da sa strane gornje pozrivši tva milost,
u prezdan'je donje pade njih oholost.
Pomanjka jim jakost, nitkor se ne varnu,
1035 ne osta jih ni kost, svih voda pogarnu.[‡]
Tako da posarnu ovi, moj Bože, čin
ki misle da zgarnu sada nas s ovih stin.
Ti jur njimi privin, kolik je, da znaju,
u njih uzdan'ju hin ki u se uzdaju.
1040 Ki se uznišaju kopji ter strilami,
ščiti kih višaju o vratu prik rami.
I britci sabljami i konji barzimi,
mnogimi silami i ljudmi hrabrimi.
Ne znajuć nad svimi da si Gospodin ti,
1045 da s' pomoć pravimi, ne tome ki prav ni.

[†] 1011 Molitva Juditina.

[†] 1016 Ki ovaščiniše: budući Jakob s narodom svo(j)im kon grada Sale(m) u zemlju kananejsku, Sike(m), sin Emora poglavice od grada, zagledav Dinu, hćer njegovu, ugrabi (j)u i pomča u grad. Zatim ju isprosi u Jakoba da mu bude žena, i pri(j)aše obrizova(n)'je. Ništar manje treći dan Simeon i Levi, bratja nje, s ljudmi svo(j)im i s oružjem skočiše u grad i porubiše, muže pobiše, žene i ditcu odvedoše. Dinu oteše i pojdoše.

[‡] 1035 Kad Čarljeno more potopi egipsku vojsku ka tiraše puk božji.

- Poni ki vo svih ji, nigdare karvi sit,
ti silu njega hti(j) silom tvojom slomit.
Ki tempal razorit jest se zahvalio.
Sveta tva ockvarnit ka s' ti posvetio.
- 1050 Krov ki (j)e sad cio, stukši ga razvriči,
mečem svo(j)ih sio oltar tvoj prisici.
Ti učin odsiçi njegove gardosti
mečem kim posiçi priti tve svetosti.
- 1055 Pridaj mu sliposti, neka ga zadi(j)u
mrižom me liposti i zamkom oči(j)u.
Kad s njima uzbese(j)u, da riči jazika
moga se zabi(j)u u sartce človika.
- 1060 I ljubav velika smami ga tudi(j)e,
tako da dovika ne znat bude gdi (j)e.
Čini u mni smin'je, sartce da su tvardi
i stanoviti(j)e da njega pogardi.
- A da ga rastvardi skoro desna ovaj
i sasvim ogardi, kripost joj ti podaj.
- 1065 Takova stvar i taj po tebi stvorena
biti će po vas kraj slava tvoga imena.
Ako jedna žena ubi(j)e muža, kim
sad je pristrašena zemlja s narodom svim.
- Ni jakost tvoja, vim, u mnoštvo nikh ljud',
ni oružja ni s tim u barzih konji trud.
- 1070 Da u volje tvoje sud, kim si vazda nižil
svaku oholu ćud, humiljenu višil.
Vazda s' milostiv bil i tisih molitav
vazda si uslišil. Ti sada uslišav
rabu tvoju, postav rič u ustih mojih,
u sartcu razum prav, moć u rukah ovih.
- 1075 Hiža svetinj tvo(j)ih vavik sveta da je
i u narodih svih da te svak poznaje.
Svak te spovidaje, reče: "Ovo je Bog
koga vlast svuda je i ki (j)e sam svemog."
- 1080 Takoj se ona pomog svetimi molbami,
prostrav kolina nog, dviže gori rami.
I sašad skalami, Abru svoju dozva
ka, jer pod svitami spaše, jedva se ozva.
- 1085 Ona ju ne psova da reče: "Opravi se
i pojti van krova sa mnom sad spravi se."[†]
Toj rekši, izvi se iz vriče i vodom
po puti umi se i namaza vonjom.
- 1090 Splete glavu kosom, vitice postavi[‡],
kontuš s urehom svom vazam na se stavi.
S ošvom ruke spravi, uši s ušerezmi,
na nogah napravi čizmice s podvezmi.

· 1050 Krov, te(m)pal.

† 1085 Van krova: van kuće.

‡ 1088 Kako se ureši Judita.

- 1095 S urehami tezmi, ča mi (j)e viditi,
dostojna bi s knezmi na sagu siditi.
I jošće hoditi na pir s kraljicami
i čtovana biti meu banicami.
- 1100 Zlatimi žicama sjahu se poplitci,
a trepetljicami zvonjahu uvitci.
Stahu zlati cvitci po svioni sviti,
razlici, ne ritci po skutih pirliti.
- 1105 Svitlo čarljeniti ja rubin na parstih,
cafir se modriti, bilit na rukavih
biser i na bustih, i sve od zlatih plas
sjati se na bedrih prehitro kovan pas.
- 1110 Velik urehe glas da liposti veći,
ka biše kako klas iz trave resteći,
al kami, ki steći u zlato, zlatu da,
izvarsno svitleći da zlato većma sja.
- 1115 Tako t' ona prida uresi krasosti[†]
poveće ner pri(j)a od njeje liposti.
I to ne bi dosti, kako pismo pravi,
Bog njeje svitlosti uljudstva pristavi.
- 1125 Jer te take spravi ne bihu od bludi,
da svete ljubavi i pravdenih ćudi.
Zato joj posudi da tko ju ugleda,
svak joj se počudi i za njom pogleda.
- 1130 Poni kad se z(g)leda spravna jur kako pir,
pripravi obeda: kruh, uli, pargu, sir.
I vinca malo mir u miščić, pak zamak
u dvanjkah vas taj žir, Abri bi naramak.
- 1125 Toj ti na ramo ustak, Abra prida stupi
i Judit nju potak, za njom ti postupi.
Kada jur nastupi na gradne zaklopi,
zastaše u skupi Ozi(j)u sa popi.
- 1130 Vrtar vrat odklop(i), svi se ustupiše:
one steruč stopi, naprid postupiše.
Tad se usćudiše svi, vidiv Juditu,
toko lipa biše i u takovu svitu.
- 1130 Liplja, mnju, na svitu ni bila ku kralj svet[‡]
vidiv u pohitu dvimi grisi bi spet[§].
Al ona, kuno žet ljubavju vze Sikem[¶],
s česa razsut i klet osta s njim grad Salem.
Al ku vidiv ognjem jur studena starost
užga se dviju prem, kim sva laž da žalost^{**}.

[†] 1104 Kako Judita veće liposti da uresi ner ureha njoj, budi da vele biše urešena.

[‡] 1108 Prilika.

[§] 1128 Ovo biše Bersaba, žena Uri(j)e, ku David vidivši obljubi, a da red da on zgine u vojsci.

[¶] 1129 Dvima grisi bi spet: zavodiosvtvom i ubojstvom.

^{**} 1130 Sike(m): ov ugrabi Dinu od ke smo rekli zgara na glavu ovoga libra.

^{**} 1133 Ovo je Susana, žena Joakina, na ku se starci namuraše. I ona ne pristavši k njim, nalagaše na nju, i našad u laž, pobi(j)eni biše kamen'jem. Zato di: kim sva laž da žalost.

- 1135 Ali kuno hitrost Amona prihini,
ki meča ne bi prost dilj sile ku čini.
Al ke toko scini Asuer uljudstvo[†],
da na njoj zamimi kraljice oholstvo.
Al cić ke obilstvo od filistinskih njiv
požga, pustiv mnoštvo lisic, Sansonov gnjiv[‡].
- 1140 Al ona koj odkriv otajstva istinu
i u krilo se uviv, izgubi jačinu[§].
Da ovih krivinu, u kih jest, odkladam,
lipost, ne rič inu, Juditi prikladam.
Koj jošće nakladam, ako ni laž i hin,
kupeći ča skladam od poetskih tašćin.
- 1145 Mnju, ti bi Apolo lin tirati Dafnu bil,
tad kon tesalskih stin ovu da bi vidil[¶].
Siringu bi odpustil sin Merkuri(j)ev Pan,
ugledal da bi bil ovu gredući van^{**}.
- 1150 Po Cinte gore stran kakono lovljaše
Diana luk napan, taka se vi(j)aše^{‡‡}.
Kada se boraše za z Di(j)anirom stat
Herkules, koj mnjaše da par neće postat.
- 1155 Kip, obraz tere vrat ove zgledal da bi
vargal bi se navrat, al se boril ne bi^{§§}.
Ča veće dim tebi? Paris taku ženu
imil da bi sebi, pustil bi Helenu,
ku Garci odvedenu, jer opet nimaše,
Troju podsedenu deset lit arvaše^{™™}.
- 1160 Ako poni staše zamamljeni, ove
kad lice sgledaše, s Ozi(j)om popove,
ne čudo, jer slove koga moć, Bog tadi
nje gizde takove lipostju obnadi.
Nitkor ju ne zadi ni ričju ni stvarju,

[†] 1135 Ovo je bila Tamar, hći Davidova od Maake, na ku se namura Amon, sin Davidov od Akinoe. Učini se nemoća(n) i da red da mu ona nastoji. I učini (j)oj silu. Zato brat nje Absalon, jer bihu jedne matere, zvašći ga na večeru, čini ga ubiti.

[‡] 1136 Asuer, kralj od Persi(j)e, kraljicu Vastu pusti jer se ne haja priti kad ju zoviše. Na misto nje oda svih obra Hesteru Židovinku jer najliplja biše.

^{‡‡} 1139 Ovu obljubi Sanson. I on odašadši, poja ona drugoga muža. Kad se varnu, ne daše mu k njoj. Zato on lisicam na rep oganj navezavši, pusti u žita njih i požga.

[§] 1141 Ovo je bila Dalida kojoj Sanson pravivši u čem biše jačina njegova, uspi ga na krilo, ostriže mu vlase, osta nejak i uhitiše ga nepr(i)jatelji.

[¶] 1147 Poete govore da Apolo zagledav u Dafnu, hćer Peneja, jer u svoj Tesaliji biše najlipša, ja tirati. Ona pobiže i obrati se u javor.

^{**} 1149 Takoje Pan tira Siringu cića liposti. I ona, da ju ne uhiti, obrati se u tarst.

^{‡‡‡} 1151 Ovo je Diana, božica prelipa, ka z divicami love lovljaše.

^{§§} 1155 Di(j)aniru, hćer Cene(j)a, jer vele lipša biše, mnozi prošahu. Otac odluči dati (j)u tomu ki dobude boreći se. Bori se Herkules sa Akelojom i dobi ga. Da bi, di, ovu vidil: ali se ne bi boril, ali bi se vargal da ostavi nju, a pojde za ovom.

^{™™} 1159 Paris, sin kralja Pri(j)ama, odvede Helenu u Troju. Ne hti ju vratiti. Cić toga Garci podsedoše Troju. Deset lit ju arvaše, napoko(n) pri(j)aše i razsuše.

- 1165 i stupiv nazadi, da projde, pušćav ju
rekoše: "Možav ju, Bože otac naših,
oda zla izbav ju i od tih sil strašnih.
Misal nje kriposnih dili ti napuni
i milost daj da njih svaršeno ispuni.
- 1170 Da glas nje pripuni i zemlju i kamen,
sama se ukruni sa svetimi. Amen."
Jur sunčeni plamen, vodeći s sobom dan',
od zvizd jasnih zlamen taćaše, grede van.
Bižeć na nižnji stan noć s čarnimi koli,
nošaše donjim san, ako su ki doli.
- 1175 Kad ljudi oholi ki stražu bljudoše,
obhode okoli Juditu sritoše.
Sliša(t) ju zajdoše: "Od kud greš i kamo?
Ča t' jime?", rekoše. "Pravi nam da znamo."
- 1180 Ona reče: "Ovamo od Betuli(j)e sam
i put je moj tamo k vašim poglavicam.
Ostaviv grad i hram, s životom bižim tja,
jer će se dati vam. Judit se zovu ja.
A da sa mnom sada ova druga verna
ne ostane zada sasvima čemerna.
- 1185 Doprit Oloferna ne brante mi, molim,
vlast njega nesmerna da pozna ča kolim[†].
Reći će: Toj volim. Jer mu ću skazati
ča će bit oholim i kako će jati
- 1190 ov grad, a nimat(i) škodu ni trud velik,
tako da s te rati ne zgine ni človik."
Ne bi ti ner tolik tada govor njeje.
Oni hip nikolik postaše glede je.
Čude se od kude je stvoren'je, od kega
- 1195 sve od svita meje nimaju lipljega.
Pak rekoše: "S tvega premudra i smina
činjen'ja od svega biti će t' načina,
ku želiš, ne ina. Toj on čas očutiš,
ki prid gospodina našega postupiš.
- 1200 Dobro ne izustiš da će ti sve dati,
ča godir obljubiš i budeš pitati.
Jer će dostojati ti razum, ta lipost,
da bude imati svaku čast i milost."
Govore toj, linost s njom pojti nimiše,
gledaje nje svitlost svi se zamamiše.
- 1205 Kud se obratiše, hode meu vojskom,
svim oči zaniše, svaki zarča za njom.
Greduć uprav stazom, dojdoše k šatoru,
i on ju prid sobom zazva u komoru[‡].

[†] 1166 Blagosloviše Juditu kad izide iz grada.

[†] 1172 Sunce istekši, straža srite Juditu.

[‡] 1187 Kako se Judita zgovara sa stražani.

[‡] 1209 Oloferne ju čini priti prid sobom.

- 1210 Ki polje i goru množtvom svo(j)ih sio,
kako ti govoru, biše pokrilio.
Kad ju je vidio, s parvoga pozora
ranu je oćutio ljubvena umora.
1215 Staše kako gora, sobom ne krećuć(i),
oči ne zatvora, k njoj jih upirući.
Tako sta tarnući serifski gospodin,
Medusu kažući njemu Dana(j)e sin'.
Pod šator u osin ki stahu knezove,
svi se okolo sklin, gledaše obraz ove.
1220 I riše: "Takove ako se tuj goje,
podstupmo gradove i ki u njih stoje.
Arvanje i boje ni triba odnimit,
grade, horu toje dokol budemo imit.
A tko se neće bit i vazda u svaki boj
1225 dobrovoljno hodit zacić tacih gospoj?"
Ona ti meu toj prid Oloferna stav,
sideća na pristoj, pisan vas kako pav.
Jer ga tkalac otkav, komu ne biše par
u asirsku daržav, biše jimio mar
1230 nastrikat cvitja bar svilami razlici
i zlatom i još zgur dragimi kamici.
Tuj poni u lici pozriv ga Judita,
pade k zemlji nici vele uhilita'.
Poklon hitra svita biše, kim ga (d)vori.
1235 On se rukom hita i reče: "Stan gori!"
Paka joj govori: "Budi dobrovoljna.
Bit ćeš u mom dvori pri(j)ata i voljna.
Ni ina nevoljna zemlja u istinu,
ner služit zlovoljna momu gospodinu.
1240 I puk tvoj gardinu da ne skaže k meni,
ne bi mu jačinu kušali tužbeni.
Bili bi blaženi u svem svomu horu,
budući službeni Nabukdonosoru.
A sada da t' stvoru milost ku t' obitam,
1245 i kako t' govoru, da t' se ne izvitam.
Rec mi ča te pitam: Za ki uzrok onuj
stran, za ku pohitam, ostaviv dojde tuj?"
Ona malo otuj stupiv, dviže oči
tere tiho uz tuj rič riči potoči":
1250 "Ako smi uz oči gospodina svoga
raba da mu soči, sliši svita moga.

· 1215 Prilika.

† 1217 Ovo je bio Polidektes, kralj od Serifa otoka, ki se okameni kad mu ukaza glavu od Meduse Persej, sin Jovetov i Dana(j)e. Ku glavu tko godi vi(j)aše, zakamenjaše se. To pišu poete. Zato di ovdi da Oloferne sta kako zakameniv se gledajući Juditu.

‡ 1233 Kako se Judita pokloni Olofernu.

§ 1236 Oloferne govori Juditi.

ˆ 1249 Judita govori Olofernu.

- 1255 Jer gospodstva tvoga velikost ako će
dostojat se toga, ča želi, znat hoće.
Sa tvoje pomoće kralj Nabukdonosor
ne samo ovo će, da svita steć prostor.
I ne listo taj dvor hoće mu služiti
po tebi, da vas stvor i zimi i liti.
Jer je po svem sviti glas tvoje hrabrosti,
smin'ja, sile, svisti i svake mudrosti.
- 1260 Da neka t' ludosti skažem puka moga,
ki tvojoj milosti ne da mista svoga.
Razsardil je Boga ki po prorocih svih
priti da će s toga pridati tebi njih.
A jer znaju svoj grih, zato t' trepe strahom,
u plač obrativ smih, muče se uzdahom.
Telo sarši mahom, obraz je gladan, žut,
jazik popal prahom, žadan, ližući mut.
Jure od skota mut ožimlju, obhode
kupeći ga u skut, jer pripuše vode.
- 1270 Stada i stad plode klat su odlučili,
karv njih, ka je gode, hlepeč da bi pili.
Hlepeč da bi jili, riše da straćeni
budu ki su bili sudi posvećeni,
zlata ter zlaćeni, za vino i žito,
a bit će ockvarnjeni da jih taknu listo.
- 1275 Ne bud sumnjen ništo, s toga će smagnuti,
kako s' na to misto, svi će poginuti.
Zato odbignuti odlučih i k tebi
totuj pribignuti da me primeš k sebi.
- 1280 Ni to bilo ne bi, ako bi naš on Bog,
kino je na nebi, ne dviagal na njih rog.
U griha bo barlog ne padoh s njimi ja,
on ki (j)e sam svemog, hoti da bižim tja.
I da navistim sva ka će tako projti,
neka svitlost tva zna, jer j(i)h će Bog ojtj.
- 1285 Raba ću tva pojti jošće molit njega
da pravi dan dojtj kad će raspa sega.
Znan ćeš bit od svega kad se ja pomolim
i tvoga posega spišen'je izmolim.
- 1290 Bude t' Jerosolim tvoj, dobro to ja znam,
i s pukom oholim, Bog je to rekal nam.
Tako da pakost vam u tom ne postane,
primajuć grad i hram, ni pas ne zalane.
Da njih ovej rane navistim tebi tuj,
Bog, ki nebom gane, posla ti rabu suj.
- 1295 A za tuj milost, kuj obitaš i stvoriš,
daj ti plaću onuj Bog koje dostojiš.
Pravo je da stojiš slavan nada svimi,
da vazda zdrav hodiš i vesel s tvo(j)imi."

- 1300 Tako ričmi timi pokol mu vuhlova,
kolinmi obimi poklek, skut celova.
Takoj ti svidova svinju da uti(j)e
pomnja težakova, češuć oko ši(j)e.
- 1305 Vode joj ulije i željudom pita,
da ju pak ubije i ditcu napita.
Ona hruča, rita, legne uz močiru,
hvata iz korita; on ostri sikiru.
Vesel u svu miru Oloferne tada,
svim ričem da viru i ki stahu zada
- 1310 riše: "Mi do sada ne slišismo vide
od jezika mlada vetši(j)e beside.
Od kuda izide ova jasna zora,
dostojna da side na nebesih zgora
Nabukdonosora. Zovući: Zemlju tuj
- 1315 ostaviv i mora, hod ovdi gospoduj!
Ni ti žene u svuj daržavu od svita,
razum, lipost u kuj krasni(j)e procvita.
Ni ka rič poskita slaje kad govori,
iz ust joj uresita kada jih otvori."
- 1320 Tako pod šatori veziri ki stahu
govoreći, gori hvale nje dvizahu.
I nju ti gledahu ka prid Olofernom
staše, gđi vi(j)ahu nju s Abrom nje vernom.
"Besidom bisernom", Oloferne reče†,
- 1325 "i ričju opernom sartce mi opteče.
Sunce mi isteče Judita kad dojde,
onim ti odteče od kihno ti pojde.
Dobro da jih ojde, dobro Bog učini,
ki da ti vred projde k našim silam, čini,
- 1330 veleći: Svi ini ki su puka tvoga,
biti hoće plini skoro zbora moga.
Obitan'ja toga ako se spuni stvar,
verovat ću Boga kimno ti imaš mar.
Biti će t' od nas har i parva čast u dvor
- 1335 i taj će t' dati dar Nabukodonosor,
Da ti ne bude par u mnozih gospoj hor."

· 1301 Prilika.

† 1310 Hvale lipost i razum Juditin.

‡ 1324 Oloferne reče Juditi.

LIBRO PETO

- Oloferne, pokol tej riči zgovori,
tim, ki stahu okol, reče: "U komori,
gdino su zatvori blagu sakrovitu
1340 i tvardi zapori, povedte Juditu,
Ka po svo(j)em svitu, u komno ni starvi,
zemlju zlata situ dat nam će prez karvi.
Davajte joj parvi dil jistve i kruha,
ki se meni marvi, ka se meni kuha."
1345 Judit strese uha. "Neću", reče, "toga
da, ockvarniv duha, ne razsardim Boga†.
Da jisti ću ovoga ča vo s sobom nosim,
za da pri onoga, ča t' rekoh, isprosim.
I još da prip(r)osim da spiši te strane
1350 dati t' Bog, ke mnogim po svitu su znane."
On reče: "Tej hrane ča ćeš učiniti
kada ti nestane, o čem ćeš živiti?"
Ona se rotiti priča ponasmihnuv
da brašno saspiti ko doni pribignuv
1355 neće, dokla dvignuv ruku svu ne svarši
i počine stignuv ča misal nje varši.
Baruni odpar(v)ši vrata od ložišća
i svuda nastar(v)ši sviona krovišća,
rekoše: "Hladišća tuj su tva, gospoje."
1360 Ona se namišća i reče: "Dobro je."
Da parvo ovo je isprosila moleć,
molitve dit svoje u noći ishodeć.
Da nitkor, odhodeć: "Kamo ćeš?", reče joj,
ni opet dohodeć: "Od kud greš? Ča je toj?"
1365 Toj biše dao njoj Oloferne, svo(j)im
vrtarom tad takoj zapovid čine svim.
Taj slobod dvima njim, Abri ter Juditi,
da bude, ne inim, za tri dni služiti.
Ona izhoditi ja k dragi slazeći,
1370 k potoku hoditi vodom se čisteći,
a pak uzlazeći Bogu se moljaše,
da, puk slobodeći, spuni ča mišljaše.
Za tim čista staše u komoru došad,
ni se okusaše ner jur sunce zapad.
1375 Ko četvartom izšad, svitlost svim ljudem da,
i Oloferne tad dvor na večeru zva†.
Slugu Vagava sla da Juditi veli
da sram odvarže ta, da se k njemu seli.

† 1338 Kako Oloferne odredi stan Juditi osoba i da milost da u noći more izhoditi moliti Boga svoga.

† 1346 Da se ne ockvarni jiduci ča biše hranjeno u zakonu.

† 1376 Kako Oloferne četvrti dan zva Juditu hoteći da s njim pribiva.

- 1380 I ča on uzveli, pristane učinit,
a dar, kino želi, svaki hoće imit.
Jer mu će prirok bit da žena stoji tuj,
a on da će živit želeć imiti njuj.
Pojde Vagav i suj besidu poni njoj.
"Vladiko", reče, "u onuj jure komoru poj
1385 gdino gospodin moj sedeći počiva,
Želeći obraz tvoj ki suncu odsiva.
Zatoj te priziva da s njim i pješ i jiš,
da vesel pribiva dokol uza nj sidiš."
"Ka sam ja da barž mniš", Judit odgovori,
1390 "da neću na pospiš pojt u toj komori?
Ki su mo(j)i opori, da hizat uz ostan
mogu, ali gori reć: Niže mene stan.
Bud poni dobro znan, ča je drago njemu:
meni (j)e kako man i slatko u svemu.
1395 Raba ću bit temu za moga života,
ako mu sam čemu, zna njega dobrota."
Takoј riči mota Judita vesela,
da je ta pohota Oloferna svela
na taka jur mela da će leći nice,
1400 a gradi i sela steći parvo lice.
Kad spusti udice ter zadije ribu,
istežuć tunjice, mahne gori šibu
ribar i potribu ima jur dat ju van,
radostan da hlibu smok mu je pripravan.
1405 Tako, kad osnovan jur misli svoje teg
vidi Judit, izvan urehe na se usteg
i skuta pouspreg, radosna pojde tad
da tuj, rukom poseg, osnovu otkā sad.
Oloferne nju kad prid sobom ugleda,
1410 u ljubavi zašad, sartce mu uspreda.
Slaja mu bi meda, da gorkost će žerat,
studeniji leda kada bude ležat.
Kon sebe ju pojat hiti za tarpezom
i niže njeje stat zapovidi knezom.
1415 Njoj reče: "Obezom jesi me obezala,
jer harlim potezom dojt si hajala.
Tim si dostojala da pri mni milosti,
ku želiš, imala budeš u radosti.
Sad vesela dosti sa mnom pi(j) ter blaguj
1420 i s ovimi gosti obilo se počtuj."
Ona njemu uz tuj zahvalivši, reče“:

· 1383 Vagav, vratar Olofernov.

† 1389 Odgovori Judit Vagavu.

‡ 1401 Prilika.

§ 1415 Govori Oloferne Juditi posadiv ju kon sebe za večero(m).

“ 1421 Odgovara Judit.

- "Veselo ću stvar tuj učinit, jer steče
blagost, pokol čeće uza te raba tva,
ka želi da kleče prida te zemlja sva."
1425 Tad pi i blagova ča biše opravila
Abra i gotova prida nju stavila.
Meu tim je nudila njega da ji i pje,
ter ga veselila da se većma nal'je.
1430 Da kada se opje, zaspi i zahrope,
požre takoj osje, da veće ne sope.
O, kino se tope u žartju mnogomu,
vijte kako ope život sad ovomu!
Ne njemu samomu grih je ta naudil,
da jošće svakomu u kom je kada bil.
1435 S toga je izgubil Adam s Evom milost,
ku je najpri jimil, svih vargši u žalost.
Noe svoju sramost odkrivši grubo spa'
kad ga obali jakost vina ko garlu da.
1440 Lota kad pjanost ja, ne znajuć spi uz kih,
ma njih, kim biše ča, čini sinov svo(j)ih[†].
Esau liše tih parvorojen'ja čast
i blagoslovi svih otčevih zgubi slast.
Jer davši garlu vlast pri voli požriti
od zdile jedne mast ner sve to imiti[‡].
1445 Puk božji živiti o pići nebeskoj
počan, ja marziti, objjistan jur, na toj.
Egipskih lonac loj želeći, ushvali,
i njih mnogih zatoj Bog smartno popali[§].
1450 Običaj on zali sinov Hele popa
ki su umicali meso iz ukropa.
Smartju jih pokopa, vze njemu popovstvo,
jer ne poja stropa na njih nepodobstvo[¶].
Vino ter oholstvo Aleksandra smami
1455 tako da ubojstvo svo(j)imi rukami
stvari, pak suzami lica gorko umi
obujat tugami: toko draga ubi[¶].
Centaure pogubi Peritov s Lafiti,

[†] 1431 Govore(n)'je protiv zalih u žartju i pitju.

[‡] 1437 Noe opi se i zaspao odkriven. Kama sina prokle jer se naruga. Sema i Jafeta blagoslovi, ki ga pokriše.

[§] 1440 Lot(a) hčere opo(j)iše, s pi(j)anim spaše i rodiše. Stari(j)a rodi Moaba od koga bi narod od Moabiti. Mlaja rodi Amona od koga bi narod od Amoniti. Zato di: Oni kim biše ča, a to otac, učini jih ma, a to matere svo(j)ih sinov.

[¶] 1444 Esau za zdilu leće proda prav parvoroje(n)'ja svoga bratu Jakobu. Tim izgubi otčev blagoslov.

[¶] 1448 Ovo bi, kad od Egipta diliv se, gredihu pustinjo(m) s Mojsesom.

[¶] 1452 Sini Hele popa umicahu meso onim ki činjahu posvetilišća. Cić toga biše ubi(j)eni od nepri(j)atelj, a od njegove kuće veće ne bi pop, jer jih ne pokara, kako imaše.

[¶] 1456 Aleksandar pjan ubi Klita, baruna svoga. Kada se razabra jutri dan, ja pitati gdi je Klit i od žalosti ne htiše jisti. Hteći i sam umriti, da ini ga pripraviše.

- 1460 jer hvataje zubi, jer pjani i siti,
onih kih počtiti njih dostojaše se,
za žene zaditi ne sramovaše se.
Saki zgubiše se kad u Cirov okol
stupiv, ob(j)iše se, opiše. I pokol
legoš kako vol, on na nje napusti,
1465 razbi jih, da jim bol, živih jih ne pusti.
Vino život shusti Lacida i Krisipa.
Mudrost od njih usti začarni taj sipa[†].
Taj konac opipa pitanski Arceslav
i on pjan udipa u Karonovu plav[‡].
1470 Toj se hudinji dav Antiok, moguć kralj,
jaki kakono lav, s kimi (j)e za stol stal.
Bi jih pjan. Bi njim žal. Tarpiti ne htiše
sramotu i pečal ter ta ga ubiše^{••}.
Bolje ti mu biše u boj smart pri(j)ati
1475 još kada imiše sa Rimnjani rati
nere živu stati do stotin lit roka
pak konac imati tolika priroka.
Raskoša obroka i vina ko sarka
učini žestoka Antoni(j)a Marka:
1480 silan po Rim tarka vlastele koljući
njih blago raztarka kuhačem dajući.
Toj ga podtičući Kleopatru ljubi,
ženu pušćujući. Po tom sebe zgubi^{††}.
Ki su taki zubi, zlobe će nadvrići^{‡‡}
kako vethe rubi kripost će odvrići.
1485 Na konac nesrići upast će u svakoj:
nemoć jih će sići, stumak ne dat pokoj.
Smalit će razbor svoj i jošće iman'je,
pak u vikomnji znoj biti će njih stan'je.
Zadit će smijan'je drugi, rič su čuvši,
1490 govorit: Zaman je, tarbuh nima uši.
Razbire piću si i slasti privraća,
i vina oku(s)ši, ter u se sve svraća.
Da kino se odvraća od dobra nauka,

[•] 1460 Centaure, ki s njim mejašahu, zva na svoj pir Peritov, kralj od Lafiti. Oni, objivši se i opivši, pohitiše za žene. Za to ih pobi.

[†] 1464 Saki jest bio niki narod u Persi(j)u, kih budući vojska mnoga, kralj Cir od Persi(j)e čini se bižati ter ji(m) pusti okol pun vina i brašna svakoga. Oni sedoš tuj piti i jisti. Kad biše puni, razlegoš se. On na nje pripusti i pobi jih.

[‡] 1466 Lacid, Krisip, Arceslav: toj su bili naučeni filozofi, da garlu se daše. Niki, di(j)u, umri vino pi(j)ući, a niki cić toga utarpiv, upadši pogibe.

^{‡‡} 1468 Karon je ki brodi duše u paklu, kako di(j)u poeti.

^{••} 1472 Antiok, kralj od Sirije, ki Rimnjano(m) rat učini, pjan bi svo(j)ih, a oni ga ubiše.

^{††} 1482 Marko Antonij velik biše žarlac i opi(j)avac. Pobi vele grajan. Polaču vlastelina jednoga darova kuhaču svomu jer mu biše ugodno skuhao. Pjan u više bljuva. Obljubi Kleopatru, kraljicu od Aleksandri(j)e, a ženu pusti, ka biše sestra Oktavi(j)ana cesara, i s toga pogibe.

^{‡‡‡} 1483 Koliko zlo dohodi cića garla.

- 1495 prida nj se ne izvraća ča se totu kljuka.
Tim piše ma ruka, kimno svetu duhu
ne zgodit jest muka veća ner tarbuhu.
Ki nimaju buhu huda utvarjen'ja,
zalizlu u uhu spasena slišen'ja.
Da jur govoren'ja rič se tamo vrati
na saj spoviden'ja odkle se uvrati.
- 1500 Oloferne stati na noge prejedva
mogaše. Jer jati koko mogahu dva
toliko sam on zžva i obuja ga san.
Vagav zatvaruč, zva inih da gredu van.
- 1505 Idoše na svoj stan, sobom teturaje[†],
jerbo ne jedan žban popiše spi(j)aje:
redom začinjaje, zdravicu obnose,
jednu popi(j)aje, a drugu donose.
Pojdoše zanose tud ovud nogami.
- 1510 Sami se nadnose, kimljući glavami.
U obraz jim plami a na nosu para,
i na brade prami lašćaše se ckvara.
Tarbuh kako žara nadmen odstojaše.
Rič, ku potopara, jazik prikošaše.
- 1515 Sviste ne saznaše, ctakljahu jim oči,
rugo njimi staše i smih se potočī.
Jer niki o ploči udri sobom pad se,
niki se pomoči, niki kara svad se,
niki daržat rad se, druga uhitiše,
- 1520 ter i z drugom zad se uznak uzvarziše.
A niki rigniše, niki se gnušahu,
a niki ležiše, niki na nj padahu.
A družih nošahu, stavit jih na odar.
Toko se saznahu koko martav tovar.
- 1525 Tko će imiti var ustegnuti garla,
pogledaj ovi bar ter vi(j) je l' umarla
tuj čast i doparla tamnost i gardinja,
ka je oto svarzla da je vitez svinja.
Sad vi(j) kako linja Olofernja sila,
kako ju razčinja hot nečista dila.
Postilja je bila na sridu komori,
mehka, čista, bila, s pisani zastori.
- 1530 Na njoj se obori Oloferne unid,
zaspā većma gori nego morski medvid[‡].
- 1535 Speći ga tako vid Judit, Abri svojoj:
"Poj polahko naprid", reče, "na vratih stoj!"
Ove dvi tad u toj ložnici ostale
s Olofernom, u njoj ne bihu zaspale.
Poni od tej stale na vratoh Abra sta,

[†] 1499 Vraća na počitan'je histori(j)e govoren'je.

[†] 1505 Kako pjani gredihu ki se čtovaše s Holofernom.

[‡] 1534 Oloferne zaspā.

- 1540 jesu l' straže pale, oslihovati ja.
I straže i čeljad sva ka biše okoli,
biše kako martva. Svi bo na tom stoli
jiše kako voli, da još veće piše.
Bditi ne bi koli, straže ne činiše.
- 1545 Ki (j)e nebes više i ki svaka more,
jur odlučil biše puku da pomore.
Judita zastore postilji razmače,
sartce joj kopore, bliže se primače.
Ruku s rukom stače i k nebu podvignu,
na kolina klače i suzami rignu.
- 1550 Glasa ne izdvignu, da moli u sebi:
"Bože, daj da stignu ča je godi tebi.
Stvori milost meni, pokrip rabu tvoju,
strah mi vas odnemi, dvigni ruku moju
- 1555 da stvar svarši koju misal moja plodi,
da se tebe boju puci ter narodi!
Sada, sada hodi, tvoj grad Jerosolim
od nevolj slobodi i vas puk tvoj, molim.
Rasap daj oholim ki se uzvišuju,
pokoj pošlji boljim ki se ponižuju.
- 1560 Ovo ča veruju po tebi ja moći,
koko potribuju, hoti mi pomoći.
U dne ter u noći tebi da hvalu dam,
jer u tvoje moći sad svaršit to uzdam."
- 1565 To rekši dviže ram i na nogah postup,
ter muče bičag snam ki višaše o stup.
Podri ga, kičmu zdup Oloferna jednom,
a drugom rukom lup, kla skube objednom[†].
Hronu, strepi sobom, ležeći on oznak,
darhta ruka s nogom, vas se oslabi pak
izdaše. Ne bi jak. Garkljanom siča karv.
Tako t' zgibe junak, tako spusti obarv.
Zgrize ga mao čarv oružjem njegovim.
Ubi ga ženska sarv[‡], ki biše prostro dim
da zajme svitom svim. Ki mnjaše da ni Bog
silam njegovim tim jest protiviti mog.
Prostri se tuj nebog, prez glave, kako panj.
Juditi Bog pomog kada napade na nj.
Da joj ni trud zamanj, da stvari viru da,
prikla ga, steć uza nj i odni glavu t(j)a.
- 1580 I Abri reče: "Na, u dvanjke toj zatvor!"
Sama se prope i sta, skide s odra nastor.
Odvaliv trup od zgor, pak po običaj svoj
izidoše na dvor, kako da mole obhoj.
- 1585 Ne dav nogam pok(o)j, projdoše vas okol,

[†] 1551 Molitva Judite kad hoti ubiti Oloferna.

[†] 1568 Kako ga ubi jednom ruko(m) za vlase uhitiv ga, a drugo(m) koljući.

[‡] 1574 Sarv: sarvan'je.

- premda jim biše znoj, obvargoše prodol.
Kako kada sokol uhvati lovinu`
zavje se više skolj, side na visinu.
1590 Ne pustiv živinu iz nohat, ku je jal,
dokla dopre stinu gdi je gnjizdo svijal.
Harlo ti (j)e lital, da se napitaju
ptići, jerbo je znal da lačni čekaju.
Tako t' ne sustaju ove dvi, ni sidu,
dokla ugledaju vahtare na zidu.
1595 Pojdoše po brigu, i kad bi blizu vrat,
Judita napridu uzupi, napan vrat:
"Otvorte, otvorte grad, jere je s nami Bog!
Otvorte, otvorte! Sad oni ki (j)e svemog
puku svomu pomog, skazal je svu kripo(st).
1600 Nečistih u barlog varže, nam da milost."
Pri(j)am jih u naglost, stražane idoše.
Nenadinu radost tu popom rekoše.
I svi se stekoše, Juditu vidiše,
svitil'ja snesoše, jerbo još noć biše.
1605 Judita sta više i jer staše gromor,
svi bo se čudiše, ne mneći jur nitkor
da ju on sčeka zbor - rukom da zlamen'ja,
da muče ter govor sliše nje činjen'ja.
Uši na slišan'ja dvigoše primuknuv.
1610 Reče: "Humiljen'ja pridajte poniknuv
Bogu, jer uzdvignuv on ki u nj ufaju,
onih bi prikinuv kino ga ne haju.
Kino toku vaju nas pridati napi,
karvi tuje žaju, svoju pivši, zapi.
1615 Glas vaš Boga vapi i Bog rukom mojom
Oloferna (s)kvapi su noć pravdom svojom."
Tad pohvativ rukom z dvanjak ize glavu,
ukaza prid pukom strašnu, svu karvavu,
klanu kako bravu. "Evo glava", reče,
1620 "kano su daržavu priti da rasteče."
Pak razvivši peče: "Evo", reče, "karzan
na kom pjan pričeče, na kom karvju parzan
osta vele marzan, kad od jedne žene
smartju bi povarzan, Bog pomogši mene.
1625 Ki stvar tako rene, ki moga počten'ja
čuva da ne uvene s nikoga zgrišen'ja.
Da meni vraćen'ja, da sebi dobitje,
da vam slobojen'ja, da svim dobro žitje.
Njemu poni pitje slavno hti(j)mo peti,
1630 tere žgati žartje, a zlobe odneti,
pravoga oteti. To će biti dike
njemu, ki (j)e sveti, milostiv u vike."

· 1587 Prilika.

† 1610 Govori Judita puku prišad u grad, ubiv Oloferna.

- 1635 Vidivši puk like nevolj svo(j)ih, pokol
Bog jur protivnike smete i njih okol,
prignuše glavu dol, njemu zahvališe
slavec njegov pristol, Juditu hvališe.
- Ozi(j)a tuj biše, od vesel'ja suzi,
radosno uzdiše videć konac tuzi.
1640 Kakono ki upuzi u porat jur mnećí†
da ga val pogruzi - vitar strašno dmećí.
Raduje se stećí zgibil koj ubiže,
u sebi mislećí, ter spasen ku stiže.
Hvalu Bogu dviže da ga ne poklopi
more i ne stiže, ko mnozih potopi.
- 1645 Tako ti meu popi vesel Ozi(j)a stav.
Su besidu sklopi: "Boga svak", reče, "slav
ki milo k nam ustav. I moć ženske desne
moćju svojom nadav, protivnim glavu sne.
U noćí ter u dne budi vazda s nami.
- 1650 Pečal, misli trudne vazda nam odnami.
A ti meu ženami blažena s' Judita,
Blažen Bog ki rami svo(j)imi te šćíta.
I od zla zamita, i ruku upravi
na smart, koga prita vas svit u strah stavi.
- 1655 Tako te proslavi, da će t' hvale dati,
u svita daržavi svi ki budu stati.
Pri će se vraćati ka vrilu vode rik,
po moru plavati od svih težina sik,
svitlost sunčenih zrik u istok zahodit,
- 1660 nere će tvo(j)ih dik slavan glas ne hodit.
Ka život ohodit nisi se šćedila,
za ovi slobodit puk od pogibila.
Platit takaj dila nitkor nas ne more,
Božja t' jih plat sila, kano svaka more."
- 1665 Toj on odgovore, ki bihu tuj ljudi,
svi usta rastvore, riše: "Tako budi!"
Dozvan dojde tudi i Akior nebog,
pače blag, kad trudi olahča mu nalog.
Reče mu Judit: "Bog israelski danas,
koga, da je uzmog obarovati nas,
ti reče, neka znaš, prikla u ruku mu
vrat, kako jedan vlas, neverniku tomu.
- 1670 A da vidiš komu, ovo t' glava onoga,
u oholstvu svomu ki pogardi Boga.
1675 A tebe dilj toga reče da će zgubit,
kad puka ovoga klat bude i rubit."

· 1637 Kako se Ozi(j)a obeseli.

† 1639 Prilika.

‡ 1646 Govori Ozi(j)a puku i Juditi.

- 1680 Akior u subit prenu se, ugledav
glavu ka ga ubit reče, totu zagnav.
I ništar ne postav, pristrašen poniknu,
kako na koga lav iznevarke riknu.
Kad se dviže, kleknu polag njeje nogu
pokloniv se reknu: "Blažena s' pri Bogu,
Bogu tvom ki mnogu svim po te milost da.
1685 Moć njega svemogu hvaliti će svuda
Po svem svita stogu, sluti budeš kuda.

· 1677 Kako se Akior pristraši ugledav glavu Olofernju i prija viru židovsku i pribiva u Betuli(j)u do smarti s obitel'ju svojom, videći moć Boga israelskoga.

LIBRO ŠESTO

- Obrativ se Judit, reče: "Slišete ča dim.
Bog nam će posudit još milosti za tim.
Zbodte kopjem jednim glavu tuj i pojte
gori na gradu s njim, ter umistiv ojte.
- 1690 Ništar se ne bojte. Kada isteče dan,
odparvši vrat, projte z bukom, s oružjem van.
Svaki prid gradom stan, da još ne poj doli,
ni se sa mista gan, ni kreni dotoli.
- 1695 Dokol njih okoli, totu vas videće,
zbuće se ter poli šatora hodeće
i ščiti kućeće budu budit njega,
ki se zbudit neće jur za vika sega.
- Ki kada vide ga prez glave ležeći
i karvava svega, hoće jih strah sveći.
- 1700 Vi kad jih bižeći od zgoru vidite,
tad smini hiteći na njih oborite.
Slobodno naprite, jer pod noge vaše
Bog njimi poskrite, dat jim će zle paše.
- 1705 Probavit će čaše ke su sinoć pili,
ginut će njih baše, vi ćete bit cili.
- I kojono sili Mesopotami(j)a
pridav se uhili i sva Cilici(j)a,
i još s njom Siri(j)a, tuj ćete sada vi
raztirat, da svi(j)a nogami kud ne vi."
- 1710 Kako jim reče, svi tako učiniše.
Akior, jerbo vi kolika moć biše
Boga, kim dobiše, poganski blud pusti[†]
u ki pri živiše, poča zakon bljusti.
- 1715 Boga sartcem, usti jednoga počtova,
njega t' ne popusti. Pokol se obrizova,
tuj vazda stanova sa obitil'ju svom,
sveto životova do konca u gradu tom.
- Vidiš li da u kom čoviku pravda jest,
još da ga triska grom, u dobro ga će unest.
- 1720 Dobro će ustati i sest, vekše će nevolje
napokon ga navest na spasen'je bolje.
Danica jur skolje zrakom odivaše[‡],
ter čarljeno polje suncu puščivaše.
- 1725 Sunce podivaše jur svitlu glavu van,
jur svuda sivaše, jure bi bili dan.
Zbodena na ostan na turnu tikva sta,
i ništar ne postan, s oružjem družba sva

[†] 1686 Kako Judit red da da zatiraju vojsku.

[†] 1712 Akior se obrati.

[‡] 1722 Dan se učini.

- 1730 barom po vrata ta buknu z bukom na dvor.
Trumbitaš praskat ja protiva vojsci zgor.
Po vojsci sta gromor, tekoše k šatoru.
Ki bihu pod šator, staše prid komoru.
Oružjem koporu, Oloferna zbučit
hteć, jer na zaporu ne smihu mu kućit.
Zamani bi bućit, on se ne probudi.
- 1735 Tim se jaše mućit. Shode glave ljudi
vrataru, da zbudi njega sad, rekoše,
koga ćuti sudi vojvode dojdoše
Govore: "Zidoše od zakutak miši,
ter nas zatekoše da boj bi(j)u piši."
- 1740 Tad Vagav uliši, u dlan bi beritom,
za tim poposliši, mneć da spi s Juditom.
Ne ćuvši za svitom šušnja ni govora,
zadi parst za plitom, razmaknu zastora.
Ugleda trup zgora gdi leži prez glave,
a pod njim je kora postilje karvave.
- 1745 Zavapi i plave razdri o se rube,
i brade pahljave sidine oskube.
Zatim sobom snube, plaćan teće vidit
od skrovišća kruge u ke staše Judit.
- 1750 Ne zastav ju, hitit ja da van isteće.
Istekši ja vapi: "Jedna žena", reće,
"Židovinka, spletće rugo u sem dvoru,
priročno poleće Nabukodonoru.
Evo u svu komoru Oloferne kopni
na postilji goru, na njemu glave ni!"
- 1755 Asirski baše ti glas kada slišiše,
obojmeknuše svi i svite razdriše.
Svi se pristrašiše, kako komu gavun[†]
vali zbiv odniše argutlu i tamun.
- 1760 Dimajući garbun jidrom paha, huhće,
miša s morem salbun, on od straha darhće.
Takim strahom dahće bjeno sartce ovih,
plać ter vapaj bahće, i jur obide svih.
- 1765 Ne osta karv u njih, i vidiv na grad dil
udov Olofernjih, strah jih je veći bić.
Marmor je svuda vril, smete se vas okol.
Starknja usta od sil, svak je bižat obol.
Kako kada sokol u nebo se vija[‡],
jato se ptic odzdol široko razvija.
- 1770 Ča pri more svi(j)a, naprid se po(j)ima,
jer ga strah zabi(j)a, duše ne po(j)ima.
Tako tada njima bojazan micaše,

[†] 1746 Kako Vagav, vratar, zavapi ugledav Oloferna prez glave.

[‡] 1758 Prilika.

[‡] 1765 Kako se vojska pristraši i poča bižati.

[‡] 1768 Prilika.

- 1775 simo-tamo svima po polju starkaše.
Svaki se bojaše jer Betulijani
oružnih hust staše nad njimi u strani.
Ki vidiv da bani asirski odbigoše,
s onih gornjih stani vičući stekoše.
Stižući bodoše mnogih šćipačami.
Mnogih posikoše po pleću sabljami.
- 1780 Mnogih ki lugami na konjih bižahu,
sabjeni praćami legoše u prahu.
Nevidom svi(j)ahu. Nigdar toke sile
u toliku strahu, ja mnju, nisu bile.
Kud su god hodile, ni kih moći manje
- 1785 jesu naskočile, ni tirale hlanje.
Ozi(j)a, da na nje od gradov pripuste,
jer će biti sa nje, da jih ne upuste.
I da ljudi huste zaskoče na cistih,
mače, ki to zuste tičući po mistih.
- 1790 To pisa u listih, ke kada pročtaše,
od mist onih istih harlo se stičaše.
Ter ti jih tiraše, derući, bi(j)ući,
gdi su njih mejaše deri dopirući.
- 1795 Meu tim slazući od Betuli(j)e, ki
grada čuvajući ostali bihu svi.
Asirski okol gdi biše ostao pust,
mnogu pratež ondi raz(u)zeše u hust.
- 1800 Kako vinograd gust, kad je voće zrilo,
koga ne bude bljust pudar ni pudilo,
jato ga pokrilo čvarljak, grozd ne ojde,
kad se je najilo, s punom gvačom pojde.
- 1805 Tako svaki dojde ši(j)u nakarcavši,
i u gradu projde, okol razsakavši.
Za njimi prignavši, ča gonit mogoše,
ki, vojsku zagnavši, z dobitjem pridoše.
- 1810 Tuj blago snesoše od asirske sile,
i ča dotekoše, svim riše da dile.
Nikogar ne uhile, svi biše bogati,
i po pune zdile jaše blagovati.
- 1815 Jaše napi(j)ati, Bogu hvale daje,
i veseli stati redom počitaje
gdi ki dostizaje biše koga ubil,
gdi ki priticaje biše put zaskočil.
Bože, kolikih sil kolika gardina,
kolikih slava dil i hvale visina,
koli vred izlinja pribiv se na poli!
Tako Bog načinja svih ki su oholi.
Svi gradi okoli činiše vesel'ja

· 1786 Ozi(j)a mače i liste pisa po mistih da tiraju vojsku ka bižaše.

† 1798 Prilika.

‡ 1814 Protiv oholim.

- 1820 i na svetom stoli klaše mnoga tel'ja.
Cvitja tere zel'ja tla su natrusili,
borja tere jel'ja zide su nadili.
Trublje su trubili, bubnji su bubnjali,
svirale svirili, cindre privartali.
1825 Hvalu Bogu dali u pisnih pojući,
tance su igrali, svitila žegući.
Hvalu još dajući dilu Juditinu,
kim dobivajući skupiše litinu.
I gradi u istinu zdrišiše straha grop,
ki mnjahu da zginu pod toke sile snop.
1830 Eliakim, veli pop od Jerosolime,
noseć smočen isop kropljaše da snime[†]
nečistoć onime ki se ockvarniše
svite martvih prime, kih zagnav ubiše.
1835 Za njim ti grediše popovi mnogi zbor,
s njim grede dopriše Betuliji na dvor.
I kad pram njim odzgor Judita iskasi,
svakoga ju govor s hvalom dobročasi.
Riše joj: "Slava si Jerosolime sve,
sva radost naša si, počten'je zemlje se.
1840 Jere je sartce tve muški se nosilo,
tobom je strane ove misto oživilo.
A sve je to bilo, jer čistoću tvoju[‡]
pogleda Bog milo i da t' milost svoju.
Jer sta u pokoju, muža ne poznavši,
1845 i u svetih broju, parvi ti umarvši.
Bog tebe zazvaši sparti nas brimena
i tebe obravši proslavi t' imena.
Tim blagoslovljena biti ćeš po sve dni.
Biti ćeš blažena gdi dobru konca ni."
1850 Takovom nju oni besidom slavljahu
i Bogu pokloni s njom prikazivahu.
Ki godi imahu Olofernja blaga,
k njoj ga prinošahu, ona Bogu da ga.
1855 A sad veras snaga mojih nju hvaliti[§]
slaba jest i naga. Ništar manj naviti
neću se šćediti hvale, koko mogu,
jer se isčuditi dilu nje ne mogu.
Smionost svoju mnogu ukaza Delbora,
kad razbi nalogu vojske kon Tabora^{||},
1860 da čast togaj stvora z Barakom razdili

[†] 1826 Kako od Jerosolime dojdohše popove i hvališe Juditu.

[‡] 1831 Jer u zakonu ockvarnjen biše ki se takniše martva človljka. Pop jih očičšaće škropečí vodo(m) u koj biše lug krave čarljene, močeci u njoj isop.

[§] 1842 Vij dostojanstvo čistinjje udovičke.

^{||} 1854 Hvala smin'ja i hrabrosti Juditine.

^{||} 1859 Delbora proročica i Barak, sašad z gore Tabor z deset tisuć sinov israelskih, razbiše veliku silu vojske kralja Jabina od Kananeje prid kimi biše Sisara.

- 1865 i s ljudmi njih dvora ki biše u tom dili.
Jaele još sili hvala se pomina
jer kralja uhili od Kane Jabina.
Kadano bi smina Sisaru ubiti
kino k njemu plina općaše nositi.
Da to učiniti sama a samomu,
i čaval zabiti (j)ur pristrašenomu
laglje je ner tomu ki steć meu svojimi
prićaše svakomu da će vladat svimi.
- 1870 Još je dika s timi i onoj ka Sibi
svitom svojim snimi glavu kako ribi.
Grad jur na pogibi tad Abela biše
i u toj potribi tim se slobodiše.
Da toj učiniše jednomu vele jih,
a njoj hvala biše ka na to svede jih.
Da ka meu veće jih sama vojvodu ubi
i tim zatira svih, koli slavni(j)a bi.
- 1875 Palas smila ne bi toko ni Diana,
prizvavši joj k sebi s strilami Peana[†].
Ni kano Trojana kralju nos odrubi,
sasvim desperana, jer joj sina zgubi[‡].
- 1880 I keno suzubi muških vojask stahu,
jake kako dubi, hrab(r)o se nošahu,
na konjih ticahu prez sasa desnoga,
gdino prižimahu kopja bodežnoga[§].
- 1885 Ne bi smile toga u obraz pozriti,
a smila je koga Judita zgubiti.
Koj poni Hipoliti, koj Pantasileji[¶],
more se saviti kruna, ka je oveji?
- 1890 Ni slave takeji dostojna, ka kada
ču na svojoj meji Babilona grada,
da se sam oblada, od nje se odvargši,
opet ga podklada, kose ne uzvargši[#].
Ni keno ner svargši nepri(j)atelj a s konj

[†] 1869 Sisara. Ovi sam bižeći, pribiže k Jaheli, ka budući od puka israelskoga, čineći se da ga će skriti, pokri ga pak mu zabi čaval jedan u slipo oko i ubi ga.

[‡] 1870 Siba smetnju učini protiv Davidu, hteći gospodovati. Vojvode Davidovi obsedoše ga u Abelu. Žena razumna, da se grad ne razaspe, čini mu glavu usići, varže ju nji(m) niz mir. Zato se vojska dviže, a grad osta prost.

[§] 1879 Palas piše se oružna jer di(j)ahu da je božica od arvanje. Diana di(j)ahu da je božica od lova, zato se piše sa strilami. Pea(n) ali Apolo, nje brat, tokoj nosi strile.

[¶] 1881 Ovo je bila Hekuba, žena kralja od Troje Pri(j)ama, ka čineći se nič otajno govorit Polinestoru, kralju od Traci(j)e, nos mu odgrize. Jer on biše zgubio sina nje Polidora koga k njemu biše poslao Prija(m) z blagom mnogim bojeći se. Kad Garci podsedoše Troju i kad zgibe Troja, on ubi Polidora za uzeti sebi blago ko biše donio.

[#] 1885 Suzub muških vojask stahu Amazonke ke, da mogu bolje kopjem vladati, prisicahu sas desni.

[#] 1888 Hipolita i Pantasileja jesu bile poglavice od Amazoni.

[#] 1893 Ovo je bila Semiramis, kraljica od Asiri(j)e ka, kose pletući, ču da se je Babilo(n) od nje odvargao. Ne splete druge kose dokla ga opet ne pri(j)a.

- 1895 i život mu stargši, mečem sikući po nj.
Takov tada zakon biše meu Zamate,
nimahu taj poklon da budu mužate.
Ni ke Pira z bate rekoše odrinut
ispod Sparte da te, ali s njom izginut.
- 1900 Zato od nje minut inamo ne htiše,
Pir osta ostinut jer se i one riše.
Ni ke, kad razbiše Cimbri rimske sile,
same se ubiše jer nisu hotile
da budu sidile žive pod inimi,
ner u boj hodile tada bihu s kimi¹.
- 1905 Ni ona ka primi od Meleagra čast
jer parva meu svimi prostrili prascu mast.
Prascu ki svaku slast kalidonskih dubrav
(toku imaše vlast) gubljaše ne sustav².
- 1910 Svih tih zajedno stav, ter Judite hvale
s hvalami njih pristav, reć ćeš: Njih su male.
Pri toj su ostale kako pri hartu zec,
pri sokolku gale, pri sunačcu misec.
Njih jošće slave breč po zemlji boboni,
po zemlji (j)e nje teč - a na nebi (j)e ni.
- 1915 Juditina zvoni i visoko gori,
gdi (j)u s sobom poni, gdi su an'jelski kori,
Gdi su rajski dvori, kerubin, serafin,
gdi su svetih zbori, gdi Bog i Božji sin,
- 1920 gdi (j)e svitlost prez tmin, radost prez pečali,
gdi ni konac ni fin dobru nje ni hvali.
A sad, ki ste iskali segaj svita slavu³,
ki ste nastojali imit slug zastavu,
ki li dviški glavu vojske ste vodili
- 1925 i svita daržavu poda se podbili;
Ki ni svojoj sili, ni svomu blagu broj
reći ste umili, živeći u pokoj
i u raskoši svoj: vi(j)te, je l' dika ta
vaša takmena ovoj ka se Juditi da?
- 1930 Ona se sada sja, vi ste u tamnosti.
Nju radost obuja, vi ste plačni dosti.
Ona je u milosti kralja nebeskoga,
vi ste u gardosti djavla paklenoga.
Tim ti se svakoga slava vred zamini,

¹ 1896 Zamate bihu ki stahu na usta Tanaje rike, s kimi i žene vojevahu, ke ne mogahu pojat muža dokle ne ubijahu nepri(j)atelja svojom rukom. Taj zakon biše.

² 1901 Spartani ali Lacedemonesi, videći da jih će potsesti kralj Pir, hotihu žene dati van na otocih. One ne htiše, hoteći i one braniti grad ali s njim zajedno poginuti. I tako se nosiše da jih on ne more pri(j)ati.

³ 1905 Cimbri sada se zovu Flamengi. Naskočiše Itali(j)u, učiniše škodu veliku Rimnjano(m). Marij razbi jih. Žene ke s njimi bihu ubiše se da ne pridu žive u ruke nepri(j)atelj svo(j)ih.

⁴ 1909 Ovo je bila Atla(n)ta, hći Cene(j)a kralja od Arkadi(j)e, ka s Meleagro(m) i s inimi gospodičići garčkimi naskočivši prasca divjega u Kalidoniju, parva ga ustrili. I kad ga ubiše, Meleagar ga njoj prisudi.

⁵ 1922 Protiv taščoj slavi.

- 1935 ki zabivši Boga, svit ljubi i cini.
Da tako ne čini presveta Judita,
zato Bog učini da je blagovita.
Da se po sva lita i po vikov vike
hvala nje počita, nje pronose dike
- 1940 po mora, po rike, po zemlje okol vas,
i gdi sve vernike sabire vičnji spas.
Jur poni svaki nas nju hti(j)mo sliditi.
Jur počnimo danas pobožno živiti:
moliti, postiti, ponizit dušu i put,
- 1945 ostrine nositi, gizdav odvrći skut.
Daržat čistinjje put, telu ne dati last,
da svagdan truda prut, da nam ne da napast.
U svem Bogu dat čast, a ne moći svojoj.
Da Duha Sveta mast pomaga vazda njoj.
- 1950 Utišen'ja pokoj diliti ubozim,
prostiti nepokoj uražen'ja mnogim.
I svakim nemozim pomoći ne kratit,
i ka svakim mozim s ljubicom se obratit.
Ljubav ljubvom platit, ljubvom i gardinu.
- 1955 Za zlih Bogu vapit da jim da dobrinu.
Ljubiti istinu, laže se čuvati,
ufan'ja slatčinu nigdar ne pušćati.
To t' su bili pati, za ke Bog gospodin
dostoja se obrati Juditu, kako t' dim.
- 1960 Po njoj da zgasi dim Oloferna ljuta
i slobod poda svim ki čekahu pruta.
I ki jur ni muta nimahu ča piti,
lica suha, žuta pričali nositi.
Po njoj jih nasiti obil'ja mnogoga,
- 1965 po njoj jih naparti blaga još svakoga.
Svi puci cić toga veselit se jaše.
Ova hvaleć Boga radosno pojaše.
Svak, ki totu staše, uši gori napan,
pisan nje slišaše, riči svoje zapan.
- 1970 Ovo biše pisan ku ja govoriti:
"Otvorite usan, počnite hvaliti
Boga i slaviti u cimbale zvone,
kitare udariti, psalm peti tone:
Bog bo potr one ki rat podvigoše.
- 1975 Onim milost klone ki stav uzdašoše.
Zgubit nas dojdžoše asirski odbori.
Toga ne stigoše, Bog njimi obori.
Dolce, varhe, gori bihu pokriliti.
Vod naših izvori bihu zavalili.
- 1980 Požgat su pritili sela naša i stane,
žene z ditcom htily vest u svoje strane.
Inim dati rane, svih smartno sikući,

· 1970 Kantika ali pisan Juditina.

- 1985 da Bog naš nas brane, njih slomi tukući.
Karvavca dajući pod oblastju žene,
sile njih hotući da budu smetene.
Zatoj ti spletene biše mnogim strahom,
razbjene i bjene karv smišaše s prahom.
Ke s nesmirnim bahom bihu nastupile,
a pak s ovim gradom bit se nisu smile.
- 1990 Oloferna bile nisu mnozih ruke,
ni ga naskočile vojske, napan luke,
ni pojamši suke žiganti nesmirni,
ni od meči zuke ljudi boju birni.
Da u suknji pirni Judit, hći Merara,
i pameti virni pozorom ga vara.
Svarže s sebe stara udovna odila
i sta na njoj zgara zlato, biser, svila.
Rumena ter bila lica sva učini.
Pojde kako vila: tim njega prihini.
Tim sartce u pini stavi mu pak glavu
odkla kako svinji ali kako bravu.
Čut bi kako lavu vijan'je plača njih,
bižeći po travu kad vidiše mo(j)ih.
Ki jih tukaše svih, goneći kako skot,
sto tisuć biše kih i četarsta krat stot.
- 2000 Božja bo to bi hot, tako da bigaše
okola pustiv plot. Naši jih stizaše.
Naši jih deraše, oni predajući,
naši jih rizaše, oni se ne rvući.
2010 Zato sad pojući recmo u radosti:
Bože svemogući, kolike s' kriposti!
Ki tvojoj jakosti mogu bit opori?
Sve od tve strahosti terpi jer sve stvori.
Ganut se je gori i svita zemlji svoj,
kada ti odzgori, sardit pogledaš k njoj.
2015 Da strah u kih je tvoj, boječ se zgrišiti,
ti jim ćeš dat pokoj, ti jih uzvišiti.
A kino prititi narodu budu mom,
ti jih ćeš suditi i starti rukom tvom.
2020 Pasti će s moćju svom u oganj neugasljit,
bit pića čarvu tom ki nigdare ni sit."
Zatim puk ja hitit u Jerosolim pojt.
Bogu se poklonit ki jih li ne hti ojt.
Hteć barzo tamo dojt, putem se varviše,
2025 prišad, u tempal projt po vrata nagliše.
Saužge činiše gori na oltare,
zavite svaršiše prikazavši dare.
Stahu redom žare gdi se umivahu,
i tamjana pare svuda se vijahu.
2030 Mirisi vonjahu, zvonjahu psaltiri,

· 2026 Saužgi djački se zovu holocausta.

- popovi pojahu, odpivahu miri.
Sjahu kandaliri zlati, sedmostruci,
i bili dupliri, kako puri luci.
2035 Dvigši obi ruci, a prignuv kolina
klanjahu se puci hvaleć Gospodina
Vesela družina mnogu čini radost,
jer kim biše tmina, slaja jim bi svitlost.
Juditina milost oružje pridava,
2040 Olofernja oholost kim se oružava.
Koga joj tad dava puk nje kad u gradu
s plinom ujahava, vesel glade bradu.
U tempal da dadu tuj. Reče: "Čast Bogu."
I k tomu nadadu karzno na kom nogu
steriše, ki mnogu oholast oside
2045 kad ona nebogu glavu mu odkide.
Tri miseci side u Jerosolimi,
tuj pi(j)ući i jide. Judita sa svimi
vele veselimi blagdane radosti
čini, jere primi dobitja milosti.
2050 Paka u naglosti svi se razidoše,
kino bihu gosti, svak k svo(j)im idoše.
Da parvo pojdoše Juditu združiti,
od nje odidoše čtovani i siti.
2055 Ona posta biti slovuća po svitu,
počaše ju čtiti više svih uznitu.
Zatim vazda svitu udovne čistinjje
nosi na se zditu, odkol umri muž nje.
Do stare starinje živi u počten'ju.
2060 Lakesis trudi nje ču tad u preden'ju,
Kloto u varčen'ju, Atropos pririza,
Kad ona življen'ju sto i pet lit stiza.
Grob ju on poviza u ki joj muž biše,
veće se ne dviza od tud gdi ju skriše.
2065 Duh se veseliše da - puti tamnice
izbavljen - grediše gledat Božje lice.
Puk obrazom nice nad greb plačan zarča
govore: "Danice svitlost nam pomarča,
keno glas potarča slavan po svitu svem
i nju smart posarča, evo je u grobu sem.
2070 Sama ka biše prem dostojna živiti
za napokonnji(m) dnem svih vikov, svih liti.
Ojme, da viditi nećemo ju veće,

· 2061 Ovoj su tri ke predu naš život. Lakesis tumači se ždribnica jer ždribe miče života našega potežući žicu s preslice. Kloto vartnica jer varti vreteno(m) sučući tu žicu. Atropos tumači se: prez obraćen'ja jer se obratiti ne more mito(m) nijedni(m) da ne čini konac života našega žicu tu pririzujući. Ovej tri biližaju tri vrimena života našega: vrima ko će biti, ko jest, ko je bilo. Ko će biti, iztežu žicu. Ko jest, varti ju ali suče. Ko je bilo, jur smotanu žicu pririzuje svemu čineći konac. Ovdj zato di da trudne jur bihu Juditin život predući jer ona dugo živi: sto i pet lit.

† 2072 Kako puk plaka smart Juditinu.

- ni s njom govoriti. Obrati nam pleće.
 Utišit se neće, Judita, za tobom
 2075 puk ov, jer ležeće neć ga pri(j)at s sobom.
 Ti s' zaparta grobom, mi suze ronimo,
 ubjeni smo znobom, ča ćemo, ne vimo.
 Ti nam biše, vimo, utiha pečali,
 a sada kopnimo prez tebe ostali.
 2080 Svi smo, evo, pali kako prisičen bor,
 i veli i mali tebi upje: "Otvor!"
 Otvor, ter nas zatvor s sobom u tom grebi.
 S tobom umriti umor gorak nam jur ne bi.
 2085 Da gorko po tebi živit je življen'je,
 svaki plaće sebi da zgubi utišen'je.
 Da zgubi učen'je svake riči prave,
 da zgubi dičen'je svake s tobom slave.
 Ojme! Da prez glave ostasmo marzal trup.
 Sartce jadi dave, ostasmo pribjen stup.
 2090 Ojme! Tko toko tup i tvard more biti,
 da bjen od tacih krup neće pocviliti
 ali ustaviti pečalno tužen'je?
 Gdi ste naši sviti, gdi s' naše počen'je?
 2095 Gdi si urešen'je, gdi si naša časti?
 Gdi si uzvišen'je israelske vlasti?
 Gdi si vela slasti svetoga života?
 Gdi s' razuma splasti, gdi s' svaka dobrota?
 Od nas se odmota, a sad ča čekamo,
 ner da nam teškota nika pride samo!
 2100 Prez tebe predamo, prez tebe hoditi
 ne umimo kamo, ni ča učiniti.
 Ti nas zaščítiti od zla umi(j)aše.
 Ti nas obraniti od sile mogaše.
 2105 Sunce, ti nam sjaše u dne ter u noći,
 dokla ti življaše. Tko će sad pomoći?
 Timi žutki voći svi se pokladahu.
 Take tužbe moći k sartcu privijahu.
 Tako žaleć stahu. Osmi dan kad pride,
 svi jure mučahu, svak na stan otide.
 2110 Sila ne izide koja bi zadila
 sela ali zide sinov Israila.
 Dokla je živila Judita na saj svit,
 zemlja je u mir bila i potom vele lit.
 2115 Dan u ki bi dobit Oloferne čtiše,
 svećen je vazda bit od tih ki dobiše.
 Dokla ne podbiše pod jaram svu šiju,
 pokol umoriše s proroci Mesiju.
 Komu poklon diju, Bogu, spasu momu,
 jere konac viju počitan'ju tomu.
 2120 Juditi u komu slava će bit dokol
 svitu zemaljskomu počne gorit okol.
 Ako li daj dotol dokla zemlja ova

2125

bude na karte sfolj slovinjska čtit slova.
Trudna toga plova ovdi jidra kala
plavca moja nova. Bogu budi hvala
Ki nebesa skova i svaka ostala.

Amen.

Ovdi svaršuju knjige Marka Marula Splićanina
svarhu istorije svete udovice Judite,
štampane u Bnecih po(m)njom i nastojan'jem
Petreta Sričića Splićanina.
Na svem Bogu hvala. Amen.

In Vinegia per Guilielmo da Fontaneto de Monteferrato ad instantia de maistro Marco libraro al
signo del libro. Nel anno del Signor(e) MDXXI, adi XIII agosto.
Linclito Antonio Grimano principe vivente.

OBJAŠNENJA

POSVETA

Sih dan - Ovih dana

nadvele (od glag. **nadvesti**) - nastale

ulize - uljeze, pade

starijih svojih darijući - svoje starije darujući

povekše - povećaju

onogaj - put onoga

ljubav... nosite - ljubav iskazujete

prikloniti i prijaznivi, mjesto priklonitoj i prijaznivoj

obnajena od glag. **obnaditi** (v. Rječnik)

bolju - u starim izdanjima "pogliu"

svedoh u versih - pretočih u stihove

kim ni zadovoljno počitati - kojima nije dovoljno (koji se ne zadovoljavaju time) da pričaju

kako je dilo prošlo - kako se stvar dogodila

gospockoj trpezi - gospodsku trpezu

klade (od glag. **klasti**) - stavi

daržu - držim

zapovidem - zapovijedima

Od rojen'ja... u puti - Od rođenja u tijelu. Uzme li se ovaj izraz za "ab incarnatione" ili za "a nativitate", datum se Marulićeva djela ni u kom slučaju ne mijenja.

ISTORIJA SVA NA KRATKO

Medi - Medâ

Jerosolim mjesto Jerosolimu

Amoniti - Amonitâ

grajane jih tiraše, biše - građani ih tjerahu, bijahu

tempal mjesto **templu**

lit - godinâ

nevolje rati nike - nevolje nikakva rata

ČA SE U KOM LIBRU UZDARŽI

od naroda - o narodu

grajani - građanima

prime (od glag. **prijati**) - osvoji, uhvati
grad - gradu
hotihu - hoćahu
budi da - premda

LIBRO PARVO

4. **ne hti(j)** - nemoj
5. **dilu** - djelu
7. **napravi** - upravi
9. **Udahni** - neka udahne; **mni** - meni, mjesto **mene**
12. **boge čtova koja** - koja bogove štovaše; **kimi svit biše spet** - kojima svijet bješe sapet
13. **s'** - si; **istinni** - istiniti
14. **pet** - pjevati
15. **divička okola** - djevičkog kola
- 15b **gata(n)'ja** - u I. i II. izdanju "datania"; **njih veras** - njihovih (svojih) stihova
19. **tvem dvori** - tvojem dvoru
20. **izgovori**, tj. moj glas
22. **hvale pohvata(n)** - slavohlepan
24. **kih** - koje (mjesto **koji**); **sobom** - sebe
25. **mnjaše** - mišljaše; **moćju od ljudi** - vojskom
26. **na svit** - na svijetu; **mu para ni** - nema mu para
27. **da** - ali; **jer** - da
28. **ka se di** - koja se kaže, tj. koja se može pomisliti
32. **teže mu se zgodi** - teže mu se dogodi
33. **imiše** - imaše
35. **potomtoga** - poslije toga
36. **mnoga** - mnogo (mnogo stvari)
37. **Pored da je** - da je pored (tj. jednak)
41. **ulize** - uljeze
42. **u želize** - u okovima
46. **od koga nahoj bi** - za koga se našlo (dokazalo)
47. **zva** - sazva; **meu njimi** - među njih
48. **sva** - svoja; **govori** - reče
49. **vami hrabrimi** - pomoću vas hrabrih
52. **dili** - djelâ
54. **u zemaljski oko** - u zemaljskom okolu
55. **mejaš ima** - međaši, graniči
65. **čude se** - čudeći se
66. **sarde se** - srdeći se; **ja** - uze, stade

70. **Libam** - Liban, Libanon
77. **nimalo sta** - ne stade nimalo, tj. smjesta
80. **s ispunjen'jem** - ispunjeno; **bude** - će biti
82. **iza sna** - iz sna, u snu
84. **svaka** - sve
85. **jiduže** - bjesneći
86. **minuje** - zalazeći, **skri** - sakri (lica)
89. **sam ov** - samo ovaj
90. **perine** - perinama
103. **joj**, tj. skuposti
105. **izvita** - izašla
106. **da** - a
107. **biljaše** - bijeljaše; **varhami** - vrsima, tj. vrhe
108. **mišaše iskrami** - miješaše iskre
112. **zoviše** - zvaše
113. **dvori** - dvoru
114. **zbori** - zboru
116. **ji** - jede, ždere
117. **svaka** - sva, **na svit** - na svijetu
119. **odlučuju** - odlučujem
124. **od mojih oni poklisari** - oni od mojih poklisara (poslanika)
127. **svu kapinu** - svoju kapu
128. **pad** - padnuvši; **kolinu** - koljeno
129. **riše** - rekoše
130. **od najviše... milosti** - u najvećoj... milosti
131. **svom** - spoji sa **zemljom**
133. **ki** - spoji sa grad
136. **na polje** - na polju
- 137-138. Poredaj - **Sada je u tvoju ruku** (u tvojoj ruci) **stvoriti odluku tvoje volje** (po svojoj volji)...
140. **uzvuku na... sag** - postave na vlast (jer sag je simbol gospodstva)
141. **trag** - potomstvo
142. **tobom oblada svit** - ti zavlada svijetom
143. **hode** - hodeći
145. **ushode** - ushodeći (v. Rječnik)
151. **mi s'** - si mi
153. **sve boje tvoje** - svim tvojim bojevima
156. **skup ljudi** - skupi ljude
157. **poji** - pođi
158. **prim i čin da su moji** - osvoji i učini da budu moji
163. **zastupi** - zastupe, tj. čete

165. **prez brad** - bez brada
167. **polje** - polju
169. **Još** - dodaj; bješe u njegovoj vojsci; **sidući** - sjedeći
171. **ustežući voju** - stežući uzde; **jedino jížjahu** - zajedno ježdahu
173. **igraje** - igrajući
174. **nozdarvi hrkahu** - nozdrvama frkahu
176. **britci** - britkim; **sviti pisani** - šarovitoj odjeći
177. **gredihu šarani** - idahu šareni (šarni)
178. **su svaki cviti** - je svako cvijeće
180. **perja naditi** - perjem okićeni
181. **obeseli** - (jamačno zbog rime umjesto) objesili
184. **popi(j)ahu** - pijahu
189. **krunicu** - krunici (kruni)
203. **mnoga** spoji sa **kola tere stada**
205. **grediše** - idaše
206. **ki svimi... nesmerne** - koji vladaše (zapovijedaše) svima gizdavim junacima
208. **jimihu** - imahu
209. **druzi** - drugi; **gredi(h)u** - idahu
210. **berihu** - brahu
212. **potargli** - potrgnuli, izvukli
217. **bedar** - bedara; **kolesa** - kola; **šćićahu** - štíćahu
218. **grede** - idući
219. **železni** - obučeni u željezo
222. **pojt** - poći; **užežni** - jamačno znači - vrući, željni; **gusi** - gusu - ipak stih nije posve jasan
225. **Nici** - neki; **prid** - sprijeda; **prime** - držeći
226. **konj** - konja
227. **svime** - svima
228. **ki biše nad svime**, tj. Oloferne; **sijaše** - sjedaše; **kola** - kolima
231. **usajena** - usadena
232. **bila** - bijela; **vijaše** - vidaše
234. **vojsku** - vojsci
237. **počaše se** - znojaše se; **mraz** - mrazu (zimi); **prtil** - pretio, ugojen
238. **ni** - nije
244. **dolama, ke utak** - mantija koje nit
- 245b. **na kolo** - na kolu, na kolima
248. **protivna** - neprijateljska
249. **toj kolo** - ta kola; **prtila** - pretila; **vuciše** - vucijaše
253. **za koli** - za kolima; **gredihu** - idahu
254. **toli** (iskrivljeno radi rime); tla ili tala
255. **zlati frizi** - zlatnim ukrasima
256. poredaj - **sedaoca pisana** (išarana) **zlatom po brizi** (po rubu)

257. **strimi zlaćeni** - zlaćenim stremenima
 259. **mašćeni po rep** - obojeni po repu
 262. značenje ovoga stiha nije posve jasno; **sklitiv** je pridjev napravljen možda prema riječi **sklo** (staklo), dakle - nepomičan kao staklo; **glumna ujeta** jamačno znači - obijesna ujeta (ugriža)
 264. **zavarg se** - zavrgavši se (uzbacivši)
 265. **pojdihu svartaje** - idahu svrćući
 266. **razmašuć** - šireći; **podžimaje** - podžimljući, stišćući
 267. **pojimaje** - poimajući, upirući se
 268. **doticaje** - dotičući
 270. **njih** - njima
 272. **saćući** - od **sakati** (tražiti), a Jagić promijenio u **skaćući**
 273. **kolom** - kolima
 275. **citari** - citaru; **zvoneći** (prema tal. **suonare**) - udarajući
 276. **kralji ter cesari** - kraljeva i careva
 279. **tacimi** - takvim
 280. **hjerički** - jerihonski
 281. **Tacih** - od takvih (buka)
 283. **more** - mogaše
 285. **more** - može
 287. **pores(t)a** - poraste
 291. **na zemlji** - na zemlju
 291b **ne moć budu** - ne mogu
 292. **zavapi(j)aše** - bi zavapila, zavikala
 295. **seli** - sela
 296. **paljihu se hode** - paljahu se hodeći
 297. **nestaniše** - nestajaše; **postojahu** - malo se zadržase
 298. **na brode** - na mjesta gdje se prelazi preko rijeke; **prid** - prijed, naprijed (ako to nije štamparska pogreška umjesto **prit** = doći)
 299. **brojahu** - brodahu (od glag. **brodití**) ili brojahu (od glag. **brojiti**); **nike** - neke
 300. **zbrojahu** možda je bolje ispraviti u s'brojahu
 301. **luzi** - lugovi (šume)
 302b. **nevolj kih bi u vseje** - nevoljâ kojih bi svega
 307. **mnju** - mislim
 308. **pleća dal** - pobjegao
 309. **oziral** - obazirao

LIBRO DRUGO

310. **greduć** - idući
 311. **hituć** - hiteći (hitno)
 312. **vruć** - željan

314. *nimav opor* - nemavši (ne našavši) otpora
315. *gor angiskih* - gora angijskih (u Svetom pismu: *ad magnos montes Ange*)
316. *obhode* - ophodeći
317. *onaj* - ona
319. *nade* - nadajući se
321. *skot* - skotove
322. *pošadši* - pošavši; *varsj* - vrsima
323. *poplini* - oplijeni; *ki* - one koji (u Svetom pismu: *omnes filios Tharsis*)
324. *još da se ne omarsi* - i ne omrsivši se još (ne okusivši jela); *zemlje Celine* - u Svetom pismu: *terrae Cellon*
325. *potar* (od *potarti*) - razbi
- 326-327. *vodeć Asiri(j)u, posede konfine* - ovo glasi u Svetom pismu: *Cumque pertransisset fines Assyrioum* (I budući prešao preko granica Asirije)
328. *parćiju* - kao prćiju
329. *ki... grade* - grade, ki; *Siri(j)u* - Siriji
330. *more* - je mogao
332. *počan* - počevši; *od boka Cilici(j)e* - u Svetom pismu: *a sinistro Ciliciae*; *dokom* - dokle
333. *Jafeta široka mejaš* - mejaš širokoga Jafeta (u Svetom pismu: *usque ad fines Japhet*)
334. *Madi(j)ane* - u Svetom pismu: *filios Madian*
335. u I. izdanju vjerojatno tiskarskom pogreškom *porubif*
336. *svih onih* - sve one; *s meči i z bati* - mačevima i topuzima
337. *jaše mu stat protiv* - pokušao mu se oprijeti; *pridati* - predati
338. *vрати* - vrata; *prišad* - došavši; *potarp* - potrpevši, postajavši
339. *prošahu sarp* - bijahu zrela za žetvu
340. *čarp* - mjesto črip, crijep, crepulja; *sta* - nastala
341. *ne bi utlin ni karp* - jamačno znači: ne bijaše rupa ni krpa (što ne bi bilo crno na toj slici)
344. *umri* - umrije; *sebi* - u sebi
347. *prikriv* - prekrivši
348. *popust* - spustivši
349. *šust* - možda znači: žust(ar), brz
350. *liti* - ljeti
351. *bori* - bore
354. *vlas* - vlast
355. *za glas* - za glas o kretanju Olofernove sile
356. *posle* - poslanike
358. *bit ne moguć sa nj* - ne mogavši biti mu ravnj
359. *riše* - rekoše
360. *ne hti(j)* - nemoj (tražiti)
361. poredaj: *ner da je tva* (tvoja) *sva zemlja, ka* (koja) *biše naša*
363. *t(j)a* - ća, dalje; *al* - ili
365. *stvoriv* - učinivši; *kralj* - tj. Nabukodonosor

367. **po sve liti** - kroz svu godinu
 368. **bud takoj** - budi tako
 372. **livadi** - livade
 373. **ta sva** - to sve
 378. **ne da jim** - ne zatraži od njih
 379-380. **da ne bude prost nitkore od tada zakona** - da se ne pokorava svak odsada zakonu
 382b. **hotiše** - hoćāše (naime Oloferne)
 382. **luje** - lude; **vidi li** - vidje li
 383. **mneć se** - mnijuć da je
 384. **potomtoga** - potom, poslije
 385. **mnoga** - mnoge stvari; **najmanjšim** - najmanjim
 386. **ga hajat neć** - za nj hajati neće
 389. **postec** - postojavši; **čarvom** - crvima
 391. **kamen** - od kamena, kamenit
 392. **njegov konac** - konac onoga
 394. **da ovi li** - ali ovaj
 396. **u talik** - u taoce; **zauja** i daljnje rime na **-uja** Jagić dopušta, ali on čita **zavija** itd., dok Marulićeva grafija dopušta jedno i drugo čitanje
 397. **vojniov** - vojnike
 398. **poduja** - hvata (da se pokloni)
 400. **gradov** - gradova
 401. **gredihu** - idahu; **ćine** - čineći
 402. **žge** - žegući
 403. **vojahu** - vodahu
 405. **dipli** - diple
 406. **zaparši** - zaprvši, zatvorivši
 407. **mnozim** - mnogima; **potrši** - potrvši
 408. **njih** - njihovi; **ni** - nije
 409. poredaj - **ner Nabukodonosor, koga se boje**
 410. **dili** - odijeli, pode; **gor** - gora; **sobalsku Siriju** - u Sv. pismu - **Siriam Sobal**
 411. **gor** - gore
 413. **dopri Idumi(j)u** - doprije do Idumije (**venit ad Idumaeos** u Bibliji)
 414. **Gabalsko... vladan'je** - in terram Gabaa, veli Biblija; **u tu daržavu** - u toj zemlji
 415. **pri(j)a** - uze, osvoji
 416. **sidi** - sjedaše (utabori se); **sabran'je sve vojske čineći** - sakupljajući svoju vojsku
 417. **to stanj'e** - tom stanju; **steći** - stojeći
 420. **hojaše** - hodaše (izlažaše); **biše bil** - bješe bio
 421. **svih sil** - svojih (njegovih) sila
 422. **ne bi** - ne bijaše; **ril** - borio, usprotivio
 424. **Židove** - Židovi
 426. **došad** - došavši

428. *ljudi* - ljude; *šad* - pošavši
429. *der* - sve donle; *Hjerik* - Jerihon; *gor* - gora
430. *niki* - neki
432. *gradu* - grad
433. *čekaje* - čekajući
434. *knjigu* - pismo
435. *imiše brigu* - imaše brigu (dužnost)
437. *side* - sjede
443. *sid* - sijed; *veliše* - zapovijedaše
446. *popove* - popovi; *sva* - svoja; *odiše* - odjenuše
450. *govore* - govoreći
453. poredaj: *ter nas obaruj strahov* (straha), *ki nas sad more*
- 454-455. *ovuj - kojuj* - ovu - koju
456. *od tvojih ruk* - tvojih rukâ; *oblomi* - neka slomi
458. *stan primisti* - stanište premjesti
460. *misti* - smješta, stavlja
464. *Jerosolime* - Jerusalima
465. *ubran* - obranu; *obime* - od glagola *objati*
466. *mista nje* - njezina mjesta (jer je u Marulića *Jerosolima* žen. roda); *prime* - od glag. *prijati*; *njeje* - njezina
467. *ne dvi, ni tri* - ne u dvije ni u tri; *kupismo* - skupismo
468. *to* - toliko; *od ko* - otkako
- 469b. *Jer zaja(m)ši* itd. - Jer uzevši u susjeda posude (zlatno i srebrno), odijeliše se od Egipta (o tom priča Biblija u Exodusu XI-XII); *kakono koga* - kao onaj čije
470. *izbavi* - liši; *sinak* - sinova
471. *ter se ne zadavi* - i da se zadavi (usmrti)
474. *vazam* - uzevši, osvojivši
475. *ključi* - od glag. *ključiti*
476. *svakim* - svakojakim; *prida* - preda
479. *lavov svih* - lavove sve; *sve* - svoje
480. *neć* - nećeš
481. *ta* - taj
482. poredaj: *ti se poni* (dakle) *dostojaj* (udostoj) *shranit* (sačuvati) *nas*
484. *podlože* - pokoravajući
485. *tolicah tugah* - tolike tuge
486. *meči* - mačâ; *uzah* - uzâ
487. *jacih rukah* - jakih ruka
488. *po prahu* - po suhom
489. *onih* - one
490. *po tvom jošće strahu* - k tomu strašeći se tebe
495. *s tobom ni* - nije s tobom, tj. ne klanja se tebi

497. **p'je** - pije; **ji** - jede
498. **stvoriti** - učiniti
500. **udi** - udima, tijelom
503. **trudi** - trudu, nevolji
504. **tišući** - tješeci; **dim** - velim
509. **vi(j)te** - vidite
- 510b. **na goru** - na gori; **dvigniše** - bi dignuo; **jaše mu podaržati** - podržaše mu
513. **došad na mistu tom** - došavši u to mjesto (u Rafadim)
516. **sega** (od **saj**) - ovoga
520. **luženi** - lugom (pepelom) posuti (u znak pokore)
521. poredaj: **proseći, da budu Bogom pohojeni** (pohodeni)
523. **staz** - staza
524. **vlas** - vlast
525. **čudi se** - začudi; **zatoj** - zato
526. **amonske vojvode** - u Bibliji: **duces Ammon**
528. **ki gradi** - koji li gradovi; **ka hitrost** - koja (kakva im je) vještina
529. **mnoگی li se plode** - mnogo li ih ima
530. **im(i)ju** - imaju; **naju** - nas
534. **rekši, zapini** - rekavši; zapjeni
535. **namini zala** - namijeni zla
538. **jih** - od njih
540. **skulan di: "quitto"** - učitelj kaže: tiho! (**quitto** je starotalij. riječ, od glag. quitare = quietare)
541. **pojamši biča** - zgrabivši bič
542. **glava od Amoniti** - poglavica Amonićana
544. **hti(j) se dostojiti** - dostoj se, blagoizvoli
545. **od togaj** - o tom
546. **donesu** - donesem, iznesem
547. **ni stvari ke ine** - ni druge koje stvari; **keno jesu** - koje jesu, tj. koje su istinite
549. **pride** - dođe
551. **čtovaše** - štovahu
552. **u Karah** - u Karahu (u Bibliji: **in Charan**)
553. **jednoga kad jaše** - u jednoga kad počeše
554. **glad mnogi ja vas svit** - veliki glad zavlada svim svijetom
555. **pojde stati, dvigši se** - digavši se, pođe stanovati
556. **sta četarsta lit** - stanovaše četiri stotine godina
558. **nima** - nemaše
562. **ja** - stade
563. **mileći** - budućí da je ljubio
564. poredaj: **kada jim Egípt dopusti, da idu tja**
565. **sta** - presta
567. **li da jih** - eda ih

- 570-571. **ki... jim** - onima koji
576. **kolami** - kolima; **ljudi** - ljude
580. **more** - mogaše
581. **more svak je se** - svak je se mogaše
582. **liti** - godina; **nebes** - nebesa; **dažji** - daždaše
583. **nasiti** - dodaj **puk**
584. **sobom obratiše** - podoše
586. **arviše** - rvaše
588. **bogov tujih** - tuđe bogove
590. **niki mart** - neki mrtav; **idiše** - idaše (pode)
591. **ostaniše** - ostajaše (ostane)
592. **varniše** - vraćaše (povrati)
593. **vidiše** - vidaše (vidi); **čineći** - gdje čine
594. **Po njega smiljen'je** - Njegovom milosti
596. **Eteju** - u Bibliji: Hethaeum
597. **Eve(j)u** - u Bibliji: Hovaeum; **kraljem** - kraljevina
598. **koje godir gdi imihu** - gdje god koje imahu
599. **učinivši svoje** - osvojivši; **živihu** - življahu
601. **padihu** - padoše; **nika** - neka
602. **Ni jošće** - Nije još; **obhode svit** - ophodeći (koje ophodi) svijet
603. **vrimena selika** - tolika (za toliko) vremena; **svaršila vele lit** - svršila (bila se okrenula oko zemlje) mnogo godina
604. **bit** je radi sroka umjesto **bil**
605. **strane tujih mist** - stranama tuđih mjesta (tuđim mjestima)
606. **njih** - njihov (umjesto **njegov**)
607. **jih** - ih (umjesto **ga**); **protivnih** - neprijatelj
608. **mistih ovih** - mjesta ova; **leže** - prebivaju
- 610-611. poredaj: **Sada, mili gospodine, izuvij** (izvidi) **istine** (istinu), **jeda j(i)h** (da li one) **ki teg teže** (koji obrađuju zemlju, govor je o Židovima), **grih steže** (sapienje)
613. **se ne pomene** - se ne sjeća (ne mari)
- 614-615. poredaj: **Bog, komu su zgrišili, pridati će** (predat će) **jih tudje**
617. **sa htri dili** - s hitrim djelima (s lukavstvom); **premogu** - neće premoći, nadvladati
620. **vidit bi** - učini se; **vezirom** - vezirima
622. **jaše mislit** - pomisliše
624. **vo** - ovo (kao no prema ono)
626. **steće** - stojeći
627. poredaj: **da će nam** (se) **smiti protivit ne bižeće** (bježeći)
630. **pojmo** - podimo, hajdemo
632. **ča se je rugati** - što znači rugati se
636. **sarjahu** - srdahu
637. **žegući rog** - dižući smrad, dražeći (Oloferna na Akiora)

638. **salbun** - salbunu (v. u Rječniku)

639. **svit** - savjet

LIBRO TRETO

643. **pravednih** - pravedne

645. **ni pušćal** - nije pustio

646. **nevoljah** - nevolje

647. **čine** - čineći

649. **njivu** - njivi

650. **nog** - noge

651. **priskoči** - preskoči; **prikine** - presiječe (trčeci)

656. **vlada** - vladaše

659. **uzdaje se** - uzdajući se; **bogu nikom** - nekog boga

660. **pomore** - pomogne

661. **jer** - da

663. **vas njih** - sav njihov

664. **rubo tač** - nije jasna riječ, ali kako u Bibliji to mjesto glasi: **gladius militiae meae transiet per latera tua**, to bi ona odgovarala biblijskoj **latera** = bok, prsi; možda bi trebalo čitati: **rub otač** (očev)

667. **gdi** - ako; **njih dobar** - njihovo dobro, njihova vlast (inače imenica žen. roda **dobar** nije poznata)

669. **vedte** - povedite

671. **zaskoči** - preskoči

673. **si(j)aše** - sjedaše (ležaše)

677. **siona** - silan; **Akiorom** - Akiora

678. **smarti zakona trpi** - smrti zakon (kaznu) pretrpi

679. **varhom** - vrh

682. **ki** - oni koji; **metaše** - metahu

684. **sašad** - sišavši

687. **Betul(i)jani** - Betulijana

688. **Karme ter Ozi(j)a** - Ozias... et Charmi, u Svetom pismu

689. **steče** - dogodi

690. **Akior** prenesi na početak predašnjeg stiha

693. **na to** - zatim; **zagnal** - zagnao (u ovaj grad)

697. **vlas** - vlast

700. **smakši** - smaknuvši (skinuvši); **vlas** - vlasâ; **suzami roni** - stane roniti suze

702. **kom karvavec oni** - kojom onaj krvnik; **mnozih** - mnoge

704. **naši dili** - naša djela; **ki** - koja

707. **si haj** - haješ, staraš se za

708. **s' nehaj** - ne haješ za

709. *nje* - njih, one
 713. *izvora* - izvor
 714. *obistram* (zbog rime umjesto *obistran*) - s obje strane
 715. *govore* - govoreći
 719. *slobodi* - oslobodi
 720. *k tebi tvo(j)ih* - k sebi svoje
 721. *toj bi budi godi* - to neka ti bude drago (znati)
 722. *pohodi* - pohodit će
 724. *oblog* - možda zbog rime umjesto *oblok*, prozor
 725. *tavrje daržeće* - tvrđe držeći
 726. *u kom* - u koga
 727. *ničeće* - zapadajući; *nagnul* - nagnulo
 728. *hteće* - hoteći
 729-730. poredaj: *noć jur šćićaše* (štićaše) *stranu istočnoga okola* (istočnu stranu zemlje)
 731. *Akiora cilost* - Akiorovo poštenje = poštenoga Akiora
 732. *na svom... stanu* - u svoj... stan
 733-734. poredaj: *da jest tomu velika blagost* (milost od Božje strane), *u domu koga* (u čijem domu) *je gost s ljubavju prijat* (primljen)
 735. *pope za bratstvo* - popove za društvo
 736. shvati: *da svoje mlohavstvo od žežina* (posta) *pokripe*
 738. *toj ljudstvo* - te ljude
 739. *ostavi* - izostavi; *čtu* (3. padež od *čat*) - časti, čašćenju
 741. *toj i ovoj poja* - ovo i ono uzimaše; *sebi* - za sebe
 742. *jer se ne dostoja* - jer se nije držao dostojnim; *druzih* - druge
 743. *nukaje* - nukajući (hrabreći)
 744. *gledaje* - gledajući
 745. *svidaje* - pazeći, oko njega baveći se
 746. *uzdaje* - uzdajući se
 747. *stoli* - stolovima
 748. poredaj: *sluge jim landahu* (dijeljahu) *obhode* (obilazeći) *okoli*
 749. *druzi* - drugi
 751. *Ča peku, ča vare* - ono što su pekli i varili
 752. *čiste lopare* - čistim loparima (tanjurima)
 753. *svartaje* - svrćući, vrteći
 754. *segaje* - sežući, pružajući
 758. *ni smi(j)ec se ciri* - niti ko se ceri smijući se
 761-762. poredaj: *da k njim ne unide ona smart(n)a tmina od karvi, od plina, ku na vratoh* (vratima) *vide*
 763. *Toj ovoj obide* itd. - Ovo i ono obiđe (tj. ovoga i onoga se dodirnu) različit razgovor
 764. *na tom* - na to
 767. *Zatoj* - zato; *nogu* - noge

768. **svu** - svoju
770. **potribu mnogo** - velikoj potrebi (nevolji)
771. **jer je** - jer je on (tj. Bog)
772. **upalih** - koji su upali; **p(r)otivnih** - (od) neprijatelja
773. **postilj** - postelja
774. **osini tmin noćnih** - sjene noćnih tmina; **zarene** - od zagnati
775. **gor** - gorâ
781. **čudje** - čudo (radi sroka)
782. **vlas** - vlast
783. **skuti** - skut
784. **osudje** (prema **saj** = ovaj) - ovuda ili s ove strane; **tisknji** - tješnji
785. **klesurami** je možda tiskarska pogreška mjesto **klisurami**
786. **na ljuti** - na ljut, liticu
787. **stranami** - uza strane
788. da bi došli idući naokolo do pod stijene (Biblija: **Holofernes, dum circuit per gyrum**)
789. **teciše** - tecijaše
791. **grana ga grediše vojena** - jedna njegova grana (rukav) idaše vođena (bila je svedena)
792. **nesiše** - nošaše; **gradu po sridu** - posred grada
793. **napridu** - mjesto **naprida**
797. **pohvate** - zahvatajući
799. **Uz toj** - Uza to (tad); **navrate se** - skrenuše; **Amon i Madi(j)an** - u Bibliji: **Ammon et Moab**
801. **on stan** - onaj grad
804. **grajan** - građanâ; **vridne** - vrijedne, uspješne
805. **pad kon zdenac** - padnuvši (postavivši se) kod zdenaca
807. **Tim ti se pridade** - Time (tako) će ti se predati; **od volje** - od svoje volje, sam
808. **ali se raspade** - ili će se raspasti (izginuti)
809. **kolje** - mori; **kad ti veli** - otkad ti zapovjedi
810. **odvratit** - da se odvrati; **njih** - njihov; **on veli** - onaj veliki
811. **ča želi** - što je sam želio; **naredi** - odredi
813. **odhode** - othodeći; **pride** - dode
- 813b. **zlo stati žajom** - stradati od žeđe
814. **side** - sjede
815. **u gradu** - u grad
816. **z gusteran** - iz cisterna
817. koja se cjedina (voda što se cijedi) dijelila čašom na mjeru
821. **ust** - usta; **ja** - poče
- 826b. **dati** - predati
827. **sud postav** - neka postavi sud (neka sudi)
828. što si nas, zadav nam toliku muku, vrgao u plamen
829. **ne hti** itd. - nemoj izmaknuti (ramena) da pregovaraš o miru

- 831-832. **veće ne moremo** (trpjeti mi što sačinjavamo) **ov grad, u ki** (u kojem) **sidiš** (sjediš = stojiš) **i ki u nj** (ti i mi koji u njemu) **živemo**
834. **stranom** - gradom
835. **pod članom vrimena** (prema latinskom *in articulo temporis*) - u teškom, presudnom času
836. **slanom** - slanom vodom
838. **da je povedena** - da bude povedena (u ropstvo)
839. **laglja je... vidit** - lakša se čini
840. **zjaje** - zjajući, zijevajući
843. **odsud dati** - odluči predati
844. **od sil tih** - tih sila
845. **stavmo se u volju njih** - predajmo se njima na milost i nemilost
846. **tug ovih** - tuge ove
847. **u carkvu stojući** - u crkvi stojeći
848. **jaše** - stadoše
854. **ruk** - rukâ; **ki** - onih koji
855. **priteć** - prijeteći
859. **u veliku pečal** - u velikoj pečali
- 861-862. poredaj: **kako ki** (kao onaj koji) **vodi prik slanih vod** (preko mora) **brod strašnima vitri** (strašnim vjetrovima) **zagonjen meu vali mnogima**
864. **jidrom** - jedrima
867. **staje** - prestaje
869. **zvižju** - zvižde
870. **rovući** (od **rutî**) - bučeći; **popi** - popu, krmu
874. **jidrući** - jedreći
876. **vidući** - videći; **uzdaše** - pouzdavaše se
877. **suzami** - suze
878. **simi besidami** - ovim riječima
879. **Ne sobom, da vami** - ne radi sebe, nego radi vas
- 881-882. poredaj: **i sada bih ja vas svih** (sve) **iskupil od tih nevolj životom mojim i blagom svim**
885. **zgubit ne hti(j)** - neka ne pogubi
887. **odrene** prezent od glag. **odagnati**
888. **uzdaržec** - da uzdrži (na svojem dlanu)
889. **mnju** - mislim; **hiti** - doći
890. **stvoriti** - učiniti
891. Hotješe podnijeti (poslušati taj Ozijin savjet)
892. **jaše** - stadoše
893. **pohaja** - pohodi
895. **nahaja** - nalažaje
898. poredaj: **od kom** (radi sroka mjesto **odkol**, otkako) **poče imit udovičtva misto** (otkad je ostala udovica)
899. **vlastele** - vlastela

901. *imiše* - imaše; *pod slimena* - pod sljemenom, pod krovom
902. *zoviše* - zvaše
903. *usteza* - ustezaše, susprezaše
905. *tege li težeći* - ili radeći; *ni* - ne bude
907. *nje* - njezin
909. *u tom* - u to
910. *ko* - koje; *pravi* - pravedni, *vikomnje kono je* - koje je vječno
912. *gardi* - pogrdi (prezre)
915. *zide* - izade
917. *imi* - imaše
918. *obslužec* - koji su (svi) vršili zakon
919. *na poses* - (prema tal. *possesso*) na imanju
920. *Pes* - Pas (zbog rime), zviježđe
- 920b. *krisi* - krijesi, vrućina (pasji dani)
921. poredaj - *umori* (dodaj: *ovogaj* iz stiha 277) *moć plamena vrućijih* (radi sroka mjesto: *vrućih*) *toplin* (toplina)
922. *njega starijih* - njegovih starijih
924. *živih* - žive (svijet)
925. *sih dil potribu* - tih (od *saj*) djela potrebu (nezgodnost onoga što su htjeli Židovi učiniti po Ozijinu savjetu)
926. *ril* - rekao; *kara uzročeci* - da je uzrokom (tj. da zaslužuje) ukoru
927. govoreći (reče) dvjema popovima, Kabru i Karmu (Chabri et Charmi, u Bibliji)
928. *izusteci* - izustivši
929. *da grad da* - da će grad dati (predati)
935. *dvigoste rog* - podigoste glavu (ponijeli ste se); *upram* (od glag. *upramiti*) - upravivši
936. *svu* - svoju
937. *pride* - dođe; *semu* - ovomu (od *saj*)
938. *god* - drago
940. *od togaj* - toga (ovisno o *prošćen'je*)
941. *po njega volju* - njegovom voljom
943. poredaj: *da* (onako) *kako nas oni sad kolju ohol'jem*
945. *izneviren'jem* - nevjerom
946. *otac pr(i)stupljen'jem* - prestupkom otaca; *tuje* - tuđe; *prose* - proseći (tražeći); ovaj sadržaj je u Bibliji izrečen ovako: *Quoniam non sumus secuti peccata patrum nostrorum, qui dereliquerunt Deum suum, et adoraverunt deos alienos*
947. *Koji grih podnose oni* - podnoseći oni taj grijeh (posljedice toga grijeha)
950. poredaj: *Boga, koga čtova Abram, Isak, Jakob*
953. *nižu* - manju
954. *svih* - sve one
955. *Božju hižu ki no uzdaržite* - svećenici
956. *k kim* - ka kojima; *približu* - utječu se
957. *vite* - znajte

959. **čine** - čineći
 960. **u ničemu zato nevolji jih** - zato ih u nečemu mučaje
 963. **stav** - stojeći; **skarbast mnogo** - mnogim brigama
 965-966. poredaj: **Isak, Jakob skazaše da mogu nosit nalogu pečali**
 967. **hti** - htjede
 969. **haja** - hajaše
 970. **pahaja** - pohodi
 973. **govore** - govoreći
 975. **hlanje** - umjesto **lahnje** tj. lakše (manje)
 976. **zvanje** (jamačno prilog sadašnji od zvanjati, zvoniti, udarati) - udara, opominje
 978. **na svit** - na svijetu
 979. **sliša** - slušaše
 980. **miša** - miješaje, zbunjivaje
 982. **sgriša** - reče krivo, **istine se** - od te istine
 983. **s popi ste, riše** - s popovima stojeći, rekoše (reče)
 986. **svit vas** - svemu svijetu
 988. **shodi** - ishodi
 989. **sej** - ovoj (od **saj**); **po sej škodi** - poslije ove nevolje
 991. **imate var** - imajte pomnju, brinite se
 992. **prostar** - prostrvši
 993. **ostavte** - nemojte
 994. **vratoh** - vratima
 995. **pojdu** - podem; **dojdu** - dodem
 998. **i skrušen'ja mnoga** - radi sroka mjesto: **i skrušen'jem mnogim**
 999. **Poj** - Podi; **po te** - po tebi; **puka ovoga** - ovaj puk
 1001. **greš** - podeš
 1002. **ureš**, tj. **ureši** - neka te resi
 1003-1005. poredaj: **on čin** (neka učini), **da glas dila** (djela), **ko godir stvorit** (učiniti) **napreš**,
visoko dvignut i široko prostart bude znan po svitu
 1007. **na stan** - u (njezinu) stanu

LIBRO ČETVARTO

1008. **odašadši** - otišavši
 1009. **pošadši** - pošavši
 1011. **svu** - svoju; **odivši** - odjenuvši
 1012. **obladaš** - vladaš
 1016. **ki... jih** - one koji
 1016b. **zemlju kananejsku** - zemlji kananejskoj
 1017. **tišće** - tište (od glagola **tisnuti**); **žen i hćeri svojih** - žene i kćeri svoje

1018. **razsto(j)ih** - rastoje, odijeljene
 1019. **ruke** - rukama; **slug** - sluga
 1020. **molju** - molim
 1022. **otpusti** - smetni
 1023. **spuniti** - ispuniti
 1028. poredaj: **kad tirahu puk tvoj**
 1029. **napirući** - srćući
 1031. **mnjući** - misleći; **nje** - njih (tvoj puk)
 1037. **misle** - namišljaju, kane; **zgarnu** - svale; **stin** - stijena
 1038. **njimi privin** - previni (savij, skrši) ih
 1039. **u njih uzdan'ju** - njihova uzdanja; **ki** - onih koji
 1040. **kopji** - kopljima
 1041. **šćiti** - štitovima; **kih** - koje; **prik rami** - preko ramena
 1042. **britci** - britkim
 1045. **s'** - si; **pravimi** radi sroka mjesto **pravim** - pravednima
 1046-1047. **ki... njega** - onoga koji; **vo** - ovo; **svih ji** - sve jede, ždere; **hti... slomit** - slomi
 1048. poredaj: **ki jest se zahvalio** (pohvalio) **tempal razorit** (da će razoriti)
 1049. **sveta tva** - svetinje tvoje
 1050. **stukši ga razvrići** - stukavši ga da će razvrći
 1051. **sio** mjesto **sil** - sila (gen. pl.); **prisići** - da će presjeći
 1054. **zadi(j)u** - zadijem
 1056. **uzbesi(j)u** - uzbesjedim
 1060. **mni** - meni
 1064. **taj** - ta; **stvorena** - učinjena
 1065. **vas kraj** - svem kraju
 1068. **Ni** - Nije; **mnoštvo** - mnoštvu; **ljud'** - ljudi
 1069. **barzih konji trud** - u trudu (naporu) brzih konja
 1070. **volje tvoje sud** - sudu (odluci) tvoje volje
 1072. **s'** - si; **tisih molitav** - tihe molitve
 1074. **postav** - postavi; **ustih mojih** - usta moja
 1075. **sartcu** - srce; **rukah ovih** - ruke ove
 1078. **spovidaje** - ispovijedajući
 1080. **pomog** - pomogavši
 1081. **prostrav** - ispravivši, ispruživši; **rami** - ramena
 1082. **sašad** - sašavši
 1083. **spaše** - spavaše
 1086. **vriće** - cilicija
 1089. **vazam** - uzevši
 1092. **tezmi** - tima; **ča mi (j)e viditi** - što mi se čini
 1098. **cvitci** (od **cvitak**) - cvijetak; **svioni** - svilenoj
 1099. **ritci** - rijetki

1100. **ja** - stade
 1105. **resteci** - što raste
 1106. **steći u zlato** - stojeći u zlatu
 1108. **prida uresi** - doda uresu
 1109. **pri(j)a od njeje** - primi od njene
 1110. **pismo** - Sveto pismo
 1111. **njeje svitlosti** - njezinoj svjetlosti
 1112. **spravi** - naprave; **od bludi** - bludne
 1113. **pravdenih ćudi** - nedužnih osjećaja
 1118. **mir** - mjera; **mišćić** - mješiću; **zamak** - spremivši
 1120. **ustak** - objesivši; **prida** - naprijed
 1121. **potak** - potaknuvši (da ide)
 1122. **gradne zaklopi** - gradska vrata
 1123. **skupi** - skupu; **popi** - popovima
 1124. **vrat** - vrata
 1125. **steruč stopi** - sterući stope (pružajući noge)
 1127. **takovu svitu** - takvoj sviti (pravi)
 1128. **liplja** - ljepše; **mnju** - mislim; **ni** - nije; **ku** - ni ona, koju
 1128b. **Bersaba** - u Bibliji Betsabea; **da red** - naredi; **on** tj. Urija
 1129. **dvimi grisi** - dvjema grijesima; **spet** - sapet
 1130. **žet** - uzet, začaran; **vze** mjesto **vaze** - uze
 1130b. **od ke smo rekli** - o kojoj smo rekli; **na glavu** - na početku
 1132. **ku** - ona koju
 1132-1133. poredaj: **jur studena starost dviju** (dvojice) **prem** (vrlo) **ognjem se užga**
 1133b. **našad u laž** - zatečeni u laži; **di** - kaže (tj. pjesma)
 1135b. **da mu nastoji** - da ga dvori
 1135. **čini** - učini
 1136. **ke toko scini Asuer uljudstvo** - ona, uljudstvo koje tako cijenjaše Asuer
 1138-1139. poredaj: **al** (ona) **cić ke Sansonov gnjiv požga obilstvo od filistinskih njiv** (njiva)
pustiv mnoštvo lisic
 1141b. **uspi ga na krilo** - uspava ga na krilu
 1142. **u kih jest** - ako je koja ima
 1143. **rič inu** - drugo što
 1144. **Koj** - Kojoj
 1145. **kupeći ča** - ono što kupeći; **od poetskih tašćin** - od pjesničkih taština, tj. pjesnika starih klasika, od kojih se Marulić kao kršćanin ograđuje
 1146. **mnju** - mislim; **bi... bil** - bio bi; **lin tirati** - lijen tjerati
 1147. **stin** - stijena; **bi** - je
 1147b. **ja tirati** - stade tjerati
 1148. **bi** - bio bi
 1149. **bi bil** - je; **gredući van** - kad je izlazila

1150. *po Cinte gore stran* - po strani Cinte gore na otoku Delu (po kojoj je Dijana dobila ime Cynthia)
1151. *napan* - napevši, *vijaše* - vidaše
- 1152-1153. poredaj: *kada se boraše Herkules za stat z Di(j)anirom* (da bi se mogao združiti s Dijanirom)
1153. *koj* - kojoj; *mnjaše* - mišljaše; *par* - (druga) ravna (u ljepoti); *postat* - roditi se
- 1155b. *di* - kaže (tj. pjesma)
1157. *bi* - je; *pustil bi* - bio bi pustio
1158. poredaj: *odvedenu, ku Garcijer* (zato što je) *opet nimaše* (nemahu)
- 1160-1161. poredaj: *Ako poni staše zamamljeni popove* (popovi) *s Ozi(j)om, kad sgledaše ove* (Judite) *lice*
1162. *ne* mjesto *ni* - nije; *slove koga moć, Bog* - Bog, koga moć slovi (od sluti)
1163. *nje gizde takove* - takove (te) njezine gizde (nakite)
1164. *stvarju* - djelom
1165. *pušćav* - pustiv
1166. *možav* jamačno radi sroka umjesto *možaj* (krijepi)
1167. *izbav* - izbavi
1168. *dili* - djela
1173. *zvizd* - zvijezda; *zlamen* - svjetlost; *grede van* - izlazeći; *taćaše* - možda glagol izveden od imenice *tat* - kradijaše
1174. *čarnimi koli* - crnim kolima
1175. *ako su ki doli* - ako ima koga dolje (u podzemnom svijetu)
1177. *obhode* - ophodeći
1178. *sliša(t)* - saslušavati, ispitivati
1179. *ča* - koje
1183. *jer će se dati vam* - dat ću vama (svoj život); *zovu* - zovem
1186. *doprit* - doprijeti do
1189. *ča* - ono po čemu
1192. *ne bi ti ner tolik* - ne bijaše dulji
1193. *nikolik postaše glede* - nekoliko (malo) se zaustaviše gledajući
1194. *čude* - čudeći
1195. *sve od svita meje* - sve međe (krajevi) svijeta
1198. *ku* - koju; *oćutiš* - oćutjet ćeš
1200. *ne izustiš* - nećeš izustiti
1204. *Govore toj* - Govoreći to; *linost s njom pojti nimiše* - ne imahu lijenosti (ne bjehu lijeni) s njom poći
1205. *gledaje nje* - gledajući njezinu
1206. *obratije* - uputiše; *hode* - hodeći
1207. *zaniše* - zanošaše
1209. *on* - onaj; *prid sobom* - pred sebe
1210. *ki* spoji sa *bíše pokrilio; sio - sil*, sila
1211. *govoru* - govorim

1216. **sta** - stajaše (**sta tarnući** - protrne)
 1217. **kažući** - kad pokaza
 1217b. **vi(j)aše** - vidaše; **di ovdí** - kaže ovdje (naime u pjesmi)
 1218. **šator** - šatorom; **osin** - sjeni; **ki stahu knezove** - knezovi koji stajahu
 1219. **sklin** - sjativši se (glagolski prilog prošli od glag. **sklinuti se**); **gledaše** - gledahu
 1221. **ki u njih** - one koji u njima
 1223. **toje** možda radi sroka mjesto te žene (Judite); **dokol budemo imit** - dok ne osvojimo
 1225. **tacih gospoj** - takvih gospođa
 1226. **meu toj** - međutim; **stav** - stupivši
 1227. **sideća na pristoj** - koji je sjedio na prijestolju; **pisan** - šaren (tj. prijestol)
 1229. **asirsku držav** - asirskoj državi
 1230. **razlici** - različitima
 1232. **lici** - lica
 1234. **svita** - svijeta (ljudi); **kim ga (d)vori** - kojim mu se udvaraše
 1237. **dvori** - dvoru
 1238-1239. nije uistinu (nijedna) druga zemlja nevoljna, nego ona koja nije voljna služiti momu gospodinu
 1241. **mu** - moju; **kušali** (oni, tj. puk)
 1243. **budući** - da su
 1244. **stvoru** - stvorim (učinim)
 1245. **govoru** - govorim
 1247. **ku** - kojom
 1248. **otuj** - tu (bliže)
 1249. **uz** - na
 1251. **svita moga** - moj savjet
 1252-1253. **ako će dostojat se toga, ča želi, znat hoće** - ako se udostoji to (dopustiti), znat će što želi
 1254. **pomoće** - radi sroka mjesto **pomoći**
 1255. **ovo će** - ovo (bit će: zemlju moga puka) će steći
 1256. **dvor** - grad
 1257. **po tebi** - tvojim nastojanjem; **vas stvor** - svi ljudi
 1258. **sviti** - svijetu
 1263. **priiti** - prijeti; **pridati** - predati
 1267. **popal** - posut; **ližući** - jer liže
 1270. **stad plode** - plodove stada (mlade životinje)
 1271. poredaj: **hlepeč da bi pili karv njih, ka je gode** (bila kakva mu drago)
 1272. **jili** - jeli
 1272-1274. poredaj: **da za vino i žito budu straćeni** (utrošeni) **sudi** (sudovi) **zlati ter zlaćeni ki su bili posvećeni**
 1277. poginut će svi, kako je istina, da si ti na tom mjestu
 1281. **na nebi** - na nebu; **dvigal rog** - naljutio se
 1282. **u griha bo barlog** - budući da u brlog grijeha

1283. **hoti** - htjede
 1284. **sva ka** - sve to, stvari koje
 1287. poredaj: **da pravi** (kaže), **kad će dojt dan raspa sega** (toga)
 1290. **bude t'** - bit će
 1291. **i s pukom** - zajedno s pukom
 1292. da vam to (taj rat) neće zadati muka
 1293. **ni pas ne zalane** - (da) neće zalajati ni pas
 1294-1295. izmijeni red ovim dvjema stihovima
 1294. **njih ovej rane** - ove njihove rane
 1295. **gane** - kreće; **suj** - ovu (od **saj**)
 1296. **tuj** - tu; **kuj obitaš i stvoriš** - koju obećavaš i činiš
 1297. **daj ti plaću onuj** - neka ti da onu plaću
 1301. **kolinmi obimi poklek** - pokleknuši objema koljenima
 1302-1303. **svidova svinju... pomnja težakova** poredaj: **pomnja težakova svidova svinju**
 1307. **hvata** - ždere
 1308. **u svu miru** - u svoj mjeri, sasvim
 1309. **svim ričem da viru i ki** - svim (ili njezinim) riječima povjerova i oni koji
 1310. **vide** (od glag. **viditi**, starosl. **vedeti**), znajući (koliko znamo)
 1311. **vetši(j)e** - starije, pametnije (od **vetah**)
 1313. **side na nebesih** - sjedi na nebesima
 1315. **hod ovdī gospoduj** - hajde (deder) gospoduj ovdje
 1316. **Ni** - Nije; **svuj daržavu** - svoj državi
 1317. **u kuj** - u kojoj
 1318. **slaje** - slađe
 1319. **ust joj** - svojih usta; **uresita** radi sroka mjesto - **uresitih**
 1327. **ti odteče** - odbježe (zapade); **od kih no ti** - od kojih; **pojde** - pode (se udalji)
 1329. **ki... čini** - koji učini
 1330. **ini** - drugi (ljudi); **puka** - (od) puka
 1331. **biti hoće plini** - bit će plijen
 1332. **spuni** - ispuni
 1333. **kimno imaš mar** - za koga mariš (koga ti služiš)
 1334. **dvor** - dvoru
 1335. **taj** - takav
 1336. **da ti ne bude par** - da nećeš imati para; **u mnozih gospoj hor** - u koru mnogih gospođa

LIBRO PETO

1337. **zgovori** - izgovori
 1338. **komori** - komoru
 1341. **svitu** - savjetu; **starvi** - mrcine (u prenesenom smislu mjesto: mane, prijekare)

1343. *dil* - dio
 1346. *duha* - duh
 1346b. *u zakonu*, tj. židovskomu
 1347. *vo* - ovo
 1348. *za da pri onoga* - eda prije ono
 1349. *spiši* - pospješi
 1350. *mnozim* - mnogima
 1351. *Tej hrane, ča ćeš učinit - Ča ćeš učiniti, tej (te) hrane*
 1354. *ko doni pribignuv* - koje donije (sa sobom) kad pribježe
 1356. *i počine stignuv* - i ne počine postigavši; *vrši* - snuje
 1360. *namišća* - namjesti
 1362. *molitve dit* - (da može) molitve govoriti
 1363. *odhodec* - kad bude odlazila
 1364. *dohodec* - kad bude dolazila
 1365-1366. poredaj: *svim svo(j)im vratarom tad čine* (čineći, dajući) *takoj zapovid*
 1367-1368. poredaj: *taj slobod da bude služiti za tri dni njim dvima Abri ter Juditi, ne inim*
 1369. *ja* - poče
 1372. *slobodeći* - oslobodivši; *spuni* - ispuni
 1373. *došad* - došavši
 1374. *se okusaše* - ne bi se ni okusila; *zapad* - zapadnuvši (kad bješe zapalo)
 1375. *ko četvartom izšad* - koje (sunce) četvrti put izašavši
 1376. *zva* - pozva
 1377. *sla* - posla
 1379. *uzveli* - zapovjedi
 1382. *njuj* - nju
 1383. *suj* - ovu; *poni* - ponese
 1384. *poj* - pođi
 1386. *suncu odsiva* - sijeva kao sunce
 1387. *zatoj* - zato; *pješ i jiš* - piješ i jedeš
 1388. *pribiva* - bude
 1389. *barž mniš* - vjerojatno misliš
 1390. *toj komori* - tu komoru
 1391. *hizat uz ostan* - ritati se protiv ostana (prema biblijskoj izreci: *contra stimulum calcitrare*)
 1392. *stan* - stani (stoj)
 1393. *Bud poni dobro znan* - Neka ti bude dobro poznato
 1395. *temu* - tomu (njemu)
 1396. ako njegova dobrota zna da sam mu čemu
 1397. *riči mota* - suče riječi (govori)
 1401-1403. *Kad... ribar* - Onako kao kad ribar
 1403. *potribu ima jur dat ju van* - potrebno je da otkvači (izvadi) ribu

1404. **hlibu** - hljebu
- 1405-1406. poredaj: **kad Judit vidi jur osnovan** (tkalački izraz!) **teg svoje misli**
1406. **na se usteg** - na sebi ustegnuvši
1407. **skuta poluspreg** - skut pouspregnuvši
1408. poredaj: **da tuj** (tu) **osnovu - rukom poseg** (posegnuvši) - **sad otka**
1410. **u ljubavi zašad** - u ljubav zašavši
1411. **slaja... meda** - slada... od meda
1413. **ju pojat hiti** - žuri se uzeti (smjestiti) je
1415. **Obezom jesi me obezala** - obvezom si me obvezala
1417. **mni** - meni
1421. **uz tuj** - na tom
1424. **kleče** - klekne
1425. **pi i blagova** - stade piti i blagovati
1430. **požre takoj osje** - proguta također bodljike
1431. **tope** - utapaju (dave)
1432. **vijte** - vidite; **ope život** - oduze život
1436. **vargši** - vrgavši; bacivši
1438. **ko garlu da** - što ga popi
1439. **ja** - obuze; **spi uz kih** - uz koje (žene) spavaše
1440. poredaj: **njih** (one) **kim biše ća** (ćaća, otac), **ćini** (učini) **ma** (majke) **svo(j)ih sinov**
- 1440b. **di** - kaže (pjesma); **a to otac** - a to znači otac; **a to matere** - a to znači majke
1441. **liše tih** - osim tih
1442. poredaj: **i slast svih otčevih blagoslovi zgubi**
1443. **voli** - volje (volio je)
1444. **to** - naime **prvorojen'ja čast i slast svih otčevih blagoslovi**
1446. **počan** - počevši; **ja mrziti, objistan jur, na toj - ja na toj mrziti** (zamrzi na to, tj. na tu hranu), **objistan jur**
1447. **lonac** - lonaca; **ushvali** - stade hvaliti
1448. **zatoj** - zato; **popali** - spali
1449. **sinov** - sinova
1451. **Smartju jih pokapa** - usmrti ih (tj. sinove); **vze** - uze
1452. **ne poja stropa** - ne uze biča (ne udari)
1456. **obujat** - obuzet; **draga** - prijatelja
- 1456b. **ne htije** - ne htijaše; **da ini ga pripraviše** - ali drugi ga nagovoriše (nagnaše)
1458. **hvataje zubi** - hvatajući zubima
- 1459-1460. poredaj: **ne srmovaše se zaditi za žene** (dirati u žene) **onih**
1463. **on** - Cir
- 1464b. **ćini se bižati** - pričini se da bježi
1466. **od njih usti** - njihovih usta; **taj sipa** - ta sipa (koja pušta crnu boju)
- 1466b. **da garlu se daše** - ali se odaše grlu (jelu i piću); **diju** - vele
1467. **opipa** - osjeti (snađe ga); **pitanski Arceslav** - filozof Arcesilaus iz Pitane u Grčkoj

1469. **dav** - podav
1471. **bi jih pjan** - tukao je pijan one (s kojima je bio kod stola)
1473. **boj** - boju
1474. **imiše sa Rimnjani rati** - imaše rat (ratovaše) s Rimljanima
1475. **do stotin lit roka** - do stote godine života
1477. **ko sarka** - koje posrka
1479. **Rim** - Rimu; **tarka** - trčaše; **vlastele** - vlastela
1480. **raztarka** - raznese
1481. **Toj** - to (vino); **ljubi** - obljudi
1482. **pušćujućí** - ostavivši
- 1482b. **u više** - u vijeću
1483. **zubi** - u prenesenom smislu mjesto "proždrljivci"
- 1483-1484. proždrljivci će se napuniti svakoga grijeha, a krepost će odbaciti kao stare haljine
1485. **na konac** - na koncu; **nesrići... u svakoj** - u svaku nesreću
1486. **jih će sići** - sjeći (morit) će ih
1488. **vikomnji znoj** - vječnoj vrućini (paklu); **stan'je** - boravak
1489. **rič su** - tu riječ (te opomene)
1491. **piću si** nije pouzdano, u I. izdanju "pichu sci"
1492. **vina okus(š)i** - vino kuša
- 1493-1494. **Da ki no... prida nj - Da** (ali) **prida nj** (pred onoga), **ki no**
1494. **izvraća** - izvraća (iznosi)
1495. **tím** - onima (za one)
1496. **ner** (nego ne ugoditi) **tarbuhu**
1497. **ki** - onima koji; **buhu** - (u prenesenom smislu) zao duh; **huda utvarjen'ja** - opake okorjelosti (u grijehu)
1498. **zalizlu u uhu** - koja je uljezla u uho (u prenesenom značenju: srce); **spasena slišen'ja** - spasonosna slušanja
1499. **govoren'ja rič** - nit govora; **se... vrati** - neka se povrati
1501. **noge** - nogama
1502. **jati** - pojesti i popiti
1504. **zatvaruč** - zatvarajući (vrata); **gredu van** - izađu
1505. **idoše** - idahu; **na** - u; **sobom teturaje** - teturajući
1506. **spija(j)e** - ispijajući
1507. **začinjaje** - začinjajući, pjevajući; **obnose** - obređujući
1508. **jednu popi(j)aje** - jednu (čahu) ispivši
1509. **zanose** - zanoseći
1511. **obraz** - obrazu
1512. **na brade prami** - na dlakama brade
1516. **staše** - stajaše
1517. **niki** - neki; **o ploči** - o ploču; **pad se** - padnuvši
1518. **kara svad se** - karaše se svadajući se

1519. **uhitiše** - hvataše
 1520. **zad se uznač uzvarziše** - natrag nauznač padoše (od uzvrići)
 1521. **rigniše** - rigaše
 1522. **ležiše** - ležaše
 1523. **druzih** - druge; **stavit jih** - da ih stave
 1525. **ustegnuti garla** - uspregnuti strast proždrljivosti
 1526. **vi(j)** - vidi
 1531. **na sridu komori** - nasred sobe
 1533. **njoj** - nju; **unid** - unišavši
 1534. **većma gori** - mnogo gori
 1535. **speći ga tako vid** - vidjevši ga gdje tako spava
 1537. **ostale** - ostavši
 1539. **tej stale** - te nastambe; **sta** - stajaše
 1540. **pale** - umirile se, zaspale; **ja** - stade
 1542. **stoli** - stolu
 1543. **jiše** - jedahu
 1544. **ne bi koli** - ne bi tko
 1545. **nebes više** - više nebesa (na nebesima); **svaka** - sve
 1548. **kopore** - koporeći (v. Rječnik)
 1550. **na kolina klače** - na koljena kleče; **suzami rignu** - suze proli, zaplače
 1551. **moli** - moljaše
 1552. **stignu** - postignem
 1553. **pokrip** - pokrijepi (ohrabri)
 1555. **plodi** - snuje
 1556. **boju** - boje
 1558. **od nevolj slobodi** - od nevolja oslobodi
 1561-1562. Ovo što vjerujem da mogu po tebi kako trebam (izvršiti), izvoli me pomoći
 1564. jer se u tvoju moć uzdam da ću to sada svršiti
 1565. **na nogah postup** - postupivši na noge
 1566. **snam** (od **sneti**) - skinuvši (premda u prvim izdanjima stoji "spam")
 1567. **kičmu** (možda je pogreška umj. **kičku**) **zdup** - kosu zdupivši (zgrabivši)
 1568. **lup kla** - lupivši zakla
 1569. **strepri sobom** - trgnu se
 1571. **izdaše** - izdahnu; **ne bi jak** - ode sva njegova jakost (i sila)
 1573. **mao** - malen
 1574. **ki** - onoga koji; **prostro dim** - razmetnuo se
 1575. **zajme** (od **zajati**) - da će zauzeti
 1575-1576. koji mišljaše da nije ni Bog moćan protiviti se tim njegovim silama
 1577. **prostri** - prostre
 1578. **pomog** - pomogavši
 1579. **da joj ni trud zamanj** - da joj ne bude trud uzaludan; **viru** - vjerodostojnost

1580. **steć** - stojeći; **odni** - odnese; **ta** - ona
1581. **zatvor** - zatvori, sakrij
1583. **po običaj svoj** - po svojem običaju
1588. **zavije se više skolj** - vine se poviše otoka; **side** - sjede; **visinu** - visini
1589. **iz nohat** - iz nokata; **jal** - uhvatio
1590. **stinu** - do stijene
1591. **harlo ti (j)e lital** - hitro je letio
1593. **sidu** - sjednu
1595. **vrat** - vrata
1596. **napan vrat** - napevši vrat (iz svega grla)
1599. **pomog** - pomogavši
1600. **nečistih** - nečiste
1601. **pri(j)am jih u naglost** - primivši ih hitno; **stražane idoše** - stražari podoše
1605. **sta više** - stupi na poviše mjesto
1606. **čudiše** - čudahu; **mneći** - misleći
1607. **da ju on sčeka** - da će je dočekati onaj
1608. **nje činjen'ja** - njezina djela
1611. **ki** - one koji
1612. **onih bi prikinuv** - one pobi prekinuvši (slomivši); **ga** - za nj
1613. **toku vaju nas pridati napi** - napijao je (pijući se zaricao), da će nas predati tolikoj nesreći
1616. **su noć** - ove noći
1617. **z dvanjak** - iz dvanjaka, bisaga
1620. **su** - ovu; **priti** - prijetila je
1625. **rene** (od **gnati**) - dotjera; **mnoga počten'ja** - moje poštenje
1626. **čuva** - očuva; **s nikoga** - ni s kakva
1627. **da meni vraćen'ja** - dade meni, da se povratim
1628. **da vam slobojen'ja** - dade vama slobodu
1629. **pitje** - (zbog rime mjesto **petje**) - pjevanje; **hti(j)mo peti** - pjevajmo
1631. **oteti** - osloboditi
1633. **like** - lijekove
1637. **suzi** - plakaše
1639. **ki** - onaj, koji; **mneći** - misleći
1640. **da ga val pogruzi** - da će ga val potopiti; **dmeći** umjesto **dmući** od glag. **duti**) - duvajući
1641. **steći** - stojeći (živeći); **koj** - kojoj
1642. u sebi misleći tj. na **zgibil** (propast) kojoj je izbjegao
1643. **da** - što
1644. **stiže** - ne dostignu (satrti); **mnozih** - mnoge
1645. **stav** - stojeći
1646. **su** - ovu; **slav** - neka slavi
1647. **ustav** - stupivši
1648. **nadav** - pojačavši

1649. **budi** - neka bude
 1650. **odnami** (od glag. **odneti**) - neka oduzme
 1652. **ki rami svo(j)imi te štita** - koji te svojim ramenima zaštititi
 1654. **na smart, koga** - na smrt onoga čija
 1656. svi koji budu živjeli na ovom svijetu
 1657. **rik** - rijekâ
 1658. **od svih težina sik** - težina svih sika (sve teške sike)
 1659. **zrik** - zraka (zbog rime)
 1660. **dik** - dika; **ne hodit** - uminuti
 1661. **nisi se štedita** - nisi se žacala
 1662. **za ovi slobodit puk** - da oslobodiš ovaj puk
 1663. **takaj dila** - takva djela
 1664. **plat** - neka plati
 1665. **Toj on dogovore** - to izrekavši
 1668. **trudi** - muka
 1670-1671. **koga... ti reče** - za koga ti reče
 1671. **u ruku mu** - u mojoj ruci
 1676. **puka ovoga** - puk ovaj
 1678. **ka ga ubit reče** - koja reče da će ga ubiti; **totu zagnav** - ovamo (Akiora) zagnavši
 1679. **postav** - postajavši, počekavši
 1681. **njeje** - njezinih
 1683. **ki mnogu svim po te milost da** - koji po tebi iskaza svima mnogu milost
 1685. **po svem svita stogu** - po svem svijetu; **sluti budeš kuda** - kuda budeš slovila

LIBRO ŠESTO

- 1686b. **red da** - naredi
 1687. **posudit** - podijeliti
 1688. **tuj** - tu; **pojte** - pođite
 1689. **na gradu** - na grad; **umistiv ojte** - umjestivši ga otidite
 1691. **vrat** - vrata
 1692. **stan** - neka stane; **ne poj** - neka ne pođe
 1693. **ni se sa mista gan** - i neka se ne gane s mjesta; **ni kreni** - i neka ne krene
 1694. **videće** - videći
 1695. **poli šatora hodeće** - hodeći kraj šatora
 1696. i štivotima udarajući ne pođu buditi onoga
 1698. **ležeći** - gdje leži
 1700. vi kad ih odozgora vidite gdje bježe
 1701. **oborite** - se oborite
 1703. **njimi poskite** - njih podavši

1704. **probavit će čaše** - prisjest će im vino
 1705. **cili** - cijeli (nepobijedeni)
 1706. **kojojno sili** - silu kojoj
 1707. **pridav se uhili** - predavši se žalosna bi
 1709. **vi** - zna
 1711. **vi** - vidje
 1713. **u ki pri živiše** - u kojem prije življaše; **zakon bljusti** - držati (vršiti) zakon (židovski)
 1715. **popusti** - ostavi
 1719. **još da ga** - makar ga; **u dobro ga će unest** - donijet će mu dobra
 1720. **sest** - sjesti
 1721. **na spasen'je bolje** - da se bolje (lakše) spase
 1722. **zrakom odivaše** - svjetlom oblijevaše
 1723. **čarljeno polje** - zoru; **puščivaše** - ustupaše
 1725. **bi bili** - bi bijeli
 1726. **na ostan** - na koplju; **sta** - stajaše
 1727. **postan** - postajavši, počekaški
 1728. **barom** - jatimice; **po vrata** - kroz vrata
 1729. **ja** - stade; **zgor** - (koja bijaše) gore
 1730. **sta** - nastala
 1731. **šator** - šatorom; **staše** - stupiše
 1734. **bi** - bijaše
 1735. **tīm se jaše mučit** - to ih stade mučiti; **shode** - silazeći; **glave ljudi** - glavari vojske
 1737. **čuti sudi** - da čuju sude
 1738. **govore** - govoreći; **zidoše** - izidoše
 1740. **uliši** - ujezavši; **u dlan bi beritom** - u dlan udari kapom
 1741. **mneć da spi** - misleći da spava (Oloferne)
 1746. **o se** - na sebi
 1748. **sobom snube** - sam tražeći
 1749. **od skrovišća kruga** - skrovite odaje; **u ke** - u kojima
 1750. **hitit ja** - pohrli; **da van isteče** - da izade (istrči)
 1751. **istekši** - izašavši (istrčavši)
 1752. **spletće** - spletavši; **sem** - ovom (od **saj**)
 1754. **svu komoru** - svojoj komori
 1755. **goru** - gore
 1758-1759. **kako komu gavun vali zbiv** - kao onaj komu valovi, izbivši gavun (v. Rječnik)
 1761. **miša** - miješa
 1763. **obide svih** - obađe sve
 1764. **u njih** - u njima; **na grad** - na gradu; **dil** - dio
 1765. **udov** - udova
 1766. **vril** - vreo (dizao se)
 1767. **usta** - nastade; **od sil** - od vojske

1768. **u nebo** - u nebu, u zraku
1770. **ča pri more** - što prije može
1772. **njima... micaše** - njih... tjeraše
1773. **svima... starkaše** - sve raspršavaše
1777. **stani** - položaja
1778. **bodoše** - probodoše; **mnozih** - mnoge
1780. **lugami** - po lugovima (šumama)
1781. **sabjeni** - pobijeni; **prahu** - prah
1783. **mnju** - mislim
- 1784-1785. **ni kih moći manje jesu naskočile** - ni koje (sile) su manje snage napale
1785. **tirale hlanje** - tjerale lakše
- 1786-1789. Tu teško shvatljivu kiticu valda treba ovako shvatiti: **Ozi(j)a mače** (posla ljude), **ki to zuste** (koji će to dojaviti) **tičući** (trčeći) **po mistih, da na nje** (Olofernovu vojsku) **od gradov pripuste** (navale), **jer će biti sa nje** (tj. Židovi prema Asircima toliko jaki), **da jih ne upuste** (puste proći) **i da ljudi huste** (čete) **zaskoče na cistih** (cestama). U Bibliji je sadržaj Marulićevih stihova 1786. do 1793. iskazan ovako: **Misit itaque Ozias nuntios per omnes civitates et regiones Israel: Omnis itaque regio, omnisque urbs, electam juventutem armatam misit post eos, et persecuti sunt eos in ore gladii, quousque pervenirent ad extremitatem finium suorum.**
1791. **od mist** - od mjesta
1792. **tiraše** - tjerahu
1793. **njih mejaše** - njihove granice
1794. **slazući** - silazeći
- 1794-1795. svi oni koji bjehu ostali da čuvaju grad
1797. **u hust** - na gomile
1799. **koga ne bude bljust** - ako ga ne čuva
1800. **grozd ne ojde** - ni grozda ne ostavi (netaknuta)
1803. **u gradu projde** - uđe u grad
1804. a za njima dognaše ono što mogahu goniti
1805. oni koji se vratiše pobjednici zagnavši vojsku
1807. **ča dotekoše** - onima što dotrčaše
1810. **daje** - dajući (iskazujući)
1811. **stati** - biti; **počitaje** - pričajući
1812. **dostizaje** - dostižući
1813. **priticaje** - pritrčavši
1814. **sil** - sila (vojski)
1815. **kolikih slava dil** - slavaolikih (junačkih) djela
1816. **pribiv se na poli** - prebivši se napola (skršivši se)
1817. **načinja svih** - čini svima
1819. **stoli** - stolu; **mnoga tel'ja** - mnogo teladi (od tele)
1821. **jel'ja** - jelâ (od jela)
1822. **bubnji** - bubnje

1827. **kim dobivajući** - kojim dobivši
 1829. koji mišljahu da će poginuti pod snopom (težinom) takove sile
 1831. **snime** mjesto **sneme** (od **sneti**) - skine
 1831b. **ki se takniše** - koji se ticaše; **lug** - pepeo
 1832. **nečistoć** - nečistoće; **onime** - onima
 1833. **prime** - primajući; **kih** - onih, koje
 1834. **grediše** - idaše; **popovi** - popovâ; **mnogi** - velik
 1835. **grede** - idući
 1837. **svakoga ju govor** - svačiji je govor
 1839. **se** - ove
 1844. **sta** - ti osta
 1845. **umarvši** - pošto ti umrije
 1846. **sparti nas brimena** - skide nam breme
 1854. **veras snaga mojih** - snaga mojih verasa (stihova)
 1859b. **sašad** - sišavši
 1860. **togaj stvora** - toga djela
 1861. **njih dvora** - njihova (Delborina i Barakova) plemena; **ki biše u tom dili** - koji bijahu u tom djelu
 1862. **Jahele još sili** - Jahelinoj još sili
 1865. **k njemu** - tj. ka kralju
 1866. **sama a samomu** - ona (Jahela) sama njemu (Sisari) samomu
 1868. **tomu** - onomu (tj. Olofernu); **stec** - stojeći
 1870. **Još je dika s timi i onoj** - Još se može usporediti (u slavi) sa spomenutim i ona
 1871. **svitom** - savjetom
 1872. grad Abela bijaše tada u pogibelji
 1873. **potribi** - nevolji; **tim** tj. savjetom te žene
 1874. **vele jih** - mnogo njih
 1875. **biše** - bješe (ide)
 1876. **ka meu veće jih** - ona koja među više njih
 1877. **zatira** - zatre; **bi** - bješe
 1878. **smila ne bi toko** - smjela ne bi toliko
 1879. **prizvavši** - kad bi i prizvale (dozvale)
 1879b. **piše se** - slika se; **dijahu** - govorahu
 1880. **ka no Trojana** - ona Trojanka koja
 1882. **i keno** - ni one koje; **vojask** - vojski
 1885. **kopja bodežnoga** - bodežno koplje
 1887. **a smila je koga** - koga je smjela
 1888. **Koj** - Kojoj
 1889. **oveji** - ovoj (na ovoj)
 1890. **Ni slave takeji** - nije takve slave; **ka** - ona koja
 1891. ču za grad Babilon (koji bijaše u međama njezine države)

1892. **oblada** - uredi kao država
1894. **Ni ke no ner svargši** - niti one koje istom svrgnuvši; **s konj** - s konjâ
1895. **stargši** - strgavši (oduzevši); **po nj** - po njemu
1896. **Zamate** - Sarmatina (u I. izdanju stoji na ovom mjestu "Xamate", a u bilješki sa strane "Zamate")
- 1896b. **na usta** - na ušću
1897. **nimahu taj poklon** - imahu tu povlasticu
1898. **Ni ke** - Niti one koje; **z bate** (mj. z bati) - batinama (topuzima)
- 1898-1899. **odrinut... da te** - da će odrinuti (te mjesto hote - hoće, će)
1900. **minut** - poći
- 1901b. **na otocih** - na otoke; **se nosiše** - se poniješe
1901. **riše** - opirahu
1902. **Ni ke** - Niti one koje; **Cimbri rimske sile** - rimske legije Cimbri
1904. **budu sidile** - sjede (stoje)
1905. poredaj: **ner** (pod onima) **s kimi bihu tada u boj hodile** (a to su bili njihovi muževi)
- 1909b. **Atlanta** - Atalanta
1909. **gubljaše** - kvarjaše; **ne sustav** - neprestano
1912. **pri toj su ostale** - prema njoj (Juditi) su one (žene)
1914. **Njih jošće slave breč** - zvuk njihove slave još
1915. **nebi** - nebu; **je ni** - nije (nema) je
1916. **Juditina zvoni** - Juditina (slava) ori se
1917. **gdi (j)u s sobom poni** - kamo je ona sa sobom ponije
1921. **gdi ni** - gdje nije
1922. **segaj** - ovoga
1923. **slug zastavu** - četu sluga
1928. **reći ste umili** - niste umjeli reći; **u pokoj** - u miru
1929. **vite** - vidite
1934. **svakoga** - svačija; **zamini** - zamijeni (u to se prometne)
1936. **ne čini** - ne činjaše
1938. **po sva lita** - kroz sve godine
1940. po moru, po rijekama, po svem krugu zemaljskom
1947. **ne da napast** - ne navede u napast
1949. **da Duha Sveta mast** - jer pomast Duha Svetoga, tj. darovi Duha Svetoga
1950. **ubozim** - ubogima
1952. **svakim nemozim** - svima nejakima
1953. **svakim mozim** - svim mogućnicima
1955. **zlih** - zle
1958. **za ke** - s kojih
1960. **zgasi dim** - slomi oholost
1961. **pruta** - prut (simbolički - ropstvo)
1963. **pričali nositi** - počeli imati

1966. **jaše** - stadoše
 1968. **napan** - napevši
 1969. **pisan nje** - njezinu pjesmu; **svoje** - njezine; **zapan** - zapevši (tj. zašutjevši)
 1970. **ja** - stade, poče
 1971. **usan** - usne
 1972. **zvone** - zvoneći (udarajući)
 1973. **psalam peti tone** - pjevati tonove (glasove) psalama
 1975. **klone** (od kloniti) - poklanjajući (poklonivši); **stav uzdahoš** - stojeći uzdahnuše (uzdisahu)
 1977. **stigoše** - postigoše; **njimi** - njih
 1978. **gori** - gore
 1979. **vod naših izvori** - izvore naših voda
 1980. **požgat su pritili** - prijetili su da će požgati
 1983. **brane** - braneći
 1984. **oblastju** - oblast
 1986. **spletene biše mnogim strahom** - obuzete (sile) biše velikim strahom
 1988. **ke** - one koje; **nastupile** - navalile
 1990. **bile** - tukle; **mnozih** - mnogih
 1991. **napan** - napevši
 1992. **pojamši** - zagrabilivši
 1993. **meči** - mačâ
 1994. **pirni** - pirnoj
 1995. **virni** - vjernoj (Bogu); **vara** - prevari
 1997. **sta** - stajaše
 1998. **sva** - svoja
 2000. **pini** - pinu (v. Rječnik)
 2002. **lavu** - od lava; **njih** - njihova
 2003. **po travu** - po travi (polju); **mojih** - moje
 2004. **ki jih tukaše svih** - koji potukoše njih sve; **goneći kako skot** - goneći ih kao životinje
 2005. **sto tisuć biše kih** - kojih (neprijatelja) bješe sto tisuća; **stot** - (radi sroka mjesto) sto
 2006. **bigaše** - pobjegoše
 2007. **okola pustiv plot** - ostavivši ogradu tabora (tabor)
 2008. **oni predajući** - dok su se oni bojali
 2009. **oni se ne rvući** - dok se oni nisu rvali (borili)
 2016. **u kih** - u kojima; **boječ se** - jer se boje
 2022. **ja hitit** - pohita; **pojt** - da pode
 2024. **se varviše** - vrvljahu, tj. žurili su se
 2025. **prišad** - došavši; **projt po vrata nagliš** - nastojahu brzo uljesti
 2026. **oltare** - oltarima
 2027. **zavite svaršiš** - ispuniše zavjete
 2030. **zvonjahu psaltiri** - svirahu psaltiri (instrumenti)
 2033. **bili** - bijeli; **luci** - lukovi

2034. **dvigši** - dignuvši; **obi ruci** - obje ruke
 2037. jer onima u kojima bješe tmina slađa bi svjetlost (koja je nastala)
 2038. **pridava** - predavaše
 2039. **oružava** - oružavaše
 2040. **koga** - koje (oružje); **dava** - davaše
 2041. **ujahava** - jašući ulažasaše; **glede** - gladeći
 2042. **tempal** - templu
 2043. **nadadu** - pridadu
 2044. **steriše** - steraše; **ki** - onaj koji; **odside** - ostavi
 2046. **side** - sjedeći (boraveći)
 2047. **jide** - jedući
 2048-2049. **blagdane... čini** - slavljasaše (prema tal.: *far festa*)
 2051. **idoše** - pođe
 2053. **odidoše** - otidoše
 2054. **posta biti** - poče biti
 2055. **uznitu** - uznesenu
 2057. **nosi** - nošasaše; **zditu** - navučenu; **umri** - umrije
 2058. **živi** - življasaše
 2061. **lit** - godina; **stiza** - dostignu
 2062. **u ki** - u kom
 2064. **veseliše** - veseljasasaše; **puti tamnice** - tjelesne tamnice
 2067. **govore** - govoreći
 2069. **posarča** - posrče, proguta; **sem** - ovom
 2070-2072. **Sama ka biše... ne ćemo ju** - nju koja sama bješe... nećemo
 2071. **za napokonnji(m) dnem** - do posljednjeg dana
 2075. **ležeće** - ti koja ležiš; **neć** - nećeš
 2077. **ne vimo** - ne znamo
 2079. **ostali** - ostavši
 2082. **grebi** - grobu
 2083. **s tobom umriti** - da umremo s tobom
 2084. **da** - jer; **po tebi** - poslije tebe
 2085. **sebi** - svoje; **da** - što
 2087. **da zgubi dičen'je... s tobom - da (što) s tobom zgubi** (izgubi) **dičen'je** (diku, ponos)
 2089. **pribjen** - pribijen
 2091. **od tacih krup** - od takvih krupa (nevolja); **pocviliti** - procviljeti
 2093. **sviti** - savjeti
 2098. **odmota** - odijeli
 2106. **Timi žutki** (mjesto žuhki) **voći** - Tim gorkim voćem (tj. mislima)
 2107. **take tužbe moći** - tužbe takve moći (sile)
 2110. **ne izide** - ne rodi se
 2111. **zide** - zidove (gradove); **sinov Izraila** - izraelskih sinova

2112. *na saj svit* - na ovom svijetu
2113. *u mir* - u miru; *i po tom vele lit* - i mnogo godina poslije toga
2115. *svećen'je vazda bit od tih* - da bude vazda proslava onih
2118. *poklon diju* - da zahvalim (prema tal. render grazie)
2119. *viju* - vidim
2122. *ako li daj dotol* - ili barem dotle
2123. *na karte sfolj* - na folju (listu) papira
2124. *toga plova* - te plovidbe (putovanja)
2126. *svaka ostala* - sve ostalo

RJEČNIK JUDITE

Sastavio Milan Moguš

- adoravati**, obožavati, poštovati (tal. adorare)
ajer, zrak (lat. aer)
al, ali, ili
aliti, ili
almušтво, milostinja (njem. Almosen)
angosa, nevolja (tal. angoscia)
argutla, držalo od kormila (grčko-roman. ergatula)
azur, modri emajl
badanj, bure bačva
bah, goropadan čovjek, bahatost
bah, a, o, silovit, bahat
bahat, ž., topot
bahtati, bučiti, oriti se
bakita, prut, toljaga; žezlo (tal. bacchetta)
balsamiti, balzamov, koji daje mirisnu smolu
bandižan, prognan, (tal. bando, progonstvo)
bar, ž., vojska; mnoštvo, ljudstvo (perz. bar)
barom, jatovice
barun, vojvoda
basilk, bosiljak
baša, vojvoda
bat, bata, topuz
batalja, bitka (tal. battaglia)
bedev, (arap.) konj
berilj, beril, dragi kamen
berita, kapa (tal. berretta)
bičak (i bičag), nož (tur. byčak)
bičva, bječva, čarapa
bigat, bježati
bilizati, bilježiti
biran, rna, rno, biran, po izboru
bistar, ra, ro, brz, hitar, živ
biti sa nj, sa nje, vidi **sa nj**
blag, bogat, sretan, dobrostojeći
blagovit, bogat
blažen blažen
bleča, zdenac, čatrnja
blud ž., bludnost, sramota
bluditi, lutati, zastranjivati, varati se, zabavljati se
bljusti, bljudem, čuvati
bo, jer
boboniti, zvučati (ispor. bubnjiti)
bodežan, žna, žno, bodljiv
bokara, bukara, vrč
bok, pl. **boci**, bok; ono što je na boku; mjesto gdje se oružje pripasuje; oružje samo; boci, rebra, kuk; bol u kukovima, lumbago
bolanča, neki novac
bolizan zni ž., bolest
bot, mah, udarac (tal. botto)
branča, škrga (tal. branchia)
breč, glas (ispor. brečati)
brez, bez
brig, rub, okrajak
brna, blato; komad, gruda zemlje, blata, ilovače
brnjica, kolut, minduša
brođiti, voziti
broj, skupina društvo; obilje, blagostanj; vrijednost, visoka cijena, ugled
bržen, svetkovan (od brići, svetkovati)
bud, ako
budi da, premda
buknuti, provaliti
bus, struk
busati, lupati (tal. bussare)
busiti se, rasti u bus
buslomanstvo, muslimanstvo, islam
bust, trup, prsi (tal. busto)
cafir, safir
cela, ćelija (tal. cella)
celovati, cjelivati
cić i cića, radi, zbog
cidina, voda, što cjedi
cilicij, vrečište, tj. haljina ili pojas od hrapave tkanine, koji su isposnici nosili zbog pokore (lat. cilicium)
cilost, poštenje, neporočnost
cindra, citara
ciriti se, ceriti se
cista, cesta
civan, vna, ili vni. ž., cijevka, krak

svijećnjaka, žižak
ckvara, mast
ctakliti, cakliti se
cvitje, cvijeće
ča, što
čalun, prostirka, ćilim (tal. celone)
čanča, besmislica, trica (tal. ciancia)
čečati, čečem, čučati, čučnuti
čelo, prednja četa vojske
čemeran, gorak
činjen'je, djelo, čin
čirsan'je, mazanje, šminka, make-up (prema tal. cerussa)
čistinja, čistoća
čistosrid, Pepelnica, prvi dan korizme
čit, čitav
čitovat, cio, čitav, zdrav
črida, krdo, stado, stoka
čripati, crpsti
čripi, krhotine
črljen, crven
črp, crijep
čten'je, čitanje
čtiti, **čtijem**, čitati; štovati; slaviti
čtovati se, častiti se
čvarljak, čvorak
ćud, ćudorednost
ćuh, duh, "spiritus" (AR da je možda greška umjesto *duh*, ali očito se radi o prijevodu latinske riječi)
ćuhtati, lepršati (ispor. ćuh)
da, a, ali, nego; što, jer; dapače
daleč, **daleče**, daleko, izdaleka
dali, ali
dar: **dar do**: **der do**, sve do
dažjiti, kišiti
der, **deri**, čak **der do** sve do
desperan, očajan, potišten (tal. desperato)
dičen'je, dika
di, vidi **diti**
dil, **dilo**, djelo
dilj i **dilja**, zbog, radi
dimati, **dimam**, puhati, hujati
diti, reći, **dim** ili **diju**, velim; **di**, veli
divički, djevojački
dižd, dažd, kiša
djački, latinski
do istine, zaista
dob, sr., doba
dobiti, **dobudem**, dobiti, dobijem

dobitje, pobjeda
dobrina, dobrota
dobročasiti, pozdraviti
dobrovoljan, dobre volje
dokla, dokle, dok
dokol, dok, dokle
dol, dolje
dola, dolje
dom, gospodin, don, dum (kaže se svećeniku, od lat. dominus)
domom, kući
dopriti, (s akuzativom) doprijeti do, dohvatiti
dosti, dosta
dostojati, udostojati se, izvolijevati, zaslužiti, postići, **dostojati se**, izvoljeti
dostojno je, pristoji se, dolikuje
došasno, buduće
doteći, dotrčati, dostići
dotol, **dotoli**, dotle
dovolje, dovoljno, dosta
drivje, drvlje
drom, drum
drugoč, drugi put
družba, mnoštvo
družben, uzajamno povezan, zajednički
držav i **država**, kraj, zemlja
dugovati, prometati se, raditi (ispor. slov. dolgovati)
dvanadest, dvanaest
dvanjke, dvoatruka torba, bisage
dvignuti, dignuti
dvizati, dizati
dvor, dvor, kuća, dvorjanstvo, puk; **na dvor** ili **na dvoru**, izvana, napolje
dvoran, **rna**, **rno**, udvoran, ugladen
dvoriti (s akuzativom) udvoravati se komu
faćel, povoj, koprena (mađ. fátyol)
fariz, konj, parip (grč. i tur. fares)
fin, konac (tal. fine)
Flandriot, iz Flandrije
foja, lišće (tal. foglia)
folj, list (tal. foglio)
fontana, izvor vrelo (tal. fontana)
fortuna, oluja; sreća (tal. fortuna)
friz, ures, nakit (tal. freggio)
fruštati, bičevati (tal. frustare)
fum, dim (tal. fumo)
funestra, prozor (tal. finestra)

gale, galeb
garbun, v. *grbin*
gavun, sobica na krmi broda, iz koje se upravlja
gdi, gdje; ako
gluman, *mna*, *mno*, šaljiv, veseo, obijestan
gnjiv, gnjev
goba, grbava
god^đ, god, volja; dati god, popustiti
god^đ, čas, rok
goda, zgoda, prigoda
gode, god, *kada gode*, uvijek
god^đ, god, *god*^đ *biti*, drago biti
godir, god
Gog Gog (muško ime, mitski kralj u zemlji Magoga)
gojten, gajtan, širit, traka
gostara, boca
gradele, roštilj
gradni, gradski
grbin, jugozapadni vjetar (tal. gherbino)
grdina, zloća, oholost, zavist
grdinja, gadost, grdoba
grditi, (intransitivno) poružiti (se)
grdost, zloća
greb, grob
gresti, ići; *grem*, idem; *greduci* ili *grede*, *iduci*; *grediše* - *gredihu*, idaše - idahu
gromiti, grmjeti
gromor, buka
grop, uzao, čvor, kesa novca (tal. groppo)
grst, ž., gnušanje
grubiti, nagrđivati
grund, zemlja, tlo (njem. Grund), ukoliko nije *grunda*, što vidi
grunda, namršteno čelo (tal. gronda - streha)
gubica, deminutiv od *guba*, gunj, biljac, deka
gusa, gusarenje, grabež
gusterna, bunar, čatrnja (tal. cisterna)
gvača, podvoljak
gvozd, čavao, željezo
haj biti, *hajati*, starati se
hajati koga, hajati za koga
har, hvala
haz, trbuh
herceg, vojvoda (njem. Herzog)
hered, nasljednik (lat.)
hin, prijevara, varka

hina, prijevara, varka
hinac, himbenik, varalica
hiniti, varati, lažno prikazivati
hit, hitac, udarac
hitan hitan
hitar, lukav, dosjetljiv, vješt
hitati (se), hvatati (se); *hitati se rukom* mahnuti rukom
hitrost, lukavost, vještina
hizati, ritati se
hiznuti, ritnuti se, skočiti
hiža, kuća
hladenac, kladenac, zdenac
hladišće, zaklonište
hlanje, hladnije, blaže, slabije
hlapstvo, ropstvo
hlepiti hlepjeti, žudjeti
hlib hljeb
hliditi, puhati
hlop, klopot, buka
hlopiti, bučiti, puhati, naletjeti
hojme, "ajme!"
hor, zemlja, kraj, narod (grč. hora)
hora, v. *hor*
horuga, *horugva*, zastava, vidi i *korugva*
hot, htijenje, pohota
hoteć biti, željan biti, htjeti
hotin'je, pohota
hrl, brz
hrla, žurba
hronuti, hropnuti, zahroptati
hručati, *čam*, groktati
hrusnuti, puknuti
hudin'ja, opačina, strast
huhtati, *-hćem*, hujati, šumiti
hust, gomila, hrpa, mnoštvo
hvaljen'je, hvala
hvoja, grana, grančica, iver
hvojiti, poticati na rast
imiti, imati; *imij*, imaj; *imil* imao
indi, drugdje
inuda, druguda
iskahnuti, izlanuti
iskasiti, izići (kasajući)
iskusiti, iskušati
isprtiti, rasteretiti
istašćati, iščeznuti
istin, *a*, *o*, *istinit*
izam, *zma*, izuzetak
izeti, *izmem*, izvaditi, izlučiti

izlinjati, nestati, uginuti
iznevarke, iznenada
izvidjeti, izvidjeti, istražiti
izuviti, vim, istražiti, upoznati
izvijati, izricati, izlagati
izviti, izgovor, pošteda
izvitati se, izgovarati se, izmicati
izviti se, izvući se
ja - ja, ili - ili
jati, uzeti, početi, **ja, jaše**, uze, uzeše; **jal**,
 uzeo
javor, lovor
jazik, jezik
jeda, zar
jej, njoj
jelin, jelen
jere, jerebo, jer
Jerosolima, Jeruzalem
jid, jelo, jedenje
jidovati, jediti se, bjesnjeti
jime, ime
jimiti, imati
jisti, jesti, **ji**, jede
jistva i jistvo, jelo
jizditi, jezđiti
još i jošće, još
jur i jure, već, više
jutri dan, sutradan
kadi, gdje
kalati, spustiti (tal. calare)
kami, kamen
kamik, kamen
kamilja, deva
kandalir, svijećnjak (tal. candeliere)
kantan'je pjevanje (tal. cantare)
kar, prijekor, svađa
karta, papir .
kastil i kastilo, kaštel, kula
katrida, stolica
kazati se, pokazati se, javiti se
kerubin kerubin
ki, ka, ko, koji, tko
kip, tijelo, struk
klasti, kladem, staviti
kler, žučljivost, srdžba
klonda, kolonda, stup
klopci, drvene cipele, cokule
ključiti, svijati, ponizivati
kljukati, kljukati, trpati
kljuvavac, (pjetao) koji rado kljuje

kobilica, skakavac
koki, a, o, kolik, kakav
koli, koliko, kad, slobodno vrijeme, "tempus
 vacuum" (AR)
koliti, smjerati, željeti
kolo, kola, voz
kolur, boja (tal. colore)
komora, soba, spavaća soba
komostre, komoštre, lanci o koje se vješa
 kotao nad ognjištem
kon, kod, kraj
konfin, međa (tal. confine)
kontuš, odijelo (mađ. kö ntö s)
konjuh, konjušnik
kopniti, topiti se, trunuti
koporati, lupati, koprcati se
korablja, lada
korizma, vrijeme posta i pokore u katoličkoj
 crkvenoj godini
korugva, korugvica, zastava, zastavica
kosor, kosir
kreljut, krilo
kripost, krepost, snaga
krovišće, prostirač
kučiti, lupati
kundir, vrč
lačan, gladan
lahkost, lakoća
landati, rezati, dijeliti
laptati, dahtati
last, udobnost, pokoj
lašćati se, laštiti se
latinski latinski
leutaš, koji svira u leut
li, ili; a, pak, ali; zaista, samo
libar i libro, knjiga (tal. libro)
linjati, gubiti se, nestajati
lipost, ljepota
listo, samo
liše, suviše, osim toga
ložište, ložnica
ložnica ložnica, postelja
luc, svjetlo
lug, šuma, pepeo
lužit, posipati pepelom
ljubica, ljubav
ljubven, ljubavni
ljut, ž., stijena
ma, ama, ali; moja
maglina, magla

mahom, odjednom
man, mana, hrana s neba
mar imit, (s instrumentalom) brinuti se
 (imiti pomnju, Marulić)
meč, mač
mejaš, međaš, granica
metati se, srtati
meu, među, između
migati, sijevati
militi (s akuzativom) ljubiti
minovati, ujem, zalaziti
mir, zid (lat. *murus*)
mistiti, postavljati
miščić, mješčić
mitar (pridj.) koji se mitari, mijenja perje
 (lat. *mutare*)
mlohavstvo, slabost
mni, meni
mniti, misliti; **mnim** ili **mnju**, mislim;
mneći, misleći; **mnjaše, mnjahu**, mišljaše,
 mišljahu; **mnil**, mislio
množ ž., mnoštvo
množan, mnogobrojan
močira, kamena ograda (lat. *maceria*)
mog, moguć, sposoban
moguć, snažan, jak
morem, moreš itd., mogu, možeš
možan, moguć, podoban
muče, šutke, tiho
mut, mutljag, talog; mokraća; gad
mužata, udata
načina, postupanje
nadati, pridati, dodati
nadijati se (s genitivom), nadati se
naditi, nadjeti, obložiti
nadvrići, nadovrći, nadometnuti
nag, go
naglo, brzo
nahajati, nalaziti
nahoj, nahod, nalaz; **nahoj biti**, naći se
naizmin, naizmjenice
najti, naći; **najdem**, nađem
naju, nas (ostatak duala)
nakar, instrument sastavljen od dvije
 metalne ploče, kojima se udara (tal.
nacchera, perzijski *nakara*)
nakaraš, koji tuče u nakaru
nakladati, nadodati, nadometnuti, tovariti
nalog i **naloga** množina, navala, teret
namurati se, zaljubiti se (tal. *innamorarsi*)

napan, napevši
napasti, napadem, doći, pasti (kamo)
napirati, udarati, pritiskivati, navaljivati
napokonnji, zadnji, posljednji
napraviti, upraviti, udesiti
napridu, naprijed
napriti, nastojati, prionuti; navaliti
napustiti na (s akuzativom), navaliti
narediti, (s akuz.) , postaviti
nastor, prostirač
nastrikati, naslikati
nastup, navala
natrusiti, posuti
navrat natrag
nazadi, natrag
nebog, jadan, bijedan
nebotvor, stvoritelj
nehaj biti, (s genit.) ne brinuti se
nejak nejak
nejili (post), posvemašni (post)
nemoć, bolest
nemog, ubog, nejak
nenadin, nenadan
nepodob ž, što se ne pristoji, sramota
nepodobstvo, zloća; nepristojnost
ner i **nere** nego
nesmeran i **nesmiran, rna, rno**, velik,
 neizmjeran; ohol
nesti, nesem, nositi
ni, nije
nica, ničice
nič, nešto
ničati, čim, naginjati se
niki, neki, netko
nikoko, nekoliko, malo, nekako
nišati, njihati, nositi, dizati
ništar i **ništare**, ništa
ništar manje, ipak
nizoko, nisko
nižiti, ponizivati
nižnji, donji, podzemni
nozdarvi, nozdrve
njeje, nje
obaritelj, branič, zaštitnik
obarovati, očuvati, izbaviti
obed, objed, ručak
obezati (obezom), obvezati
obil, a, o, obilan
obilstvo, obilnost
obistraniti, opkoliti

obitan'je, obećanje
obitati obećati; **obituć**, obećavši
obitil, obitelj
objisti se, objesti se; prejesti se
objizditi, objezditi, objahati
obladati, obvladati, vladati
oblomiti, slomiti, skršiti
obljubiti, zavoljeti, poželjati
obnaditi, optočiti, obnoviti, poljepšati, prevući
obnajati, optočiti, prevući (kovinom; vidi **obnaditi**)
obojmeknuti, zajaukati
oboriti, oboriti se
obosti (bižati), nagnuti (bježati)
obrat, odabrati, izabrati
obratiti pleće, okrenuti leđa, pobjeći
obrov, opkop
obujati, obuzeti, opkoliti, osvojiti
obvarći, običi; **obvarći zlim** okriviti, optužiti
ockvarniti se, oskvrnuti se
odbor, četa, grupa
odlog, olakšanje, umanjenje
odnam, odnesavši, skinuvši
odneti, prez. **odnamem** i **odnemem**, oduzeti, oteti
odnimiti, oduzeti, smetnuti
odniti, odnijeti
odriti, oplijeniti, opljačkati
odriti se, othrvati se, oduprijeti se
odsisti, sidem, ostaviti
odstojati, pružati se napolje
odvarći, odvrći, smetnuti
odvrići, odvrći, smetnuti
ogar, lovački pas (mađ. **agár**)
ogarditi, nagrđiti
ohoditi, pustiti, ostaviti
oholast, ohol'je, oholost, nadutost
ojti, ojdem, otići, ostaviti
oko i **okol**, krug, tabor
okol i **okoli**, okolo
olahčati, olakšati
on i **oni**, onaj
ondeje, ondje
općiti, običavati
operan, rna, rno, pernat, krilat; hitar kao strijela
opeti, odapeti
opijavac, pijanac

opitje, opijanje, pijanstvo
oplesti, ograditi, zagrđiti
oplot, ograda, utvrda
opor, otpor, otporna snaga
opor, a, o, protivan, otporan
oporicati (s dativom), prigovarati, predbacivati
opraviti, spraviti; opraviti se, obući se
opravda, zatočnik; konjušnik
opteći, osvojiti
opticati, optrčavati
oriti, rušiti
osin, sjena, hlad
osje sr., osje, bodljike od klasja
oslihovati, oslušivati
osnova, niti navučene na tkalački stan kao podloga pri tkanju
osoba, napose
ostan, kolac, bodac, ostruga
ostar oštar
ostinuti, ohladnjeti, umrijeti
ostrine, oštrine (isp. cilicij)
ostriti, oštriti
ostrog, ostruga; **dati ostrog**, obosti
ošal (od **oditi**), napustio
ošva, trak, vrpca
otačastvo, očinstvo (izraz poštovanja)
oteti, osloboditi, izbaviti
otuj, otud
ov i **ovi**, ovaj, taj
ovašćiniti, obeščastiti (ispor. vaščina)
ovo, evo
ozoja, veoma, mnogo, odviše
pahati, drmati, vijoriti, mahati
pahljav, pahljav
paka, pak, zatim
pakost, zloba, šteta
pancir, oklop
papran, papar
pat, uvjet, razlog (tal. **patto**)
pav, paun
peča, krpa, rubac (tal. **pezza**)
pečal, tuga
pečalan, tužan
peljati, voditi
periti, ciljati, smjerati
peti, pjevati
pića, hrana
pifar (tal. **piffero**), starinska svirala, preteča oboe; svirač u tu sviralu

pina, muka (lat. *poena*)
pirilit, utkana šara (turski, od osnove *purlu*)
pisan, sni, ž. pjesma
pisan, a, o, šaren
pisati, šarati, slikati
piš, (prid.) pješak; (pril.), pješice
pitje, pjevanje, pjesma
pitomščina, pitomost, plemenitost, ljubaznost
plačan, tužan
plasa, pločica, toka
plavati, plivati
plavca, ladica
plesati, gaziti
plit, zavjesa (?)
plod, potomstvo, prokreacija
ploditi se, impf. **plojahu se**, imati mlade, potomstvo; množiti se
pobožje, pobožnost
počati, početi
počitan'je, pričanje, kazivanje; hvala, uzveličavanje
počitati, nabrajati, kazivati; hvaliti, častiti
počten'je, čast
počtiti, poštovati
počtovati se, častiti se, gostiti se
počuditi se, začuditi se
podbiti, podvrgnuti, oteti
poditi, dijem, podati
podivati, pomaljati
podobati se, dolikovati
podriti, izvaditi, izvući
podstupiti (s akuzativom), podsjesti (grad), navaliti na
podujati, podviti
podvignuti, podignuti
podžimati, stiskivati
poet i **poeta**, pjesnik
poganja, poganština, nečistoća, gadost
pogiba, pogibelj
pogibil ž., pogibelj, propast
poglavit, glavni
pogruziti, potopiti
pohit, zanos, požuda
pohitati, uhvatiti, posezati
pohvatan, željan, pohlepan, grabežljiv
pohvatiti, uhvatiti, uzeti
poja, pjevanje
pojati, pjevati
pojati, uzeti; uhvatiti, povesti

pojimati (dušu), hvatati (sapu); **pojimati se** upirati se, dizati se, mašati se
pojti, pojdem, poći
pokladati se, hraniti se, častiti se
poko i **pokol**, pošta
pokriliti, pokriti
pokrovac, pokrivač
pokusiti, pokušati, okusiti
polag, uz
polahčati, polakšati
polecati, staviti zamku
poli, uz, pokraj
poljubljen'je, ljubav
pomčati, odnijeti, odvući
pomenak činiti, pominjati
pomenuti kazati, izreći
pomenuti se spomenuti se
pominati, spominjati
pomore (od **pomoći**), pomognem
poni, dakle; potom; jer
ponirati, posrtati, padati
ponižan'je, poniženje
popa, krma (tal. **poppa**)
popasti (prahom), posuti
popeljati, povesti, dognati
poplitak, pletenica
poposlišati, malo poslušati
poprug, potprug, kolan
popustiti, popustiti, spustiti; zapustiti, ostaviti
porat, rta, luka (tal. **porto**)
poreda, naporedo
porob, pljačkanje
porubiti, oteti, opljačkati (tal. **rubare**)
posada, nasad
posal, sla, poslanik
posazeti, sažeti, stisnuti
poseg, posegnuće, osvojenje
poskisti, poskitem, pružiti, predati
poskitati, poskitam, pružati, poklanjati; (**rič**) kazivati
pospiš, hitnja; **na pospiš** žurno
postati postajati, kratko vrijeme stati
posuditi, udijeliti
posvetilišće, žrtva
potarči, potegnuti, isukati, izvući
potarpiti, popostajati, počekati, zastati
potarti, satrti, zatrti; razbiti, razoriti
poterti, zatrti, uništiti
potez, pokret, žurba

poticati, spješiti, trčati, juriti
potočiti (riči), progovoriti
potoparati, prosukati, protisnuti, prosvrdlati
potriba nevolja
potrusiti, posuti, potruniti
potrti, razbiti
povarnuti se, vratiti se
povarsti, vezati, sputati
povekšiti, povećati
povizati, zam, primiti
povodnik, konj koji se vodi u povodu
pozlobiti, zamrziti, prezreti
pozor, pogled
pozriti, pogledati
požarti, poždrijeti, progutati
poželin'je, želja, žudnja, požuda
požriti, požderati, progutati
praća, praća, pračka
pram, prema, nasuprot; **stati pram**
 usprotiviti se, pružiti otpor
praskati, trubiti, bučiti; praskati
pratež, prtljaga, roba
prav ž., pravo, opravdanje
prav, a, o, pravedan
pravden, pravedan, nevin
praviti, govoriti, kazati, pričati
pravljati, govoriti, kazivati, pripovijedati
praz ovan
predljiv, strašljiv
prejedva, jedva jedvice
prelip prelijep
prem, posve, sasvim
prem ako, premda
premaliti, u proljeće
premoći, nadvladati
prevriditi (s dativom), uvrijediti, skriviti
prez i preza, bez
prezdan'je, bezdan
prezpravdje, nepravda, zlo
prežiti, gledati, vrebati
pri, prije
pribaćati, priključavati, bockati, tuckati
prihivati, boraviti, stanovati
pribižati, pribjegavati
pričati, početi
pričekati, pileći
prid i prida, naprijed
prihil, skrušen, tužan
prihiniti, prevariti
prija, prije

prijat, a, o, prijatan
prijati, primem, primiti, osvojiti
prik i priko, preko
prikladati, pridati, pristaviti
priklonit, naklon, sklon
prikosati, prerezati, pregristi
prilika, poredba, primjer, slika
primati, uzimati, zauzimati
primiti, uzeti
priporučen'je, preporuka, poklon
priprositi, zaprositi
pripun, prepun
pripuniti, napuniti
priputiti na (s akuz.), navaliti
pririzati, prerezati
priročan, sramotan
prirok, sramota
priseći, sežem, zakleti se
prisihati, sahnuti, sušiti
priskočiti, preskočiti
pristati, pristaju, prestajati (-ojim),
 preživjeti, proboraviti, odstajati
pristaviti, pridati, dodati
pristupljen'je, prijestup
prit i prita, prijetnja
pritač ž., priča
pritarpiti pretrpjeti
prite, prijeteći
priti, pridem, doći
priticati, cam, pritrčati
pritiiti, prijetiti
priujati, primiti, uzeti
privartati, udarati, prebirati
prizimati, pritiskati
proloma, provala
propeti se, podignuti se
propustiti, provesti
proskočiti se, provaliti
proslaviti proslaviti
prostiti (kome), poštedjeti (koga)
protivan (pridj.) neprijatelj
protiviti, opirati se
protivnik protivnik, neprijatelj
pruditi, koristiti
prug, skakavac
pudilo, strašilo
pur čist, sjajan (tal. **puro**)
pušćivati, prepuštati, ustupati
put, tijelo, meso
quitto tiho! (starotal. **quitare** = quietare)

raba, službenica
račiti, udostojati se
rad (s genitivom), željan, sklon; *rad biti*,
 željeti; radovati se
ram i *ramo* rame
rasčinjen'je dati, potući, uništiti
raskoša, raskoš
raspitelj, zatornik, razaratelj
rasteći, rasuti, uništiti
rastočiti, razoriti
rastupiti se, rastvoriti se
rastvarditi, smekšati
rat, *rati* ž., rat
razbirati, izabrati
razbluda, raskoš, sjaj
razčinjati, razarati, uništavati
razdiliti, razdijeliti, podijeliti
razditi, razdrijeti, rastaviti
razlik, različit
razlog, razbor, pravo
razsakati, raznijeti, razgrabiti, opljačkati,
 opustošiti
razstojiti, rastaviti, odvojiti
razsuti, upropastiti, zatrti, razrušiti
razširati se, širiti se
raztarkati, razdijeliti, rasuti, raspršiti
raztirati, rastjerati
razvrći, razvrći, razoriti
red dati, zapovijediti
renem (od gnati) gonim
resti, rasti
rignuti (suzami), proplakati
riti, reći; *rih*, *riše*, rekoh, rekoše
riti, rvati, napasti
riti se, boriti se
rizati, rezati, sjeći
rogobora, buka, galama, rogoborenje
rov, opkop, jarak
rove v. ruti
ruba, rublje, odjeća
rubiti, robiti, pljačkati
rugljiv, sramotan
rug, rug, ruglo, sramota
rusag, kraj, zemlja (mađ. *ország*)
ruta, ruta, rutvica (biljka)
ruti, *rovem*, bućati, revati
rvati (grad) udariti (na grad); rvati se, boriti
 se
sa(j), *sa(j)*, *se*, ovaj, ova, ovo; gen. *sega*, *se*;
 dativ *semu*, *sej*; akuz. *su*; lok. *sem*; instr.

sim; gen. pl. *sih*; dat. pl. *sim*; instr. pl. *simi*
sabiti, pobiti
sadi, sada
sajam, zbor ljudi, javnost
sakati, tražiti
sakrovit, skrovit
salbun, pržina, pijesak
sa nj, *sa nje*; *biti sa nj*, biti mu ravan,
 dorastao, jednako jak
sapran, šafran
sarce i *sartce*, srce; duh
sarčno, usrdno, svesrdno
sardit, srdit, ljut
sarditi se, srditi se, ljutiti se
sardito, srdito, ljutito
sarjahu, sarditi se
sarkati, srkati, piti
sarp, srp; *prositi sarp*, biti pred žetvom
saršiti, trnuti, ježiti se
sartce v. sarce
sartčen, drag, mio, usrdan, srdačan
sarv ž., hrvanje, pobjeda
sarvan'je, hrvanje, borba, nadjačalost
saržba, srdžba, gnjev
sas, sisa
saspin'je, rasulo, propast
saspiti, propasti
sasvima, sasvim, posve
sat, sto
saužgi, žrtve ("Saužgi djački se zovu
 holocausta", Marulić)
saznati, upoznati; *saznati se*, biti svjestan
sbrojiti, izbrojiti
sciniti, prosuditi, procijeniti; cijeniti
sedaoce, sedlašce
segasvitnji, svjetovni, ovozemaljski
segati, pružati
selik, *a*, *o*, tolik
sfolj, list (tal. *foglio*)
sgledati, ugledati
sharstiti, škrgutnuti
shoditi, silaziti, dolaziti
shraniti, sačuvati, spasiti
shustiti, uništiti
sićati, pištati
sidine, sjedine
sika, sika, pličina, podvodna stijena
sinjao, znak
sit, sići
sitovati, oplakivati (ispor. sjeta)

sivati, sijevati, svanjivati
skaktati, skakćem, skakutati
skale, stube (tal. **scale**)
skarbost, skrb, briga
skazati, -žen, iskazati, pokazati
skender, pojas (svileni) turski **skenderli** =
 iz Skenderije, tj. Skadra, a možda i iz
 Aleksandrije
skladati, slagati
sklin (od **sklinuti**) skupivši
sklopiti besidu, izreći
skolj, otok
skori, učas
skube v. skupsti
skupsti, čupati
skupščina, općina, zajednica
skvapiti, skvačiti, pritisnuti, zgrabiti
slaje, slade
slime, sljeme
slipost, sljepoća
sliševati, slušati
slobod, sloboda
slove, v. sluti
slovuč, slavan
složiti, staviti
sluti, slovom, sloviti, na glasu biti
služben, koji je na službi
smagnuti, izginuti, poginuti
smaliti, smanjiti, umanjiti
smiliti se, smiliti se
smiljen, milosrdan
smín, a, o, smion
smín'je i **smionost**, smionost, srčanost
smiriti, poniziti
smiti, smim, smjeti
smív, smion
sneti, snimem, skinuti, dignuti; **snam**,
 skinuvši
snubiti, mamiti; **sobom snubiti**, biti željan
sobom, sâm o sebi; npr. **ki sobom more se**
obranit
sočiti, prokazati, svjedočiti; kazivati; gledati
sopsti, sopem, disati (ispor. sapa, sopilo),
 puhati, zaduhati se, teško disati
spartiti, skinuti
spasan, spas, spasenje
spasen, spasonosan
spišiti, (po)spiješiti
splast, plast, hrpa
spovidati, pripovijedati

spoviden'je, kazivanje
sprava, ures
spraviti, napraviti, naresiti
sredba, red, raspored
srediti urediti
sristi, sritem, sresti
stacun, prodavaonica
staknuti, sklopiti
stan, boravište; zimovnik za stoku
stan'je, boravište, sjedište, grad, kuća,
 položaj
stanovit, stalan, postojan, siguran, moćan
staoce, stremen zajedno s remenjem
starinja, starost
steći, strčati se
sticati se, strčati se
stina, stijena
stirati, satrti, satirati
strahlivít, strašljiv
strahost, strahota
stran ž., strana, zemlja, kraj
strim, stremen
strusiti, uzdrmati, upropastiti, naškoditi
stumak, želudac (tal. **stomaco**)
stvor i **stvoren'je** djelo, čin
stvoriti, učiniti
subaša, podvojvoda
subít nagao; **u subít** naglo, iznenada (tal.
subito)
suk, panj, drvo
sunćen, sunčan
sušina, suša, suhoća
suzubi, zubima se dotičući, nasuprot
svarhu, iznad, nad; na; o
svarnuti, svratiti, okrenuti
svarsti, splesti; učiniti, postići
svaršen, savršen
svaršeno, savršeno, do kraja
svaršiti, svršiti, dokončati, postignuti;
svaršiti zavít, ispuniti zavjet
svartati, svraćati, okretati
svemog, svemoguć
svesti, svedem, navesti; prevesti
svidati, dam, bodriti; paziti, čuvati
svidovati se, poznati se, biti svjestan
svim, sasvim
svista, svjestan, razbor
svíta, sukno, odijelo
svítíl'je, svítilo, svítílnik, svjetilo, svjetiljka
svítiti, svijetliti

svitlina, svjetlost
svitliti, svijetliti
svoditi, izvoditi, izmišljati
svojevati, svladati
svraćati (u se), trpati, lijevati
svući, iznijeti, zarobiti
šapka, kapa
šćediti, štedjeti
ščipača, koplje
ščít, štit
ščítak, štitak, štit
ščítati, štititi
ščítiti, štititi
šereg, mnoštvo, četa (mad. *sereg*)
šust, užad
ta, taj, ta
tadi, tada
taj, ta
takmen, jednak
takoj i *takoje*, tako, također
talambas, vrsta bubnja
talik, talac
tamnost, opačina
tamun v. timun
tarbuh, trbuh
tarkati, trčati
tarnuti, trnuti
tarpeza, trpeza, stol
tarpiti, trajati, opstojati; ustrajati, izdržati,
 podnositi, trpjeti
tarpljivo, ustrajno, strpljivo
tarst, trstika
tašč, tašt, isprazan, ohol; bezvrijedan
tatiti, krasti, oduzimati
teciše v. teći
teč, tijek, tok, tečenje
teći trčati, juriti, hitjeti
teg rad
tempal, hram (lat. *templum*)
teškota, muka
težati, *težim*, raditi
ti, taj
ticati, trčati, juriti
timun, kormilo (lat. *timone*)
tja, ća, daleko
toj, to
toje, to, isto, također
toki, *a*, *o*, tolik, takav
toko, toliko; tako
tokoj i *tokoje* tako, također

toliti, miriti
ton, glas
tov, pretilina
tovar, magarac
traviti, biti očaran, bluditi, zanositi se
traviti (sobom), lutati, griješiti
trepetljica, trepetljika (igra)
trepiti (s genit.) strepiti (od koga)
treći, treći
tribi je potrebno je, mora se; *ni tribi, ni treba* ne treba, nije potrebno
trsak, trijesak, grom, munja
triskati, tući
troha, trunak
Trojana, Trojanka
trud bol, naporan rad
trudinja, muka
trumbita, trubljica (tal. *trombetta*)
trumbitaš, trubljač
tuj, tu, ovdje
tuji tudi
tumbat, fino platno, čalma (tur.)
tunjica, povraz
turan, rna, toranj, kula
tužben, tužan
tvard, tvrd, čvrst
tvardost, nemilost
ubraniti, obraniti, očuvati
udilje, neprestano, odmah
udipati, udipati, uskočiti
udovan, udovički
uhilit, a, o, uciviljeno, plačno
uhiliti uciviliti, ožalostiti
uhititi, pohitati, uhvatiti
ukloniti, izbaviti
ukrop, vruća voda, juha
ukruniti se, okruniti se
uli, ulje
ulizan'je, lizanje
uljudstvo, uljudnost, draž
umicati, trgati
umić (s genit.) vješt
umiljen, skrušen, ponizan
umitelan, telna, telno, majstorski,
 umjetnički
umor, smrt (rana)
upiti, upijem, vapiti, zazivati
uplitati (trudom), opkovati, opteretiti
 (radom)
upramiti, upraviti

upuziti , upuzati, doploviti	vaščina , sramota, gnusoba
uražen'je , uvreda	vavik , uvijek
ureha , ures	vazam (v.) vazeti
uresit , uresan	vazdi , vazda
urešiti , uresiti	vazeti , uzeti
urubiti , opljačkati, zaplijeniti, zarobiti	veće , više
ushajati , uzvisivati se	veksi, kša, kše , veći
usiliti se , naprijeti se	vele , vrlo, mnogo
usilost , silovitost, nasilje	veli, a, o , velik
usilovati se , naprijeti se, uznastojati	velikost , veličanstvo
uslišati , slušati	veliti , zapovjedati
ustaknuti , objesiti	veras, rsa , stih (tal. valore)
ustaniti nastaniti, učvrstiti	vesti, vedem , voditi
ustarhnuti , ustrašiti, uzdrhtati	vetah, -tha, -tho , star
ustupiti se , uzmaknuti	vičan , ugodan
utak , nit	vim i viju , vidim, znam
utarpiti , pretrpjeti	vira , vjera, vjernost; vjenčani prsten
utežan, žna, žno , težak, krupan (?)	visk , vrištanje
utišen'je , utjeha	višiti , uzvisivati
utiti , ugojiti, utoviti	vlažina , vlaga
utlina , rupa	vojen , vođen
utvarditi se otvrdnjeti, očvrsnuti	vojskovati , vojevati
utvarjen'je , ukorjelost	voliti , voljeti, željeti, htjeti
uviti se , sagnuti se	volja - od volje , sam po sebi
uvratiti se , odvratiti se, udaljiti se	voljan , slobodan
uza , zatvor	vonja , miris
uzdarhtati , uzdrhtati	vrat m., vrata
uzdaržan'je , održavanje, obdržavanje, očuvanje	vred i vreda , odmah, brzo
uzdaržati se , biti sadržano, sadržavati	vrgal (od vrci), bacio
uzdvignuti , uzdignuti	vrići , vrci, baciti
uzgrustiti se , omrznuti, dodijati	vrićišće , v. cilicij
uzmitati , uzmahivati	vruć , željan
uzmog , moguć; moćan	vuhavščina , laska, himba
uzmožan , moguć	vuhliti i vuhlovati laskati, polaskati
uznak , nauznak	zabiti, -budem , zaboraviti
uznišati se , uznositi se	zabiti, zabijem , udariti, gurnuti
uzupiti , zavapiti, zavikati	zacić i zacića , v. cić i cića
uzvartati , vrtjeti, mahati, vitlati	zač , zašto
uzvarziše , v. uzvarci /se/	začinjati , pjevati
uzveliti , zapovjediti	začinjavac , pjesnik-pjevač
uzvoditi , uznositi se	zad i zada straga
va (prij) u	zaditi , zadjesti, dirnuti
Vagav , Holofernov dvorjanin: običniji oblik imena je Bagoa	zadovolje i zadovoljno dosta, dovoljno
vahtar stražar (njem. Wächter)	zagnati , izagnati, istjerati
vaj , bijeda, tuga	zagubiti , pogubiti
val , veo	zahititi , zahvatiti
vapaj , -pja, vapaj, vika, zapomaganje	zahropsti, zahropem , zaspati, zahrkati
var imiti , paziti, brinuti se	zahvaliti se , pohvaliti se
	zajati, zajmem , (za)uzeti, uzeti kao zalog
	zaklop , vrata

zakrov, pokrov
zamaknuti, zatvoriti, sakriti
zaman, zamani i zamanj, uzalud
zamitati, zaštićivati, obraniti
zapeliti, zaprijetiti
zapor, prijevornica, zasun
zarčati, pažljivo promatrati, zuriti
zasesti, sedem, zasjesti, zapriječiti
zaskočiti, zasjesti, preskočiti
zastav(a), četa, vojska
zastor, pokrivač
zastup, (pomoćna) četa
zatiriti i zatriti, satrti
zatvor, zatvoreno mjesto
zaujati, (za)uzeti
zavesti, odvesti
zavodiostvo, zavođenje
zavratiti, zavrnuti, prevrnuti
zbor, društvo, mnoštvo
zboosti, nabosti
zbučiti uzbuniti; **zbučiti se**, dignuti buku
zdravica, čaša za napijanje
zdrišiti, odriješiti
združiti, otpraviti
zdupiti, zgrabiti
zel'je, bilje
zgar i zgara, odozgo
zgibil, propast
zgleđati, ugledati, sagledati
zgoditi, ugoditi; dogoditi se
zgoru, odozgo
zgovarati se, razgovarati se
zgovoriti, izgovoriti
zgrišan'je i zgrišen'je, grijeh
zgrišiti, sagriješiti
zgubiti, pogubiti, satrti; izgubiti
zlaćen, pozlaćen
znamen'je, znak
zlat, a, o, zlatan
zled ž., zlo, šteta
zloćud, zloba, lukavstvo
zloćud, a, o, zloban, lukav
znan biti, biti poznat
znoba, zlo, žalost
zrik, zraka
zuka, zveket
zvoniti, udarati, svirati, prebirati (prema tal.
suonare)
zžvati, sažvakati, pojesti

žadan, žedan
žaja, žeđa
žara, trbušasta velika posuda za tekućine
žarlac, žderonja, izjelica, proždrljivac
žartje, žrtva
žartje, proždrljivost, žderanje, jelo
ždribnica, suđenica (usud)
željud, žir
žerati, žderati
žežin, post (lat. **jejunium**)
žgati, žgem, paliti; **žgati rog**, gajiti
neprijateljsko osjećanje prema komu, biti
kivan na koga
žigant div (tal. **gigante**)
žil'je, korijenje
žir, hrana
žitje, život
živina, stoka, blago
život, tijelo
žmul, čaša
župa, 1. halja; 2. narod; kraj
žvati, žvakati, sažvakati

